

DOĞU TÜRKİSTAN'IN

ŞARKİ TÜRKİSTAN
A V A Z I

SESİ

شەرقىي تۈركىستان ئاھالىسى

DOĞU TÜRKİSTAN VAKFI YAYINI
3 AYLIK İLMÎ VE KÜLTÜREL
DERGİ

YIL: 10 SAYI: 38

Bu yıl ABD.'nin Washington şehrinde yapılan Esir Milletler Haftası etkinliklerinde Doğu Türkistanlılar

24 Nisan 1993 Newyork şehrinde geleneksel Türk Günü yürüyüşünde Türkiye, Doğu Türkistan ve Türk Cumhuriyetleri'nin bayraklarının yer aldığı Kortej BM binasına doğru ilerlerken

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ

3 Aylık İlim ve Kültür Dergisi
Doğu Türkistan Araştırma Merkezi
Temmuz 1993 Sayı : 38 Yıl : 10

Kurucusu:

ISA YUSUF ALPTEKİN

İmtiyaz Sahibi:

Doğu Türkistan Vakfı adına

M.RIZA BEKİN

Doğu Türkistan Vakfı Başkanı

Genel Yayın Koordinatörü:

MEHMET EMİN HAZRET

Yazı İşleri Müdürü:

HAMİT GÖKTÜRK

Türk Lehçeleri Sorumlusu:

ABDULHEKİM BAKİ ILTEBİR

Yayın Kurulu:

Prof.Dr.Mehmet Saray

Doç.Dr.S.Mahmut Kaşgarlı

Mehmet Emin Hazret

Dr.Gültekin Pehlivan

Hamit Göktürk

Abdulhekım Baki İltebir

Kökbörü Tanrıdağlı

Dizgi:

Aynur Türkistanlı

Buski:

Zafer Matbaası

Cilt:

Kardeşler Ciltevi

Abone Şartları:

Yurt içi (Yıllık): 100.000 TL.

Yurt dışı : 25 \$ 50 DM.

Aboneler için Banka Hesap No :

AKBANK Yusufpaşa Şb. 46452 (832-6)

İdare Yeri:

Millet Cad Küçüksaray Apt No:26/3

34270 Aksaray İstanbul - TÜRKİYE

Tel : (212) 521 60 02 534 80 67

Faks : (212) 534 80 67

- Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler yazarına aittir.Doğu Türkistan Vakfını bağlamaz

- Yazılar kaynak belirtilerek kullanılabilir.

İÇİNDEKİLER

Hak Bizimledir.....	2
Prof.Dr.Abdulkadir Taş	
Çinliler Tarafından Yazdırılıp	
Neşrettirilen " Uygurlar'ın	
Kısaca Tarihi "nin Hiç Bir İlmi	
Kıymeti Yoktur.....	4
Erkal Tanrıdağlı	
Doğu Türkistan'da Bir Yıldız	
Kaydı.....	10
Mehmet Emin Hazret	
Türk Devlet ve Toplulukları	
Dostluk,Kardeşlik ve İşbirliği	
Kurultayında Doğu	
Türkistan.....	12
Hamit Göktürk	
ABD'de Doğu Türkistan	
Meselesi ve Seçimden Doğan	
Yeni Ümitler.....	22
Gulamettin Pahta	
Milli Kurultayımızın İlhamında	
Doğu Türkistan Davası	
Canlanmaktadır.....	28
Türkistan Milli İstiklal	
Güneş'inin Meşalesi	
Veli Kayyum Han ATA.....	37
Dr.Baymırza Hayıt	
Muhaceretteki Doğu Türkistan	
Türkleri Şükran Yemeği	
Verdi.....	39
Doğu Türkistan Vakfı Başkan	
Yrd.cısı Kahraman Çakmak	
Vefat Etti.....	40

HAK BİZİMLEDİR

Prof.Dr.Abdulkadir Taş
" Elmuslimün"Gazetesinin Başyazarı
Riyad İmam Muhammed bin Suud Üniv.
İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

Geçen yılın sonlarında Türkiye'nin İstanbul şehrinde yürütülen Doğu Türkistan Milli Kurultayı faaliyetlerine katılmaktan mutluluk duyuyorum. Çok önem taşıyan bu kurultayda,ilk defa dünyanın dört yanındaki Müslüman Doğu Türkistan halkının temsilcileri bir araya geldiler.Orta Asya İslam Cumhuriyetleri,Türkiye, Almanya,Australya,Amerika gibi çeşitli ülkelerde bulunan Doğu Türkistan dernek ve kurumların delegeleri burada buluştular.

Bu Kurultayın meyveleri sadece temsilcilerin ve delegelerin birbirleriyle görüşmek,tanışmak ve fikir alış-verişi yapmakla kalmayıp," Elhamdulillah "çok öneme sahip bir tarihi hadisedir.

Bu Kurultay, zulüm ve baskı altında azab çekmekte olan esaret altındaki Müslüman Doğu Türkistan halkının sesini duyurmakta ve bağımsız olma iradelerini ifade etmektedir. Kendi sesini, dünyaya duyuramayan Doğu Türkistan halkının da-

vasını dünyaya anlatmak için, dışarıda muhacerette yaşayan Türkistanlılar bu kurultayda bir araya gelerek Komünist Çinliler'in esareti altında direnen,demir perde arkasındaki kardeşlerinin sesini bütün dünyaya duyurmaya gayret göstermiştir.

Bu Kurultayın ikinci ehemmiyeti ise,bu Kurultay büyük bir basın olayı olup çeşitli Türk basın organları tarafından çok ilgi ve destek görmüştür.Doğu Türkistan meselesinin basının yardımına çok ihtiyacı vardır,bundan sonra da olacaktır. Türk, Arap,İslam ve dünya basınının sınırlı ilgililerine rağmen, dünya camiası bu kutsal dava hakkında pek az bilgilere sahiptir.Bu Kurultayla unutulmuş Doğu Türkistan davasının dünya çapında tanıtılması için ilk adım atılmış bulunuyor ve bundan sonra daha ileri ve daha düzenli adımlar atılarak bu davanın bütün dünyaya duyurulmasını ümit ediyoruz.

Bu Kurultayın üçüncü meyvesi ise Kur-

ultayın üç günlük çalışmasından sonra ortaya çıkan neticeleridir. Bunlardan ilk olarak, kendi vatanının meselesi hakkında fikir birliğine varmak için muhaceretteki Doğu Türkistan dernek ve kurumlar temsilcilerinin bir araya gelerek görüş alış-verişi yapma fırsatına erişmeleridir.

İkincisi ise tarihi önem taşıyan Kurultayda ortak bildiri, karar ve tavsiyelerinin beyan edilmesidir. Bu beyanatlar sadece şu anki durum ile sınırlı kalmayıp gelecekte yapılacak işler ve konuları da ihtiva etmektedir. Kurultay iştirakçileri çeşitli ülkelerde bulunan dernek ve kurumların faaliyetlerinin ortak ve birlik nizamı içinde yürütülmesi için bir milli birlik teşkilatının kurulması istekleri üzerine oy çoğunluğu ile bir geçici Milli Meclisi (Kongre) kuruldu ve geçici nizamname düzenlendi.

Kurultay iştirakçileri bir an önce ikinci kurultayın açılması ve yeniden meclis seçimi yapılarak Doğu Türkistan davasının daha ciddi ve fiili şeklinde yürütülme çağırısında bulundular. Bütün bunlar kurultayın ümit verici neticeleridir, ama burada şunu hatırlatmak istiyorum ki Türkistan halkının düşman işgalinden kurtarmayı amaçlayan bu kutsal davanın galibiyete ulaşması için en doğru yol islamiyetin gösterdiği cihat yoludur. Aynı zamanda milli duygu ve vatan şuuru islam prensibine sıkı bağlanmalıdır. İslamiyet Doğu Türkistan milli davasının güç kaynağıdır.

Kutsal Doğu Türkistan davası için mücadele edenler eğer birlik, beraberlik ve dayanışma içinde birleşip tek sesle ortak hedef altında toplanmazsa galibiyete ulaşmak mümkün olmayacaktır.

Zaten Türkistan halkı içinde nifakçı, kavgacı ihtilafçı hastalıklar taşıyanlar vardır. Bu hastalık bize zarardan başka hiçbir şey getirmemiştir. Dr. Abdullah Ömer Nasif Kurultay'a gönderdiği tebrik mektubunda Doğu Türkistan halkını birlik ve be-

raberliğe çağırırken Allah'ın söylediği ;

"HEPİNİZ ALLAH'IN YOLUNDA BİRLEŞİN, HİÇ AYRILMAYIN"

Sözünü hatırlatarak onları ittifak, dayanışma ve parçalanmamaya çağırmıştır. Bütün Doğu Türkistanlı toplum ve teşkilatlar rıza ve sadakatlarıyla Allah'ın bu emrine isticabe etmeleri gerekir.

Doğu Türkistan halkı zulüm altında inleyip onlardan kurtarmalarını beklerken ve sesleri dünyada henüz duyurulmamışken ve karşılarında koskoca bir düşman varken bazı Türkistanlıların bugünkü bu durumda, dar düşüncelerinden, şahsı menfaatlerinden, şöhretperestlikten ve mansap tartışmalarından artık vazgeçmelidirler.

Bugünkü durumda, Türkistanlıların kendi aralarında kavga etmek ayrılıkçılık yapmak hiç insan aklına sığar mı? Böyle ihtilaf sadece düşmana yarar, ama zarar gören zavallı Türkistan halkı olacaktır !

Doğu Türkistan davasına engel olmaya çalışanlar sorumlu olacak ve ağır cezalarını çekeceklerdir.

Türkistanlıların umutsuzluğa kapılmalarına hiç gerek yoktur, Allah büyüktür. Eğer Çin ve onun zalim siyaseti değişmezse, Allah onu değiştirecektir.

Tıpkı bir zamanlar, hiç kimsenin aklından bile geçmeyen, Sovyetler Birliği'nde meydana gelen hadise gibi !

Allah Bizimle, hak bizimledir !

ÇİN KOMÜNİST PARTİSİ'NCE YAZDIRILIP, NEŞRETTİRİLEN " UYGURLAR'IN KISACA TARİHİ "NİN HIÇ BİR İLMİ KIYMETİ YOKTUR

Erkal Tanrıdağlı

Çin Komünist Partisi " Uygurların Kısaca Tarihi " adlı bir kitabı yazdırıp neşrettirdi. Bu kitap ilk defa 1989 yılının Ağustos ayında Ürümqi' de 3000 adet bastırılıp dağıtıldıktan sonra kitap hakkında Doğu Türkistan'da misli görülmemiş tartışmalar meydana geldi. Bu münazaraların esas gayesi bu kitapta iddia edilen yalanları ve sahtekarlıkları açığa çıkartmak ve Uygur tarihinin gerçek delillerini ortaya koymaktı. Bu sıralarda Çin'deki demokrasi ve hürriyet hareketleri daha tam olarak bastırılmamıştı. Bu yüzden Çin Komünist Partisi kitap hakkındaki bu tartışmalara son vermek için biraz yumuşak çare ve usulleri kullanarak, " Eğer bu kitapta hatalar varsa kesinlikle düzeltildikten sonra dağıtımın yapılması gerekir " diye talimat yayınladı. Fakat bu talimatlar hiç bir zaman uygulanmaya konmadı ve kitap eski hali ile dağıtılmaya başlandı. Hatta aslı Çin'ce olan bu kitabın Uygurca tercümesi hızlı bir şekilde yaptırılarak 1990 yılının Nisan ayında Korla'da 3000 adet bastırıldı.

Bu sıralarda Kaşgar'ın Barın Kasabasında Milli bir ayaklanma ceryan ediyordu Çin Komünist Partisi sert tedbirler alarak Uygurların tarihine ait her türlü problemin yakında neşredilen " Uygurların Kısaca Tarihi " ndeki ölçülere göre halledilmesi gerektiği yolunda emir name neşretti. Bütün neşriyat, gazete-dergi, radyo-televizyon makamlarına bu kitaptaki ölçülere aykırı olan her nevi yayınların katiyen kabul edilmemesi yolunda kesin talimat verdi. Böylece Uygur'ların kendi tarihi hakkında konuşma serbestliği boğulmuş oldu. Halkın bu kitaba olan tepkisi bir diğer şekli ile güçlenmeye devam etti.

SEYFEDDİN AZİZ'İ BİLE ŞİKAYET ETTİ

Çin Komünist Partisi " Uygur'ların Kısaca Tarihi " ni yazdırdığı yıllarda, Çin Komünist Partisinin Doğu Türkistan-ı müstemlike etme stratejisi ve bu yoldaki icraatlarına, politikalarına baskı altında,

diz çökerek hizmet eden Seyfeddin Azizi bile bu kitabı yazılması ve neşredilmesi işlevine karıştırılmadı. Bunun yanında Çin Komünist Partisi Burhan Şehidi'nin çocuklarını bu kitabı yazmaya teşvik ve tahrik etmesinde nelerin gözde tutulduğunu ve ne amaçlar güdüldüğünü halk iyi tasavvur edememekte idi. " **Uygur'ların Kısaca Tarihi** "nin Çin'ce nüshası neşirden çıkar çıkmaz Seyfeddin Azizi kendini tutamadı ve ciddi olarak tepki göstermeye başladı. Bu kitaptaki bazı meseleler hakkında kendi görüş ve fikrini kaleme alarak yukarıya yolladı. Yolladığı muhtıranın içeriğini görüşebildiği bütün herkese anlattı. Gönderdiği dilekçenin kopyalarını istediği yerlere gönderdi. Seyfeddin Azizi gönderdiği açıklamalarında, 1949 yılının 27 Ağustos günü Üç Vilayet İnkılabının liderlerinden Ahmetcan Kasımı kendi başkanlığındaki bir vekiller ekibi ile Pekin'e siyasi danışma için yolla çıktığında, beklenmeyen uçak kazasıyla bütün ekip üyeleri şehit oldu. Sonra ben yine bir ekibi alarak, Pekin'e gittim. O defaki siyasi danışma toplantısında, ben Doğu Türkistan halkı adına Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasına oy vermiştim. Ama bu kitapta bu tarihi hadisenin sadece yarısı beyan edilerek benimle ilgili olan bölümü atlanmış. Günümüzde benim gibi bir şahsın adını tarihe geçirmemek için böyle bir büyük tarihi olay beyan edilmezse nasıl olur ? Bunlar gerçeğe aykırıdır, diye şikayette bulunuyordu. Ayrıca Kumul Çiftçiler ayaklanmasında olumlu bakmak gerekir, diye fikir beyan etmiştir.

Bunun üzerine Çin Komünist Partisi Seyfeddin'in bazı uygun fikirlerini kabul ederek " **Uygur'ların Kısaca Tarihi** "ni düzelterek tekrar basılması gerekir, diye talimat verdi. Ama kitap düzeltilmeden dağıtıldı. Hatta Uygurca'ya tercüme edilerek yayınlandı. İngilizce'ye tercüme etme işi bile başlatıldı.

" **Uygur'ların Kısaca Tarihi** "İngi-

lizce'ye tercüme edilmeye başlandıktan sonra, kitabın Uygurca baskısında " **Tüntian** "denilen Çince kelimenin Çin askerleri Doğu Türkistan'da tarım arazileri açarak tarım işleriyle uğraştı denilen anlamda değil aksine " **Yer sahipleri** " diye kullanıldığı hakkındaki yine bir büyük yanlışlığı buldu. Bununla bu kitabın Uygurca nüshası 1991 yılının sonunda gözden geçirilip yazıldı ve ilgili kişilerin kontrolünden geçirildi. Bu son nüsha Seyfeddin Azizi'nin öbür vekiller ekibine başkan olarak Pekin'e gitme olayı kitaba ilave edildi.

MAO ZEDONG TALİMAT VERDİKTEN 36 YIL SONRA

1956 yılında, Mao Zedong azınlıkların tarihini yazma hakkında talimat verdikten sonra, Çin Büyük Millet Meclisi Daimi Komitesi ve Devlet İşleri Komitesi'nden oluşan, Bu iki yüksek makam " **Çin'deki Azınlıklar Tarihi Mecmuası** "nı kendileri hazırlamaya başlayıp, 1959 yılının sonunda bu mecmuaların çoğu da tamamlanmıştı. Bu mecmualardan biri olan " **Uygur'ların Kısaca Tarihi Tezkereleri Mecmuası** " denilen kitap 1963 yılı Feng Caşeng, Çen Solo, Mu Guangven'den ibaret üç kişinin redaktörlüğünde yayınlanmıştı.

1981 yılı Çin Milli İşleri Komitesinin " **Milli meseleler hakkındaki beş mecmua tahrir heyeti** " bölümünde " **Uygur'ların Kısaca Tarihi** "ni yazma ekibi kurulmuştu. Çen Solo, Uygur Sayrani (Burhan Şehidi'nin Damadı), Ren Yifey'den ibaret üç kişi bu ekibin üyeliğine atandı.

1983 yılı Ocak ayında Çen Solo ve Ren

Yifey iki kişi 1963 yılında yayınlanan "Uygur'ların Kısaca Tarihi-Tezkipleri Mecmuası" adlı kitabı genişleterek ve tamamlayıp, onu "Uygur'ların Kısaca Tarihi" olarak yazmıştı. Ondan sonra Pekin'de "Uygur Tarihi Hakkında Muhakeme Toplantısı"na çağrıldı. Bu toplantının amacı "Uygur'ların Kısaca Tarihi" adlı kitabı bu toplantıya katılanlara tasdik ettirmektir.

Uygur Tarihi Muhakeme Toplantısına katılan Uygur bilim adamlarından Turgun Almas, Emin Tursun, Sabit Ahmet, Veli Ali gibi Uygur Tarihçiler bu kitapta Uygur Tarihinin tahrip edildiğini, tarihin aynen yazılması gerektiği hakkında fikirlerini beyan ettiler ve birçok tarihi delilleri ortaya koydular. Kısacası, toplantıda bu kitap onaylanmadı. Ondan sonra "Uygur'ların Kısaca Tarihi"ni düzeltme programı hazırlamak için ekip oluşturuldu. Çin Komünist Partisi'nin Şincang Komitesi Süy Beyfu başta olmak üzere üç kişilik ekibi görevlendirdi.

1985 yıllı Aralık ayında "Uygur'ların Kısaca Tarihi"ni düzeltme programı hazırladıktan ve kitapta buna göre düzeltildikten sonra, Ürümqi'de yine bir kez muhakeme toplantısı çağrıldı, bu toplantıda da karşı fikirler üstünlüğü sağladı. Dolayısıyla toplantıda kitabın eski çağ bölümünü Uygur Sayrani, Kasım Eriş, Kayyum Hoca, Süy Beyfu'ların birlikte hazırlamaları yolunda karar alındı. Gerçekte ise Turgun Almas, Emin Tursun, Kasım Eriş, Kayyum Hoca'lar birer bölümünü yeniden yazarak ilgili ekibe teslim ettiler.

1987 yıllı Haziran ayında Ma Ying, Uygur Sayrani, Ren Yifey'ler tarafından "Uygur'ların Kısaca Tarihi'nin eski çağ bölümlerini kesinleştirme fikri" hazırlandı ve bu kesinleştirme fikri Çin Komünist Partisi Şincang Komitesine sunuldu, bu Komitenin kararına göre Tömür Davamet gibi Özerk Bölge yetkilileri

bu kesinleştirme fikrini onayladıktan sonra, Uygur tarihinin eski çağ bölümünün önemli kısımları Vey Liangcün, Liu Yingşing gibi Çinlilere yeniden yazdırıldı.

1987 yılı Aralık ayından 1988 yılı Nisan ayına kadar olan zamanda, Pekin'de "Uygur'ların Kısaca Tarihi"ni 4. defa düzeltme ve kesinleştirme toplantısı çağrıldı. Bu kadar çok toplantı yapıldıktan sonra kitabı en sonunda Liu Key Ren Yifey'ler kesinleştirecektir... diye karar aldılar.

Ondan sonra bu kitabın en son kesinleşmiş orijinali Ürümqi'nin civarındaki bir küçük yayınevinde bir kaç kişinin nezareti altında bastırıldı.

Yukardaki beyanlardan şunu anlayabiliriz ki, bu kitap Mao Zedong'un talimatından 36 yıl sonra yazılıp tamamlanmıştır. Bu süre içerisinde, Çin Komünist Partisi Uygur bilim adamlarının fikrini almak, Uygur yöneticilerinin onaylamasından geçirmek gibi bir sürü oyunları oynayarak, sonunda yine kendi planları ve hedefleri doğrultusunda tarihi tahrip edip yazdırarak, yazan kişilere telif hakkı dahi ödemedi hatta onların adını bile yazdırmadan "Uygur'ların Kısaca Tarihini Hazırlama Gurubu" adı ile bu kitabı neşrettirdiler.

ÇİN KOMÜNİST PARTİSİ BU KİTAP İLE UYGURLAR'I NELERE MECBUR ETMEK İSTEDİ ?

"Uygur'ların Kısaca Tarihi" denilen bu kitap Çin Komünist Partisinin Doğu Türkistan'ı sürekli müstemlike altında tutabilmek için, büyük çabalar göstererek uzun süre planladığı bir sürü maksatlı teorileri içermektedir. Sonuç olarak, Çin Komünist Partisi bu kitap vasıtasıyla Uygur Türklerini :

1) "Doğu Türkistan eskiden beri Çin'in ayrılmaz parçası olmuştur " görüşünü kabullenmeye mecbur etmektedir.

2) " Uygur'lar Eskiden Zhung Hua Milleti (Çinli Milleti) nin bir parçası" olduğunu itirafa zorlamaktadır.

3) Hanzu Milleti (Asıl Çin Milleti) ilk olarak Doğu Türkistan'a ayak basan ve Doğu Türkistan'ı açan millet olduğunu kabullenmeye mecbur etmektedir.

4) Çin'in geçmişteki saldırgan plan ve organlarını ilerici yönetim, saldırgan karşı müdafaa eden Doğu Türkistanlıların bu yoldaki mücadelelerini **BÖLÜCÜLÜK** olarak kabullenmeye ve itiraf etmeye zorlamaktadır.

5) Çin Komünist Partisi kendilerinin Uygurları azat ederek mutluluğa erdiren kurtarıcı olduğunu ve sömürgeci olmadıklarına inandırmaya mecbur etmektedir.

6) Uygurları Doğu Türkistan diye anılan tarihi ve öz adından inkar ettirerek Şincang (Yeni Sınırlar) denen ve bu ülkenin Çin toprağı olduğu intibasını veren ismi kullanmaya zorlamaktadır.

7) Uygur etnografyasından vazgeçerek, Çin'in asimilasyonuna uyum sağlamaya mecbur etmektedir.

8) Egemenlik hukukundan vazgeçerek, kendilerinin mukaddes tabii kaynaklarından Çin sömürgecilerine açıp yararlanmasına izin vermeye mecbur etmektedir.

9) Eğer Uygur halkı Çin Komünist Partisinin yukardaki ölçülerine uymuyorsa, onları " Yerli Milliyetçi, Milli Bölücü " suçları ile mahkum ederek ağır ceza vermeyi amaçlamaktadır.

UYGUR BİLİM ADAMLARI BU

KİTABA KARŞI KENDİ GÖRÜŞLERİNİ BELİRTEREK HANGİ NETİCEYE ERİŞTİ ?

" Uygurların Kısaca Tarihi " denilen bu kitabı Çin Komünist Partisinin yazdırma- yı planlamasından, yayınlamasına kadar olan 36 yıl içinde, Uygur bilim adamları ve aydınları sürekli olarak, karşı fikirleri ortaya koydu. Her defa toplanan fikir alma toplantılarında görüşlerini açıklayarak, en sonunda ancak şu dört neticeyi elde etmeyi başardı ;

1) " Uygur'lar Tarihte Çeşitli Hakimiyetler Kurmuştur " gibi bir cümle sözü kitabın resmi sayfalarına değil de bu kitap için yazılan "Önsöz"ünde yer almasını sağlayabildi. Ama bu bir cümle sözün devamına " **Bu hakimiyetler Çin'deki merkezi hükümet ile bazen tabii olma tipinde, bazen ise eşit şekilde var olmuştur** " denilen açıklama eklenerek, önceki cümle mahiyet açısından inkar edilmiştir.

2) Kitabın asıl orjinalindeki " **Kekmenir'in Şiirleri** " hakkındaki beyanları kitaptan çıkartmayı elde edebildi. Bu Miladi 700.yıllarda 12. evlata kadar Çinlileri üstad tuttuğu iddia edilen Kekmenir adlı şairin şiirleri Kaşgar'ın Opal bölgesinde bulunmuş bir parça yazıya dayanarak Opal'da medfun bulunan büyüklerin isim-i şerifleri Özerk Bölge Kütüphane'sindeki Şi Hui Çang adlı kişi tarafından fırça kalem ile yazılmış daha sonra " Özerk Bölge Müzesi"ndeki Li Cin denilen adam tarafından kurutulup " **Medeni Kültürel Eserler** " olarak hazırlanıp, Guo Moro'ya tetkik ettirilerek Sovyet Şovinizmine karşı uydurulan sahtekarlıktı.

3) Kitapta 1933 yılında kurulan " **Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti** " 1944 yeni kurulan " **Doğu Türkistan Halk Cumhuriyeti** " ni kaleme almayı elde edebildi. Lakin bu husus kitapta çok sö-

nük cümlelerle geçiştirilmiştir.

4) Şing Si Sey hakkındaki beyanlara "Kanlı" kelimesini ekliyerek "Şing Si Sey'in Kanlı Hükümranlığı" diye adlandırılmayı elde etmiştir. Ama son baskısında "Kanlı" kelimesi çıkartıldı. Böylece Şing Si Sey'in hükümranlığı genel olarak olumlu mevkiye konulmuş oldu.

UYGUR TÜRK HALKININ NAZARINDAKİ UYGUR TARİHİ

Türk Halkları Miladdan önce kendi hakimiyetinin adını "Hun Tanrıkut Hanlığı" diye adlandırmıştır. O zamanlarda Türk Halkları ile Çin Hanlığının hududu açık belirlenmiş. Çin Seddi bu güne kadar bu sınıra en büyük şahittir.

Hun Hanlığı'nın sınırları doğuda Liaohenehrinden, batıda Kökarat (Pamir)'in batısındaki iki nehir vadisine kadar, kuzeyde ise Baykal Gölü'nden güneyde Tibet topraklarına kadar olan geniş alanı içine alıyordu. Tanrıdağlarının etrafından dört Havza (Turfan, Cungarya, Fergane ve Tarım Havzaları). Bu hanlığın merkezi topraklarını oluşturmuştu. Bu zamanlarda da Türk yurtları Çinlilerin istilasına maruz kalmış fakat her defasında istilacılara karşı savaşarak Çinli işgalcileri yurtlarından kovmuşlardır.

Miladi 6. yüzyılda Türk Halkları hakimiyeti Göktürk Kağanlığı olarak adlandırılmıştır. Onun sınırlarında Hun devrindeki sınırların aynısıydı. Türk hanlığı ikiye parçalandığı zamanlarda, Doğu Türkistan, Batı Göktürk Hakanlığına tabii olmuştu.

8. yüzyılda, Uygurlar Hun hanlığı ve Türk hanlığı devrindeki tarihi tecrübelerden ders alarak (Bu husus Orhun-Yenisey yazıtlarında gözükmektedir). Çin'in istilasını önemli şekilde önleyebilecek coğrafi

bölgede yani Orhun vadisinde Hanlık kurmuşlardır.

Bu zamanlarda Tibet'liler Çin'in istilasına karşı savaşmak için Doğu Türkistan'a kadar gelmiştir. Ama onların büyük çoğunluğu Türkçe dilde konuşan halklar ile kaynaşmıştır. (Bu husus Türk Diller Divanı'nda zikredilmektedir)

10. yüzyılda, İslam dini Türk halklarına ulaştıktan sonra, Orta Asya'da (Batı Türkistan ve Doğu Türkistanın bir parçası) Karahanlar hakimiyeti kurulmuştur. Daha İslamiyete geçmeyen Uygurlar Koço Uygur Hanlığını kurmuştur.

13.yüzyıldan sonra, Moğol istilası nedeniyle Moğol kabileleri Doğu Türkistan'a gelerek, Uygur'lar ile savaş yapmadan dostane ilişki içinde bulunmuştur. Moğol halkının pek çoğu Uygur'lar ile kaynaşmıştır. (" Tarihi Reşidi " de bahsedilir)

Tarihte Türk Halkları kendilerinin yaşadıkları toprakları " Türkistan " olarak adlandırmıştır. Miladi 630 yılına ait olan ve Turfan'da bulunan Soğud'ça bir metinde "Türkistan" kelimesi geçmektedir. Türkistan kelimesi Kutadgu Bilig'de, Tarihi Reşidi'de, Buğrahanlılar Tezkire'sinde yer almaktadır.

1762 yılında Çin Doğu Türkistan'a tecavüz ederek İli'ye ordu yerleştirdikten sonra, Çin Hanlığı'yla, Rus Çarı arasında bir kaç antlaşma (1851 yılındaki " Çin-Rusya İli-Çöçek Ticaret Antlaşması" 1860 yılındaki " Çin-Rusya Pekin Antlaşması " 1864 yılındaki "Çin-Rusya Sınır Belirleme Antlaşması", 1881 yılındaki " Çin-Rusya İli Antlaşması" vs) imzalanarak, Türkistan bu iki ülke tarafından paylaşılmıştır. Sonra Çinli istilacılar Doğu Türkistan'ın adını değiştirerek "Şincang" (Yeni Sınır) diye adlandırmıştır. 1884 yılında Eyalet Sistemi tesis edilmiştir. Doğu Türkistan'dan vazgeçemeyen, istilacılara kar-

şı mücadele eden Uygurları yok etmeyi başlıca politika olarak benimsemiştir. Ama Uygurlar Doğu Türkistan'ın adını aslına getirmek ve Çin istilacılarını kendi toprağından çıkartmak için sürekli mücadele etmektedirler.

1921 yılı Çin Komünist Partisi kurulduktan sonra, Çin Komünist Partisi'nin 2.Kurultay'ında "Biz Komünistler Tibet, Moğol, Uygur Halklarının Tarihteki Çin hakimiyetlerinin zulümünden kurtulup, özgürlüğüne kavuşmasına, isterse bağımsız olmalarına yardım edeceğiz" diye beyanname ilan etmelerine rağmen, gerçekte Doğu Türkistan'a yönelik müstemlike siyasetini yürütmede daha önceki Çin sülalelerinden daha kötü usulleri kullanmıştır.

Mao Zedong 1949 yılında Tibet'e gidecek orduya gizli emir vererek "Şincang'da 60 bin Çinli var, onlar bizim dayanağımız, ama Tibet'te yok, sizler gittiğinizde iyi şeyler yaparak onların güvenini kazanırsanız o zaman biz orda da kalabiliriz, orası da bizim olur" demiştir. (Mao Zedong Eserleri'nden Seçmeler 5. Cilt)

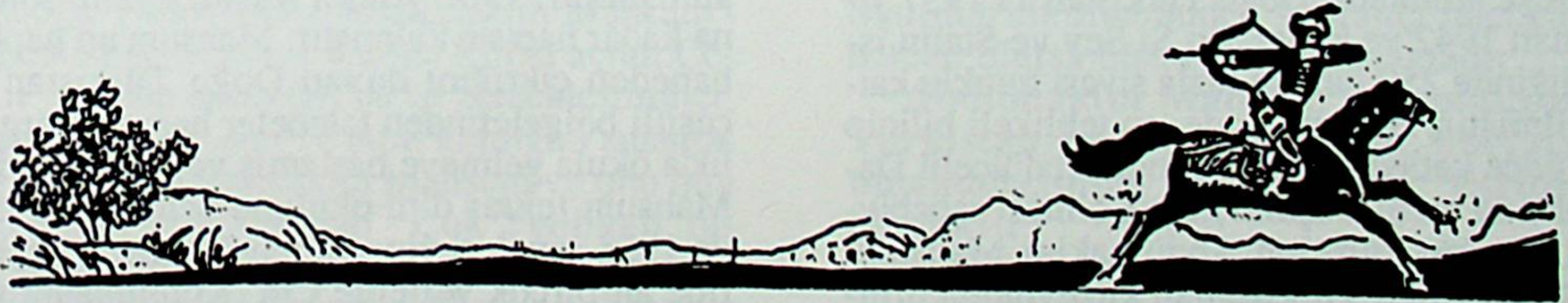
Çin Komünist Partisi 1950'li yıllarda Doğu Türkistan'da "Amerika-İngiltere Emperyalizmi ve onların işbirlikçiliğine teşebbüs eden Pantürkizm'e karşı koymak" sloganı ile büyük bir kampanya yürüterek Amerika ve İngiltere'nin casusları suçlaması ile aydınlara büyük ızdıraplar çektirdi. Bir çok kişiyi Doğu Türkistan'ı terk etmeye mecbur etti.

1960'lı yıllarda Sovyetler Birliği ile olan ilişkisi gerginleştikten sonra, "Şincang'a büyük tehlike günümüzdeki Sovyet Şovunizminden gelecektir" denilen teoriyi ortaya koyup yeni bir siyasi manevra yaptılar ve Uygurlar, Sovyet Şovenistlerinin yandaşları diye suçlayarak onlara ağır işkenceler yaptılar. Onbinlerce Doğu Türkistan Türk'ünü öz vatanlarını terketmeye mecbur etti. Onların yerine yüzbinlerce Çinli göçmen yerleştirdi.

Çin'in ABD ve Rusya ile düşman olmayı göze alamadığı günümüzde "Devletin iç ve dışındaki milli bölücülere karşı koymak" şiarını baş siyaset olarak tesbit etmek sureti ile ABD ve Rusya ile görünürde dostane ilişkiler tesis edip Doğu Türkistan Türklerini ABD veya Rusya'ya ilıştırmekten onları yok etmenin yolunu tutmuştur.

Özet olarak ; Çin Komünist Partisi Doğu Türkistan'ı devamlı olarak sömürmek ve bu ebedi Türk ülkesini Çinileştirmek maksadı ile 36 yıldan beri planlayarak, hile ve mekr ile "Uygurların Kısaca Tarihi" adlı uydurma tarihi yazdırıp neşrettirdi. Şimdi tedrici olarak Uygurları bu kitabı itiraf etmeye zorlamaktadır.

İşte bu, Doğu Türkistan Halkının kendi tarihi hakkındaki somut düşünceleridir.

DOĞU TÜRKİSTAN'DA BİR YILDIZ KAYDI

Mehmet Emin Hazret

Doğu Türkistan 20. yüzyıl içinde milli liderlerini, mücahidlerini, ilim adamlarını ve birçok değerli kimseleri en çok kaybeden esir müslüman ülkelerinden biridir.

19 Haziran 1993 tarihinde Doğu Türkistan'ın Kargalık nahiyesinde Doğu Türkistanlılar için en değerli bir din ve ilim adamı vefat etti. Doğu Türkistan halkının manevi liderlerinden biri olan bir dini alim ve meşhur eğitimci Abdülhakim Mahsum'u kaybettik.

68 yaşında bizden ayrılan Abdülhakim Mahsum, hayatının yarısından fazlasını Çin hapisanelerinde ve gözaltında geçirmiştir. Merhumun babası Abdülcelil Damolla aynı zamanda merhum Mehmet Emin Buğra'nın mücadele arkadaşı olarak Doğu Türkistan'ın istiklal mücadelesine büyük katkıda bulunmuştur. Doğu Türkistan istiklalini kaybettikten sonra Abdülcelil Damolla 8-9 yaşlarındaki oğlu Abdülhakim'i yanına alarak Mehmet Emin Buğra ile beraber Afganistan'a sığınmış ve sonra Mekke'ye gidip hac yapmıştır. 1936 senesinde, hacdan sonra Mehmet Emin Buğra'nın tavsiyesiyle Doğu Türkistan'a gizlice girmiştir. Doğu Türkistan'da aynı zamanda "Cellat" olarak bilinen Çinli diktatör Şin Şi Sey'in casusları tarafından yakalanmış ve 11 yaşındaki oğlu Abdülhakim ile beraber hapishaneye atılmıştır. Doğu Türkistan'da 1937 yılından 1942'ye kadar Şin Sı Sey ve Stalin işbirliğinde 250 binden fazla siyasi tutuklu katledilmiştir, Bunun içinde, en tehlikeli bilinen ilk önce katledilenler arasında Abdülcelil Damolla da vardı. Yaşının küçük olması sebebiyle ölümden kurtulan Abdülhakim Mahsum, 1944'de Doğu Türkistan'ın kuzeyinde kurulmuş olan Doğu Türkistan Cumhuriyeti'ne ka-

tılmak için güneyde Taşkorgan, Kargalık, Poskam gibi bölgelerdeki mücadele arkadaşlarıyla beraber Çin istilasına karşı silahlı mücadele yapmıştır. Ruslar'ın hainliği ve baskısıyla kurtulmuş olan bu bölgeler tekrar Çinliler'e verilmiştir. Bu sebeple Abdülhakim Mahsum, 1946'dan 1948 yılına kadar Çin hapisanelerinde çok ağır işkence görmüştür.

1948'de Doğu Türkistan'da kurulan koalisyon hükümetinin Reis Muavini olan Mehmet Emin Buğra, Abdülhakim Mahsum'u hapishaneden kurtarmıştır. Abdülhakim Mahsum, istiklal mücadelesinin yenilgiye uğramasının sebeplerinin en başında "Cahiliyet" olduğunu iyice anlayarak M. Emin Buğra ile istişare ettikten sonra memleketi Kargalık'ta bir dini okul açmıştır. Doğu Türkistan'ın çeşitli bölgelerinden en becerikli öğrencileri seçerek oraya toplamış ve burda İslamiyet ve Milli İstiklal için yeni bir kuşak yetiştirmeye başlamıştır. 1949 yılında Çin Komünistleri Doğu Türkistan'ı ele geçirdikten sonra Abdülhakim Mahsum, gözaltında tutulmasına rağmen okulunu kapatmamış, talebe yetiştirmeye devam etmiştir. 7 Şubat 1955'de Hoten, Kaşgar bölgelerinde Çin Komünist yönetimine karşı silahlı mücadelenin başlaması sebebiyle Abdülhakim Mahsum'u hemen tutuklamış ve hapse atmışlardır. 1956 yılının Kasım ayının sonuna kadar hapiste kalmıştır. Mahsum'un hapishaneden çıktığını duyan Doğu Türkistan'ın çeşitli bölgelerinden talebeler hemen Kargalık'a okula gelmeye başlamış ve Abdülhakim Mahsum tekrar dini okulunu açmıştır. 1957 ve 1958 seneleri yine Hoten-Kaşgar bölgelerine ait birçok yerlerde Çin Komünistlerine karşı silahlı mücadele patlamış, bu mücade-

leye liderlik yapan veya önderlik yapan birçok gencin Abdülhakim Mahsum'un talebeleri olduğu anlaşılınca Çin Komünistleri Abdülhakim Mahsum'un dini okulunu mecburi olarak kapatmış ve okul mülküne Çin yönetimi el koymuş ve Mahsum gözaltına alınmıştır.

Çin Ceza Kanununa göre, en uzun hapis cezası 20 sene olup, Abdülhakim Mahsum 12 Mart 1959 tarihinde 20 senelik hapis cezasına çarptırılmıştır. 12 Mart 1979 tarihinde 20 senelik hapis cezasını tamamlayıp memleketine gelen Abdülhakim Mahsum, hemen gizli bir Kur'an Kursu açmıştır. Doğu Türkistan'ın çeşitli bölgelerinden gelen Uygur, Özbek, Kazak Kırgız, Tatar gibi Müslüman Türk gençleri gün geçtikçe çoğalıp, Abdülhakim Mahsum'dan dini dersler alıyor. Çünkü, 1959'dan 1979'a kadar 20 sene, camiiye girme, Kur'an okuma, dini törenler yapma, hatta cenaze namazı kılma yasaklanmıştı. Mahsum'un bu iş çok önem vermesinin sebebi, " Millet dini kimliğini kaybederse, milli kimliğini de kaybedeceğine " inanmasıdır. Ve daha kolayca Çin asimilasyonuna maruz kalma tehlikesi vardır. Bu sebepten, Abdülhakim Mahsum, bugünkü modern dünyanın teknolojisini de öğrencilerine anlatıyordu ve Müslümanların hür ve istiklal sahibi olmasının Kur'an-ı Kerim'den misaller vererek, esirliğin Müslümanlara hiç yakışmadığını ifade ediyordu.

1980 yılından sonra Çinliler "Dışarı açılma politikası" uyguladılar ve dini serbesliği ilan ettiler. Bu zamanlarda Abdülhakim Mahsum'un yüzlerce talebesinin sayısı binleri buldu. Kargalık nahiyesinde iki odası olan bir aile bir odasını talebelere kalacakları yer için tahsis ettiler. Bu talebelerin yiyecek içeceklerini de oradaki zenginler karşıladılar.

Abdülhakim Mahsum, 1985 senesi hac yapmak için Mekke'ye geldi. Ve hacdan dönüşünde İstanbul'a gelerek muhterem liderimiz ve kahraman mücahid İsa Yusuf Alptekin'le görüşerek onun tavsiyelerini alıp memleketine döndü.

Doğu Türkistan'da Abdülhakim Mahsum'un etkisiyle binlerce Kur'an Kursu açıldı. Çeşitli yerlerde talebeleri bu işi gerçekleştirdiler. Genç kuşaklar, dini ve milli kimliğini anlamaya başladı. Abdülhakim Mahsum ve onu dini okulunun kendileri için "Çok Tehlikeli" olduğunu daha önceden hisseden Çin yönetimi Abdülhakim Mahsum'a yüksek makam ve

maaş vererek başkent Ürümqi'ye götürmek istedi. Ama o, Çinliler'in bu tekliflerini reddetti. 1990'da patlayan Barın olayında şehit olan ve hapis haneye düşen mücahid gencin hepsi Abdülhakim Mahsum'un talebeleriydi. Barın olayının lideri Zeydin Yusuf, Mahsum'un yanında en uzun eğitim gören talebelerinden biriydi. Bu sebeple 1990 da Mahsum'un dini okulu kapatıldı, okul mülküne Komünist Çin yönetimi tekrar el koydu ve Mahsum'u gözaltına alarak faaliyetlerini kısıtladı.

Bundan yedi sene önce halkın içindeki hainleri ve Çin casuslarını öldürerek halk içinde gizlenen ve Barın mücadelesinde silah hazırlayan ve askeri eğitim veren Ubul Kasım, Abdülhakim'in talebesidir. Kuçar'daki silahlı mücadelenin lideri Kerim Kari ve onun mücadele arkadaşlarının hepsi Mahsum'un talebeleridir. Barın inkilabının lideri Zeydin Yusuf ve onun mücadele arkadaşlarının hepsi Abdülhakim Mahsum'un talebeleridir.

Abdülhakim Mahsum, tüm hayatında fakir yaşadı. Manevi ve maddi varlığını eğitim için harcadı. Kendisinde çok rahat yaşayacak imkanlar olmasına rağmen bunu kullanmadı, talebeleri için harcadı. Hayatı sadeydi ama mücadelesi zengindi. Bir başka özelliği ise hayatında hiçbir zaman hiçbir gün, Çin hapisanelerinde ne kadar işkence görse de bir vakit namazını kaza etmemiş olmasıdır. Vefat ettiği gün akşam namazı için abdestini almıştı. Namaza duracağı zaman vefat etmiştir. Merhumun vefat haberi tüm Doğu Türkistan'ı sarsmıştır. Cenaze namazına onbinlerce Doğu Türkistanlı katıldı. Cenazeye Hoten ve Kaşgar bölgelerinden Kargalık nahiyesine giden yollar, Çin polisleri tarafından kesildi. Cenazede olay çıkmasından korkan Çinliler, olağanüstü durum ilan ederek Kargalık nahiyesine sevenlerinin gelmesini önlemiştir. Buna rağmen kalabalık bir tören olmuştur. Olağanüstü durum ise hala devam etmektedir...

Abdülhakim Mahsum'un talebeleri içinde 600'den fazlası hala Çin hapisanelerindedir. Mahsum'un ölümünden sonra da talebeleri nerede olursa olsun tutuklanmaktadır.

Abdülhakim Mahsum'un ruhu, Doğu Türkistan halkının vatanını kurtarma mücadelesinde bize güç ve yardımcı olacaktır.

Ruhu Şad Olsun...

TÜRK DEVLET VE TOPLULUKLARI DOSTLUK, KARDEŞLİK VE İŞBİRLİĞİ KURULTAYI'NDA DOĞU TÜRKİSTAN

Hamit Göktürk

Türkler çok eski çağlardan beri yılda bir defa sonbaharda Kurultay toplarlardı. Bütün aymak,kabile ve boyları temsil eden liderler ile din adamları, büyük komutanlar,ozanlar ve sanatçılar kurultaya katılarak devlet işlerini görüşürlerdi. Kendi fikir ve görüşlerini ortaya koyar ve onları müzakere ederlerdi. Bu Kurultay'da önemli kararlar alınır,uygulanmasını temin ederlerdi.

Çok eski ve tarihi bu gelenek zaman içinde çeşitli sebeplerle son bin yıldır toplanamaz olmuştur.

Türk milleti için son yıllarda ortaya çıkan tarihi fırsatlar yüz yıllardan beri birbirlerinden uzak kalan,zorla koparılan birbirlerini anması dahi ağır suç sayılan bu karanlıklar tüneline kurtulup bugünkü mutlu günlere erişmemizi sağladı.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile bağımsızlıklarına kavuşan Türk Devletleri ve toplulukları içlerinde hiç bir zaman

sönmeyen,söndüremeyen Türklük ateşinin verdiği şevk ve heyecanla günümüze kadar Türklüğü şeref ve gururla temsil eden Türkiye Cumhuriyeti Devletine büyük bir umutla yöneldiler.

İşte bu tarihi yönelişi günümüz şartlarına uygun olarak değerlendirmek isteyen Türkiye Cumhuriyeti Devletimiz 21-23 Mart 1993 tarihleri arasında güzel Antalya şehrimizde Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk,Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı tertipledi.

Devlet Bakanı Sayın Orhan Kılercioğlu'nun koordinatörlüğünde 5 kişilik bir komite tarafından gerçekleştirilen Kurultay dünyanın çeşitli bölgelerinden gelen Türk Devlet ve Topluluklarının temsilcilerinin iştiraki ile Türk Ergenekon Bayramı olan 21 Mart 1993 günü muhteşem bir törenle Antalya'nın Belek tatil köyünde açıldı.

Bu Kurultay'a Doğu Türkistan'ı temsil eden Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin,

Doğu Türkistan Vakfı Başkanı Sn.Em. Gn.Mehmet Rıza Bekin,Vakıf Bşk Yrd. Sn.S.Mahmut Kaşgarlı,Vakıf Genel Sekreteri Gazeteci-Yazar Sn.M.Emin Hazret, Avrupa-Doğu Türkistan Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği Başkanı Sn.Erkin Alptekin,Vakıf Müdürü Hamit Göktürk iştirak ettiler.Ayrıca,Kazakistan Cumhuriyeti heyeti içerisinde Doğu Türkistanlı olarak Uyguroloji Enst.Başkanı Komunar Talipoğlu ve Enstütünün Edebiyat Bölümü Başkanı Veli Nur Uyguroğlu'da yer almakta idi.

Kurultayın ilk açılış konuşmasını Merhum Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL yaptı. Merhum Cumhurbaşkanımız konuşmasında " Bu Kurultayın tarihi bir Kurultay olduğunu, bütün Türkler olarak 21. yüzyılın eşiğinde elde ettiğimiz bu fırsatı iyi değerlendirmemiz gerektiğini bunun için çok çalışmamızı ve 21.yüzyılın TÜRK ASRI olacağını " ifade etti.

Daha sonra kürsüye gelen o zamanın Başbakanı,Süleyman Demirel, Kurultayın 200 yıl gecikmiş bir toplantı olduğunu, Türk Dünyası mensuplarının çeşitli felaket ve ızdıraplarına rağmen kültürlerini ve milli benliklerini koruduklarını söyledi. Kardeşlerimizin uzak diyarlardan bir araya gelmesi ve kucaklaşması bize gurur vermiştir. Hepinizin ve bütün Türk Dünyasının Nevruzunu tebrik ediyorum dedi.

Doğu Türkistan adına protokol konuşması için Liderimiz Sn. İsa Yusuf Alptekin davet edildi. Liderimiz İsa Yusuf Alptekin konuşmasında Doğu Türkistan'ın Çinliler tarafından işgali hakkında bilgi verdikten sonra şöyle devam etti ;

Doğu Türkistan Türk dünyasının kalbidir.Kalpsiz bir insan düşünülmemeyeceği gibi Doğu Türkistan'ın yer almadığı bir Türk Dünyası düşünmek mümkün değil-

dir. Doğu Türkistan'ın bağımsızlığı Türkistan Cumhuriyetlerinin güvenliği ve hatta geleceği ile yakından ilgilidir. Bugün Çin işgal yönetimi Doğu Türkistan'da tarihin en şiddetli soykırımını uygulamaktadır. Çinliler'in esas hedefi Doğu Türkistan Türklüğünü tarih sahnesinden silmektir. Biz bütün Türkler olarak Doğu Türkistan'da işgalci Çinliler'ce icra edilmekte olan bu insanlık suçuna dur demeliyiz. Doğu Türkistan Türklüğünü dayanma gücü son haddine varmıştır. Bıçak kemiğe dayanmıştır, yardım etmede geç kalmayalım dedi.

Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin,Vakıf Başkanımız Sayın Em.Gn.M.Rıza Bekin Başkanlığındaki Doğu Türkistan Delegasyonu dünyanın her tarafından gelen Türk devlet adamları, topluluk liderleri ve ilim adamları ile tanıştılar ve fikir alışverişinde bulundular.

Ayrıca, liderimiz Sn.İsa Yusuf Alptekin Hotel lobisinde Merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile Başbakan Sayın Süleyman Demirel,Başbakan yrd.Erdal İnönü, Devlet Bakanı Ekrem Ceyhun,Devlet Bakanı Orhan Kilercioğlu ve diğer Bakanlar ve Milletvekillerince ziyaret edildi.

Daha sonra Cumhurbaşkanı,Başbakan, Bakanlar ve diğer Devlet erkanı kendisine veda ederek ayrıldılar.

Kurultay'ın 2. günü olan 22 Mart pazar günü Kurultay'ın Doğu Türkistan Delegeleleri Komisyonlarına dağılarak aktif olarak çalışmalara katıldılar. Avrupa-Doğu Türkistan Derneğince hazırlanan önerilere Doğu Türkistan temsilcileri kendi fikirlerini de ilave ederek Komisyon Başkanlarına takdim ettiler.

HUKUK VE SİYASİ KOMİSYON

Bu Komisyona Liderimiz Sayın İsa Yu-

suf Alptekin, Vakıf Başkanımız Sn.M.Rıza Bekin, Vakıf Genel Sekreteri M.Emin Hazret ve Vakıf Müdürü Hamit Göktürk iştirak etti. Doğu Türkistan davasının büyük dostu ve yakın takipçisi, araştırmacısı siyaset bilimcisi aynı zamanda dergimizin yazarlarından olan Sayın Muzaffer Özdağ'ın başkanlık ettiği Komisyonda liderimiz Sn.İ.Yusuf Alptekin bir konuşma yaptı. Daha sonra Komisyon Başkanlığına Doğu Türkistan'la ilgili olarak şu teklif sunuldu :

1) İlk aşamada, Doğu Türkistan halkına öz idare hakkının verilmesi, önemli idari makamlara Türklerin atanması, Türklere serbest seçim hakkının tanınması için girişimlerde bulunulması,

2) Türk Cumhuriyetlerinin insan hakları ihlallerini araştırmak üzere Doğu Türkistan'a gözlemci gönderilmesinin sağlanması, konuyla ilgili raporlar yayınlaması ve konuyu başta BM. İnsan Hakları Komisyon'u olmak üzere uluslararası kurumlara götürülmesi,

3) BM. insan Hakları Komisyonu tarafından "Soykırım ile eşit" olarak tanımlanan Çinlilerin Doğu Türkistan'a Çinli göçmen yerleştirmek için sürdürmekte oldukları siyasetin durdurulması için çaba sarfedilmesi,

4) Doğu Türkistan'daki siyasi tutukluların derhal serbest bırakılması, yargısız idamlara ve keyfi tutuklamalara son verilmesi için gerekli önlemlerin alınmasının sağlanması,

5) Doğu Türkistan'daki atom denemelerine son verilmesi için gerekli girişimlerde bulunulması,

6) Doğu Türkistan'a verilen "Şincang" adının kaldırılarak bu ülkenin tarihi adı olan " Doğu Türkistan " denilmesi ve yayın organlarında Doğu Türkistan adının kullanılması,

7) Doğu Türkistan Türk lehçesinde radyo yayını yapılması, mevcut yayınların güçlendirilmesi ve ABD'nin açmayı plan-

ladığı " Hür Asya Radyosu "nda Uyгур Türk lehçesinde yayın yapılması konusunda ABD Başkanı, Dışişleri Bakanlığı ve Kongre'de gerekli girişimlerde bulunulması,

8) Türkiye'de Türklük aleminin tüm problemleriyle ilgilenecek bir "Dış Türkler Bakanlığı" kurulması,

9) Eğitimde eşitlik sağlanması,

10) Alfabe seçiminin halka bırakılması için referandum yapılması,

11) Başta Türkiye olmak üzere dış ülkelere daha fazla Türk talebesi gönderilmesinin sağlanması,

12) Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden eğitim için Türkiye'ye davet edilmekte olan talebelerin arasına sözkonusu Cumhuriyetlerde yaşamakta olan Doğu Türkistanlı talebelerin de dahil edilmesi,

13) Kendi imkanlarıyla eğitim için Türkiye'ye gelen Doğu Türkistanlı talebelere burs, ikamet ve çalışma izinlerinin verilmesi.

EĞİTİM VE BİLİM (KÜLTÜR) KOMİSYONU

Bu Komisyona Doğu Türkistan'ı temsilen Avrupa'daki Doğu Türkistan Kültür ve Yardımlaşma Derneği Başkanı Sayın Erkin Alptekin katıldı. Alptekin yaptığı konuşma ile Doğu Türkistan'daki eğitim ve bilim durumu hakkında bilgi verdi. Erkin Alptekin daha sonra Komisyon Başkanlığına şu teklifi sundu.

Bugün Doğu Türkistan'daki yayınların sadece % 16'sı Türkçe'dir. Bu % 16'yı oluşturan Türk lehçelerindeki yayınlar da Çin Komünist Partisinin sıkı denetimi altında olup, sadece propaganda maksatları için hizmet etmektedir. Eğer kazara bir Türk aydını, milli konularda bir yazı yazacak olursa, derhal " Milliyetçilik yapmak " , " Çin'deki milletlerin dostluğunu bozmak " ve " Kültürel dejenerasyona kapılmak " gibi suçlarla

itham edilerek ağır hapis cezalarına çarptırılmaktadır. Nitekim Çin yönetimi Doğu Türkistanlı yazar Turgun Almas'ın yazdığı " Hunlar " , "Uygur Türkleri" ve " Uygur Edebiyat Tarihi " adlı üç eserini " Bağımsız Doğu Türkistan Devleti kurulmasını savunuyor " gerekçesiyle 1991 yılında yasakladı. Turgun Almas halen göz hapsindedir. Bu nedenle Doğu Türkistan Türkleri kendi tarihi,kültürü,medeniyetini öğrenmeden yetişmektedir.Doğu Türkistan,tarihi,kültürü,medeniyeti vs. gibi konularda yazı yazarların çoğu Çinli bilim adamlarıdır. Bunlar da Doğu Türkistan'ın taş devrinden beri Çin'e ait olduğunu ispat etmek, Çin medeniyetinin Türk medeniyetinden ne kadar üstün olduğunu göstermek ve Doğu Türkistan Türklerine aşağılık kompleksi aşılamağa uğraşmaktadırlar. Bu nedenle Türklük Kurultayından aşağıdaki ricalarda bulunmak istiyoruz :

- 1) Doğu Türkistan Türklerine tam anlamıyla kültürel serbestlik tanınması için girişimlerde bulunulması,
- 2) Basın,söz ve düşünce özgürlüğü verilmesi,
- 3) Doğu Türkistanlı Türk aydınlarına kendi tarih,kültür ve medeniyetini içeren konularda yazı yazma ve yayınlama özgürlüğünün verilmesi,
- 4) Türk Cumhuriyetlerindeki yayınların serbestçe Doğu Türkistan'a girmesinin sağlanması,
- 5) Çin Yönetimi gönderse de göndermese de, Türk Cumhuriyetlerinde düzenlenecek bilimsel konferanslara mutlak surette Doğu Türkistan Türk aydınlarının davet edilmesi,
- 6) Doğu Türkistan Türk aydınlarının seyrek de olsa yayınlanan eserlerinin Türk Cumhuriyetlerinde yayınlanması,
- 7) Bir Türk Enstitüsünün kurulması,
- 8) Milli Kütüphanelerin açılmasına müsaade edilmesinin sağlanması.

DİL VE ALFABE KOMİSYONU

Bu Komisyonda Doğu Türkistan Vakfı Başkan Yrd.Sn.S.Mahmut Kaşgarlı Doğu Türkistan'ı temsil etti.Kaşgarlı'da Komisyonda söz alarak Doğu Türkistan Türklerinin son 60 yıldır 3 defa alfabe ve imla değişikliğiyle karşı karşıya bırakıldığını ifade etti. Kaşgarlı daha sonra şu öneriyi Doğu Türkistan'la ilgili olarak Komisyon Başkanına sundu.

Çin yönetimi Doğu Türkistan Türklerinin yazı dilinin siyasi, askeri, teknik ve idari terimler için yeterli olmadığını ileri sürerek, Türklerin 1000 yıldan beri kullandığı arap alfabesini yasaklayarak,yerine 1966 yılında Çin fonetiğine uygun olarak hazırlanan Latin alfabesini ihdas etti.Doğu Türkistan Türkleri, bir gecede okuma yazma bilmeyen bir toplum haline getirildi.1983 yılında ise ani bir kararla, Latin alfabesi yürürlükten kaldırılarak,yerine tekrar Arap alfabesi konuldu.Son 20 yıldan beri Latin alfabesiyle eğitim gören milyonlarca Doğu Türkistan Türk'ü şimdi Arap alfabesiyle basılan yayınları takip edemiyorlar.Arap alfabesini öğrenmek için açılan kurslar ihtiyaca cevap vermekten uzak. Bunun bir neticesi olarak biri diğerinin yazısını okuyamayan bir ailenin fertleri, ancak Çince yazışma ile anlaşabilmektedirler. Bu durumda Doğu Türkistan Türklerinin dilini tedrici olarak Çinli'leştirmeye başladı. Doğu Türkistan Türkleri bugün dilini tamamen yok etme gibi bir tehlike karşısında kaldı. Bağımsızlıklarına kavuşan Türk Cumhuriyetlerinde Latin alfabesini kabul etme eğilimi bir hayli güçlü.Bu durumda Doğu Türkistan Türkleri Türklük aleminden daha da kopacaktır. Bu nedenle Türklük Kurultayından şu ricalarda bulunmak istiyoruz :

- 1) Alfabe seçiminin halka bırakılması için bir referandumun yapılmasının sağlanması,

2) Arap alfabesini tekrar öğretmek için Doğu Türkistan Türklerine açılan kursların sayısını çoğaltması için girişimlerde bulunulması,

3) Türk lehçesinin fonetiğine uygun olarak hazırlanacak Latin alfabesini terdrici olarak ilkokullardan itibaren başlatılmasının sağlanması,

4) Türk Lehçesine zorla sokulan Çince kelimelerin yerine Türk lehçelerinde mevcut olan kelimelerin alınması için çalışmaların yapılması.

Kurultayın son günü olan 23 Mart Komisyon raporlarının okunması görüşülmesi ve oylanarak kabul edilmesi ile sona erdi.

KOMİSYON RAPORLARI VE SİYASİ BİLDİRİLERİ

DİL-ALFABE KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Komisyon katılan delegeler bütün Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarının ortak yazı dilinde ve ortak alfabede birleşmeleri gerektiği görüşünü benimsemiştir. Ancak, ortak yazı dilinde birleşebilmek için karşılıklı alaka ve münasebetlerin gelişmesi, radyo, televizyon, gazete gibi iletişim vasıtalarının karşılıklı olarak yayın yapması gerektiği ifade edilmiştir. Ortak yazı dilini zaman içinde gelişen bu karşılıklı alakalar belirlerken, bir yandan da bunu hızlandıracak ve doğru bir yola götüreceği bazı tedbirler alınabileceği görüşü kabul edilmiştir. Bunları aşağıdaki maddeler halinde sıralıyabiliriz :

1) Türk Lehçelerinin ve Edebiyatlarının öğrenilmesi işi karşılıklı olarak hızlandırılmalıdır. Bunun için okullar, kurslar açılmalı, ders malzemeleri, sözlükler ve gramerler hazırlanmalıdır. Radyo ve televizyonlarda lehçeler öğretilmeli, radyoların

gücü arttırılmalıdır.

2) İlim adamı ve öğrenci mübadelesi geliştirilmelidir.

3) Türk lehçelerini bilen mütehassıslar her Türk Cumhuriyetinde arttırılmalıdır.

4) Türk lehçelerinde ortak olan kelimeler ve gramer unsurları tesbit edilmeli, yayınlarda bunlara ağırlık verilmelidir. Öğretimde ise daha çok farklı yönler üzerinde durulmalıdır.

5) Yazı dili birliği için terim konusu çok önemlidir. Terimleri birleştirmek maksadı ile ayrı bir terminoloji toplantısı düzenlenmeli ve bir terminoloji komisyonu kurulmalıdır.

6) Kurultay üyeleri ortak alfabe işine bağlı olarak ortak imkanın da sağlanması gerektiğini belirtmişler ve bunun için gerekli çalışmaların yapılmasının önemini işaret etmişlerdir.

7) Bugüne kadar yapılan ve bundan sonra yapılacak çalışmaları koordine etmek için bir koordinasyon komitesi kurulmalıdır.

8) Ortak alfabe tesbit edilirken, Türk lehçelerinde birbirinin aynı olan sesler için aynı işaretin kullanılması prensibi benimsenmelidir.

9) Bir ses için bir işaretten meydana gelen harf sistemi benimsenmeli, bir ses için iki harf kullanılmamalıdır.

10) Bütün Türk dünyasının ortak olarak faydalanabileceği 34 harfli alfabesinin benimsenmesi kabul edilmiştir. Her Türk Cumhuriyet ve Topluluğu kendi alfabesini bu alfabe içinde tesbit etmelidir.

11) 34 Harfli alfabenin kabul edilmesi için üyeler kendi ülkelerinde gerekli teşebbüslerde bulunmalı, özellikle devlet ve hükümet başkanları nezdinde bu fikrin bir an önce hayata geçirilmesi için gayret sarfetmelidir.

12) Dil, alfabe ve imla meselesinin devamlı takibini sağlamak üzere Türk Devlet ve Topluluk temsilcilerinin içinde yer alacağı bir kuruluşun oluşturulmasının uygun olacağı görüşü benimsenmiştir.

13) Kurultay üyeleri dil, alfabe ve matbaa konusunda maddi ve manevi olarak karşılıklı yardımlaşmanın gerekliliğine önemle işaret etmişlerdir.

14) Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı'nın her yıl bir Türk Cumhuriyetinde tekrarlanması karar altına alınmıştır.

EĞİTİM-BİLİM KOMİSYONU RAPORU

Kurultayın Eğitim-Bilim Komisyonu, Türk Devletleri ve Toplumlarının müştereken ve ayrı ayrı neler yapabilecekleri meselesini tartışmış, ayrıca daha önce resmi makamlar arasında bu alanda bazı önemli kararlar alındığını ve bir teşkilatlanmaya gidildiğini ve bazılarının uygulanmaya başlandığını memnuniyetle kaydederek, aşağıda belirtilen başlıca hususları resmi makamların ve toplumların bilgisine sunmayı kararlaştırmıştır :

1) Resmi makamların ve topluluk yetkililerinin daha önce ortaklaşa aldıkları eğitim ve bilim alanındaki karar süratle uygulama alanına geçirilmelidir.

2) Türk Topluluklarının mahalli ve müşterek kültürlerinin tespiti için araştırmalar yapılmalıdır.

3) Türkiye Üniversiteleri Sosyal, Eğitim ve Fen Bilimleri Enstitüleri, Türk Devlet ve Topluluklarından her yıl ihtiyaç ve imkanlara göre, Fakülte mezunu öğrenci alıp onlara yüksek lisans ve doktora yaptırabilir.

4) Türk dünyasının ortak tarihi ve coğrafyası yazılmalı ortak tarih ve coğrafya haritaları hazırlanmalıdır.

5) Türk Devlet ve Topluluklarının Latin Alfabesini kabulünün isabetli bir karar olacağı görüşüne varılmıştır.

6) Öncelikle mevcut ve yeni hazırlanan programları uygulayacak öğretmenleri yetiştirmek üzere hizmet, meslek öncesi, vazife başı ve hizmet için eğitim programları

hazırlanıp, uygulamaya konmalıdır. Her derecedeki eğitim programları milli, ilmi, ahlaki bir muhtevaya göre yeniden düzenlenip uygulamaya geçirilmelidir.

7) Avrupa ülkeleri ile Prag Konvansiyonuna dahil ülkelere UNESCO tarafından belirlenen diploma ve sertifikaların denkliği ile ilgili hususlar aynen tanınmalıdır.

8) Hür düşünceli, dinini yaşama vicdan hürriyetine ve insan haklarına saygı duyan vasıflı Türk insanı yetiştirecek olan yeni bir anlayışı yansıtan eğitim programları hazırlanıp uygulamaya konulmalıdır.

9) Türk Devlet ve Topluluklarının her kademedeki okulları arasında yatay ve dikey geçişlere imkan veren plan, programlar ve ölçme değerlendirme sistemleri geliştirilmeye çalışılmalıdır.

10) Türk Kültürünün müşterek yönleri, Türk Topluluklarının okul kitaplarında yer almalı ve okutulmalıdır.

Türk Topluluklarının ders kitaplarında, özellikle tarih, coğrafya, edebiyat alanında bir çok konu ortak olmalı ; Mesela bazı edebi parçalar vs. aynen yer almalıdır.

11) Türk Devlet ve Toplulukları arasında ortak günler tespit edilmeli ve bunlar her devlet ve topluluğunun okulunda kutlanmalıdır.

12) Türk Toplulukları eğitimin her alanında kalitenin yükseltilmesine önem verilmelidir.

13) Türkiye ve Türk Devlet ve Toplulukları arasında öğretmen ve öğrenci mübadelesi artırılarak devam ettirilmelidir.

14) Eğitim faaliyetlerinin planlamasında nüfus, ülkenin insan gücü ihtiyaçları, yetiştirme-istihdam dengesi, uzun vadeli değerlendirmelerle dikkate alınmalıdır.

Bilhassa orta öğretimin planlanmasında her ülkenin sanayileşme ve ekonomik verimliliği esas alan, kaliteli orta teknik iş gücünün yetiştirilmesine önem verilmelidir.

15) Eğitim harcamalarında, eğitim ekonomisini geçerli ve düzenli güvenilir bir kısım ilkeleri dikkate alınarak ve bu konu-

da halkın eğitim harcamalarına maddi desteği planlı bir şekilde sağlanmalıdır.

16) Temel Eğitim programlarında Türk Dili " Mihver " ders olarak kabul edilmelidir.

Bu dersin programları,dilimizin mana zenginliğini,imkanlarını,telaffuzunu,cümle yapısını,eksiksiz,doğru ve kurallı bir seviyede öğretip hayatın her safhasında yaygın kullanımına imkan verecek şekilde düzenlenmelidir.Bütün Türk lehçelerindeki yaşayan kelime,deyim ve terimleri ihtiva eden öğretim kademesine yaş gruplarına göre tasnif edilmiş birer sözlük hazırlanmalı,kullanımı sağlanmalıdır.

17) Her müstakil Türk Devleti kütüphanelerindeki kitapları taramalı, köhne ve milli, ahlaki ve ilmi yönden Türklüğe, müslümanlığa demokrasi ve hür düşünmeye tabi tutup gereğini yapmalıdır.

18) Yaygın eğitim için çıraklık,iş yeri eğitimi ve okul-sanayi işbirliği programları düzenlenmelidir.

19) Her Türk ülkesinde mevcut olan kütüphane,enstitü ve araştırma laboratuvarları arasında bilgi, tecrübe, belge alış-verişine imkan veren haberleşme ağı, ileri bir teknikle kurulup işletilmelidir.

20) Türk Topluluklarının yaşadığı ülkelerle Türk Devletlerince yapılacak ikili veya çok taraflı eğitim ve kültür anlaşmalarında bu Türk Topluluklarının ana dili eğitimlerinin yer almasına gayret etmelidir.

Kaynakları yeterli olmayan Türk Topluluklarının yaşadıkları ülkelerin eğitim-öğretim programlarına göre yazılmış olan ders kitaplarını Türkçe'ye tercümesi,basımı imkanı olan Türk Devletlerince yapılarak dağıtımını sağlanmalıdır.

21) Milli amaçlara hizmet eden ve milli kimlik kazandıran eserlerin bütün Türk Devletlerinde dolaşımına imkan verilmeli, bu türden yeni eserlerin yazdırılması teşvik edilmelidir.

22) Türk Devletleri ve Topluluklarından

gelecek olan öğrencilerin Türkiye Üniversitelerinde öğrenim görebilmeleri için Türkiye'deki ilgili dernek, kuruluş ve o ülkelerdeki cemaatlerin,temsilcileri görüşleri alınarak bilgileri dahilinde, " Türk asıllılara ayrılan özel kontenjanın "istifadeleri temin edilmelidir.

23) Türk Devletleri ve Toplulukları arasında ortak bir Türk Bilimleri Akademisi kurulmalıdır. Bu Akademi bünyesi alanlarındaki yayınları takip etmek üzere tercüme birimleri oluşturulmalıdır.

Türk Devlet ve Toplulukları arasında ortak daimi bir eğitim ve bilim komisyonu oluşturulmalı, bu komisyon her yıl bir ülkede toplanarak ortak öğretim ve bilim politikasını gözden geçirme imkanı sağlanmalıdır.

24) Dünyanın her yerinde yaşayan Türk gençlerinin o ülkelerdeki eğitim imkan ve nimetlerinden hakkı ile yararlanabilmeleri için Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nce gerekli faaliyet gösterilmelidir.

25) Türk Devletleri ve Toplulukları arasında ortak ilmi,mesleki kuruluşların teşkili teşvik edilmeli ve gerekirse bir fon kurulmalıdır.Bu fondan ayrılacak kaynaklarla yeni buluşların sahibi Türk bilim adamları ödüllendirilmelidir.

26) Türk Devlet ve Toplulukları arasında ilim alanında kısa,orta ve uzun vadede ulaşılabilecek hedefler tespit edilerek uygulamaya konulmalıdır.Akademik ünvanların kazanılması ve kullanılmasında paralellik sağlanmalıdır.

27) Türk Devletleri ve Toplulukları arasında eğitim, bilim ve teknolojide ortak değerlerin ve yeni buluşların yaygınlaştırılmasını sağlamada ortak radyo ve TV programları yapılmalı ve bunların değişimi sağlanmalıdır.

28) Türk Devletleri ve Topluluklarında din eğitimi,genel eğitim içinde ele alınmalı öğretim birliği sağlamalı,devletin desteğinde gözetim ve denetiminde yapılmalıdır.

SIYASET-HUKUK KOMİSYONU RAPORU

Türk Milletinin, yayıldığı geniş coğrafyada son ortak sultanı olan Sencer'den bu yana ilk defa kucaklaşmak ve bütünleşmek fırsatını yakalamıştır. Milletimiz beşer medeniyetinin, insanlık aleminin önemli bir uzvu olarak düzen ve adaleti temsil etmiş, büyük bir güç olarak mevki ve önemini korumuştur.

XVII. Yüzyılın bitiminde yüzyılımızın başlarına kadar bütün alemin haset ve husumetine, kuşatma ve saldırılarına maruz kalarak varlığını, terakkisi durmuş medeniyet kalıplarıyla karşılaşmaya ve sürdürmeye çalışmak hatası yüzünden ağır felaketlere uğramıştır. Bu süreç içinde birbirleriyle bağları kopan Türk Topulukları ağır soykırımlara, asimilasyonlara, din ve dil değiştirmeye yahut göçe zorlanmışlardır. Bu acılı yüzyılların özeti ;

Avrupa Türkiye'sinin yıkılışı, Doğu Avrupa ve Balkanlardaki Türk topluluklarının azınlık durumuna düşüşü, Orta Asya'nın " Uluğ Türkistan " ın Rus ve Çin devletleri tarafından paylaşılması, İran ve Afganistan'da Türklüğün hakim mevkiinden düşmesi, Arap ve Hint diyarlarında ise eritilip, tüketilmesi olmuştur.

Büyük Atatürk'ün temellerini attığı Türkiye Cumhuriyeti, Türklüğün bu geri çekiliş yıllarındaki ilk yükselişi ifade eder. Türkiye Cumhuriyeti uzun yıllar boyunca Türklüğün inmeyen bayrağı, düşüremeyen son kalesi olmuştur. Türkiye Cumhuriyetinin derleniş ve yükselişindeki ana prensipler, Türkiye Türklüğünün bütünü ile savaş halinden çekilip, gücünü barış içinde özvarlığını geliştirmeye adanarak ;

Laik, milli, demokratik bir toplum haline gelmeye çalışması ve hakim medeniyetin üretim tarzını benimseme, akılcı bir dün-

yevi düzen kurma ideali olmuştur.

Tarih bize, insan yaratılışına ve akla aykırı, zulme dayanan hiç bir sistemin ebedi olmadığını gösteriyor. Yüzyılımızın gelişen teknolojik devrim ve yükselen insan hakları idealleri, insanlık dışı rejimleri yok etmiştir ve edecektir.

Kurultayımızın Siyaset ve Hukuk Komisyonu bu süreci izleyerek ve mevcut dünya dengelerini de göz önüne alarak Türk Topuluklarının durumunu aşağıdaki gibi değerlendirmektedir.

TEMEL PRENSİPLER

Komisyonumuz değerlendirme ve tekliflerinde Uluslararası Hukuk kurallarına, AĞİK kararlarına, Helsinki Nihai Senedi prensiplerine, Paris şartına, Birleşmiş Milletler Misakına bağlılığı ve uymayı temel olarak alır.

Komisyonumuz, gelecekte doğacak iktisadi, kültürel ve siyasi dayanışmanın bu prensipler çerçevesinde gelişmesini temenni eder. Milli, demokratik, laik ve insan haklarına saygılı hukuk devletinin esas olduğunu vurgular.

Milletlerarası hukuk vesikalarında ifade edilen bu yüksek ilkelerin uygulamada ihlal ve ihmal edilerek, kuvvete dayalı menfaat kombinezonlarının, hakkın ve insanlık ideallerinin önüne geçtiği siyasal gerçekçiliğini de gözlerden uzak tutmamaktadır.

Bu ilkelerin ışığında komisyon Doğu Türkistan ile ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır ;

DOĞU TÜRKİSTAN

Doğu Türkistan, tarihi Türk yurdudur. İnsanlık vicdanı ve Türk alemi Doğu Türkistan Türklüğünün asimile edilerek ima-

nına, bu tarihi Türk yurdunun ebediyen yıkılışına seyirci kalınmamalıdır. Bölgedeki Çin kolonizasyonu Doğu Türkistan Türklüğünün imhası anlamını kazanmaktadır. Bu gelişme bölgede ciddi rahatsızlıklara yol açmaktadır.

TEKLİFLERİMİZ

Bu değerlendirmeler sonunda komisyonumuz aşağıdaki tekliflerin hayata geçirilmesi hususunda oybirliği ile karar alınmıştır.

- 1) Türk Dünyası Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Konferansı Daimi Komitesi oluşturulması ve Kurultayın Genel Kurul kararıyla belirleyeceği yerde aynı tarihler arasında her yıl tekrarlanmasını,
- 2) "TÜRK DÜNYASININ BİRLİĞİ DÜNYA BARIŞININ TEMİNATIDIR" şiarının kurultayımızın şiarı olarak benimsenmesini,
- 3) Türk dünyasında insan haklarına dayalı, milli, demokratik, laik hukuk devleti ilkesinin yerleşmesi ve geliştirilmesi için çaba harcanması ve bu amaçla bir "Türk Dünyası Demokratik Araştırmalar Vakfı"nın kurulmasını,
- 4) Türk Cumhuriyetleri arasında çifte vatandaşlık hukukunun mümkün hale getirilmesini,
- 5) Kırım Türklerinin lideri Mustafa Cemiloğlu'nun Atatürk ve Nobel Barış ödüllerine aday gösterilmesini,
- 6) Kadın ve Çocuk Haklarını Koruma Haberleşme vb. komisyonların kurulması ve her Türk Cumhuriyetlerinde şubelerinin teşkil edilmesini, işbirliğini sağlamak için bir koordinasyon teşkilini,
- 7) Devletsiz Türk toplumlarıyla ilgili olarak her Türk devletinde birbiri ile ilişki halinde olan komisyonların teşkilini,
- 8) Karşılıklı dostluk derneklerinin kurulmasını,
- 9) Ahıska Türklerine buldukları Türk ülkelerindeki durumlarının düzeltilmesi i-

çin destek verilmesi ve girişimlerde bulunulmasını,

10) Doğu Türkistan ve Balkan Türklüğünü, insan hakları çerçevesinde, insan onur ve haysiyetine uygun şartlara kavuşturulmaları için çaba harcanmasını,

11) Afganistan'da yaşayan soydaşlarımıza destek verdiğimizizin bildirilmesine,

12) Ermenistan'ın " Mütceviz Devlet " olarak ilan edilmesi ve bu kararın dünya kamuoyuna duyurulmasını,

13) Azerbaycan topraklarına yapılan saldırının durdurulması için, Türkiye ve Rusya arasındaki görüşmelerin, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün korunması kaydı ile gönülden desteklendiğini,

14) Kıbrıs Türklüğünün haklı mücadelesinin yanında olduğumuz,

15) Kurultay adına " Türk Dünyası Çevre Komisyonu " nun kurulmasını ve Türk Dünyasındaki atom denemeleri ve çevre kirliliği meseleleri üzerinde çalışmak amacıyla " Antalya 93 Gurubu " adı altında bir çevre hareketinin başlatılmasını,

16) Kurultay adına " İnsan Hakları Komisyonu " oluşturarak faaliyete geçmesinin teminini,

17) Irak Türklüğünün yaşama ve kendi kaderinin tayin hakkının sonuna kadar destekleneceğini,

18) Kurultayın ikinci toplantısının Azerbaycan'ın Bakü şehrinde yapılmasını,

19) Türk Cumhuriyetleri radyo ve televizyonları arasında karşılıklı program değişimi ve ortak program üretimi konularının hayata geçirilmesini,

20) Türk illerinde kadro yetiştirilmesi ve kadro değişimi ile ilgili olarak karşılıklı ve çok yönlü ilişkilere önem verilmesini ve hayata geçirilmesini oy birliği ile teklif ederiz.

SONUÇ BİLDİRGESİ

Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı, 21-23

Mart 1993 tarihleri arasında Türkiye'nin Antalya şehrinde toplanmış ve beş komisyon halinde çalışmalarını tamamlayarak ilgili kuruluşlara ışık tutması maksadıyla komisyon raporlarında belirtilen tavsiye kararlarını kabul etmiştir.

Kurultayımız, Türk Devlet ve Topuluklarının hem kendi aralarındaki münasebetlerde, hem de komşularıyla ve diğer ülkelerle münasebetlerinde ;

1. Egemenliklere karşılıklı saygı gösterme,

2. İç İşlerine karışmama,

3. Anlaşma ve görüşlerin eşitlik esasına göre yapılmasını,

4. Anlaşmalarda ve münasebetlerde tarafların eşitliği ve eşit müzakereci olunması prensiplerini benimsememiştir.

Kurultayımız, kurulmakta olan yeni dünya düzeninin ;

1. İnsan haklarına ve hukukun üstünlüğüne,

2. Çok partili demokrasiye,

3. Bütün insanlara barış ve refah sağlama prensiplerine dayanması gerektiği görüşünü kabul etmiştir.

Türk Dünyasının milletler arası hukuka saygılı, insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik hukuk devlet ilkesinin yerleşmesi ve geliştirilmesi için çalışmaların gerektiğine kurultayımız işaret eder.

Kurultayımız, bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin Cumhurbaşkanı, başbakanları ve dış işleri bakanlarının iştirakleriyle bir "Türk Cumhuriyetleri Yüksek Konseyi" nin kurularak Türk Cumhuriyet ve Topuluklarıyla ilgili sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi meselelerini ele alıp çözümü için gayret göstermesi görüşünü ve " Türk Devletleri arası Parlamento Çalışma Gurubu "nun kurularak işbirliği yapması fikrini tavsiye kararı olarak benimsemiştir.

Türk Devlet ve Topulukları arasındaki eğitim, bilim, kültür, ekonomi ve teknoloji

münasebetlerinin artırılması, bu münasebetlerinin komisyon raporlarında belirtilen kuruluşlarla desteklenmesi fikri, kurultay üyelerimiz tarafından benimsenmiştir. Eğitimde ve kültürde ortaklıkların geliştirilmesi ve artırılması için gerekli tedbirlerin alınması konusunda fikir birliğine varılmıştır.

Dünya Türkleri kültür varlığının tesbiti, korunması ve geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması görüşü kabul edilmiştir.

Kurultayımız, karşılıklı alaka ve münasebetlerin geliştirilmesi yoluyla bütün Türk Cumhuriyet ve Topuluklarının ortak yazı dilinde de birleşmesi gerektiği görüşünü benimsemiştir. Yine Kurultayımız, dil-alfabe komisyonu raporunda belirtilen 34 harfli alfabenin, Türk Devlet ve Topuluklarının ortak çerçeve alfabesi olarak benimsenmesini kabul etmiştir.

Kurultayımız, "Türk Devlet ve Topulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı"nda alınan kararların hayata geçirilmesi ve kurultayın her yıl tekrarlanabilmesi için daimi bir kuruluş oluşturulması gerektiği görüşünü benimsemiştir.

" Dilde, Fikirde, İşte Birlik " şiarı ile toplanan kurultayımız Türk Devletleri arasındaki işbirliğini dünya barışına olumlu katkılar sağlayacağı görüşündedir. Bu işbirliğinin dünya çevre (Ekoloji) bilincinin gelişmesine, insanlığın refahına, evrensel kültürün zenginleşmesine yardımcı olacağı inancını kurultayımız benimsemiştir.

Kurultayımız her yıl, aynı tarihlerde Türk Devletinde tekrarlanması görüşü kabul edilmiştir.

Saygılarımla arz ederim.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETİN'DE DOĞU TÜRKİSTAN MESELESİ VE SEÇİMDEN DOĞAN YENİ ÜMİTLER

Gulamettin Pahta

Doğu Türkistan meselesi Amerika Birleşik Devletlerinde henüz iyice tanınmamış daha doğrusu tanıtılmamış olmasına rağmen Amerika kamuoyunun en çok dikkatini çeken ve çekecek olan mühim meselelerin ön sıralarındaki yeri işgal etmektedir. Özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin kendi egemenliklerine kavuşarak Birleşmiş Milletler Teşkilatında (BMT) üye olması, yalnız Amerika'da yaşayan kardeş Türk toplumu derneklerinin değil aynı zamanda Washington resmi çevrelerinde, Doğu Türkistan'ın ve burada yaşayan Türkler'in önemini bir kere daha arttırmış ve ilgisini etkilemiştir. Sovyet-Rus İmparatorluğunun iflas ederek çökmesi ile sona eren soğuk harbin araçları, yani Avrupa ve Amerika'nın radyo neşriyatları şimdi birer "Eğitim Merkezleri" halinde çalışmalarına devam ederken, ekseriyetle şimdi Amerika'nın yeni seçimlerinde çoğunlukla halkın oyunu kazanan Demokratlar tarafından desteklenen "Hür Çin" ve "Hür Asya" radyo şebekelerinin kurulmasını öngören görüşmelerde

müsbet kararlar alınması ve Beyaz Saray'ın böyle bir neşriyatı desteklemesi, Amerika'da Doğu Türkistan meselesinin resmi şekilde gündeme alınması için atılacak başlıca adımlardan birisi olabilir. Çünkü böyle bir radyo neşriyatı, Komünist Çin'de yaşayan ve Çin ırkından olmayan milletlerin özellikle Doğu Türkistan Türklerinin de sesi olmadan mümkün değildir.

Amerika seçimlerini kaybeden Mr. Bush parçalanana eski Sovyetler Birliği'nin enkazı üstünde kurulan yeni Egemen Devletleri resmen tanıırken, "Artık dünyada bir tek Komünist kaldı.." diye "Nükteli olarak" ima'da bulunmuştu. Hiç şüphesiz ki Başkan Bush bu sözyle gerçi açıktan açığa Çin'den bahsetmemiş ise de, dünyada kalan bir tek Komünist Devletin yalnız Çin olduğu kimsenin meçhulu değildir. Demek ki onada ergeç bir "Devir" sırası gelecektir...

AMERİKA-KOMÜNİST ÇİN İLİŞKİLERİNDE YENİ PÜRÜZLÜ GELİŞMELER

Amerika'da Doğu Türkistan meselesini gözden geçirirken, herşeyden önce Kızıl Çin ile Amerika arasında hızla gelişmekte olan ekonomik ve ticari sahalardaki değişiklikleri izlemek, ithalat ve ihracat yekunlarını inceleyip rekabet dünyasındaki siyasi gelişmeler ışığı altında olayları yakından takip etmek gerekmektedir.

Güvenilir resmi kaynaklara göre Kızıl Çin ürettiği tüm ihracat mallarının %30'unu Amerika'ya satıyor ve bu sayı bu sene içinde tam % 40'a kadar yükselmiştir. Aynı zamanda bu sayının, aynı hızla yinede yükselmeye devam etmesi bahis konusu olan teklifler içindedir. Kızıl Çin'in Amerika'ya hızla artan ihracatı, Amerika'dan ithal etmekte olduğu miktardan iki misli fazla olması, yalnız ticaret dengesini bozmakla kalmayan pürüzlü bir mesele olmaktadır. Özetle söylemek gerekirse, Kızıl Çin'in şu geçen 9 ay içersinde ihracattan artan (Surplus)döviz gelirinin miktarı 13 milyar 400milyon Amerika dolarıyla, ihracatta Kızıl Çin Japonya'dan sonra 2. sırayı işgal etmektedir. Bu miktar ise, geçen yılın (1991 yılının) ihracatını geçiyor demektir. Burada şu mühim bir noktaya işaret etmemiz gerekiyor ki bu durum Amerika'daki işsizlerin miktarı, Kızıl Çin'in ihracatı kadar süratle arttırmıştır. Neticede bu durum Başkan G.Bush'un seçimleri çoğunlukla kaybetmesi ile sonuçlanmıştır. Çünkü insan gücü ucuz olan Komünist Çin'e imal edilen mallar hiç rekabetsiz Amerika'da pazar bulabildiği için küçük ve orta çaptaki binlerce imalatçı işyerlerinin kapanmasına sebep olmuştur. İşte bunun içindir ki, dünya ekonomisi ile siyaset satranç tahtasında tac ile kaleyi müdafaa etmeye çalışan Washington, Çin pazarını Japonlar'a kaptırmamak için Çin siyasetinde ne kadar cömert ve " Vurdum,

duymaz " taktiğini kullanıp geldi ise de, Amerika Cumhuriyetçi Partisinin seçimleri kaybederek, iktidarı Demokratlara kaptırması yeni Başkan seçilen Mr.Clinton idaresinin hükümeti teslim alarak iş başına geçmesiyle yeni bir yolu takip edeceği Çin hakkında söylediği şu sözlerinden açıkça belli oluyor. "Bizim Çin'i kendi başına yalnız bırakmamakta büyük bir payımız vardır, görüyoruz ki Çin serbest dünya pazarında ilerliyor..Fakat biz bununla beraber ısrar etmeliyiz ki ben Komünist Çin'in insan hakları ve insani terbiyelere saygılı olarak da öyle ilerlediğini göreyim !.."Washington'un Pekin büyükelçisinin " Biz her fırsatta Çin'in insan hak ve hukuklarına saygıda bulunması konusunda ısrar ediyoruz.." demesi ve şunun gibi Hongkong'un 1997 senesinde Kızıl Çin'e teslimi hakkında İngiltere ile Pekin arasında imzalanan ve 50 seneye kadar burada demokratik serbest bir idare sisteminin devamını öngören şartnamenin Amerika'da kuvvetle desteklenmesi ve 80.000'ni aşkın Çin talebeleriyle bunların buradaki yakınlarını Amerika'nın himayesi altında tutması Komünist Çin idarecilerini en çok ürküten ve gücendiren olayların başında gelmektedir. Bundan başka, Başkan Bush'un Pekin'in rakibi Milliyetçi Çin'e F-16 savaş uçaklarının satılmasına izin vermesi, dolayısıyla şu yakında da 3 seneden beri Amerika ile Kızıl Çin hükümetleri arasında devam edip gelen Çin mahkemeleri tarafından yargılanan siyasi tutukluların salıverilmesi ve Çin halkının insani hak ve hukukları meselesi hakkında devam edip gelen resmi konuşmalara tek taraflı olarak Çin'in kapılarını aniden kapatması olayları, seçim sonrası gelişen ve Amerika basın ve yayın organlarının en çok dikkatini çeken başlıca haberler arasında yer almaktadır. Misal olarak New York Times gazetesinin özel Editör sahifesinde :

" Komünist Çin'in ekonomik reformu, siyasi reformsuz yaşayabilir mi ? " diye soran ve bunun üzerinde araştırma yapan bir siyasi yazar bu konuda şöyle yazıyor ;

Komünist Çin'in Deng Şoping gibi liderleri, herşeyden önce ekonomik reformu öne sürmekle yani halkın aç karnını doyurmakla, Mihail Gorbaçov ile Boris Yeltsin'in karşılaştığı güçlüklerin daha doğrusu kendisine karşı koyacak muhalefet güçlerinin önünü almış bulunuyor. Şimdiki Çin de Sabık Sovyetler Birliği'nde hüküm süren yiyecek, içecek meselesi ve bundan dolayı halkın şikayet ve gazabı gibi karşılıklar yoktur. Çin Ekonomisini arkadan destekleyen ve onu besleyen güçlerle gitgide serbest pazara bağlanan orta sınıf merkezden daha fazla serbest olma ve kendileri karar verme haklarına sahip olma isteklerini öne sürebilir ve Merkezi Hükümeti yeni siyasi reformlar yapmaya zorlayabilir. Neticede hükümet halkın arzusuna göre cevap vermek zorunda kalır ki, Pekin şimdiden Amerika'nın " İnsan haklarına saygı çağrısı " ile dünya kamuoyunun ve ileride kendi halkı tarafından gelecek olan baskılar arasında " Siyasi Reformlar " yapmak için sıkışmış bir durumdadır. Demek ki Komünist Çin'in ekonomik reformu, siyasi reform olmadan uzun süre yaşayamaz.. Netice olarak Amerika'da " ASYA'NIN İKİNCİ KUVVETİ " diye anılan en zengin petrol kaynaklarına sahip bulunan Doğu Türkistan böyle bir siyasi reform'dan hisse alacaktır.. Tabii böyle bir durumda başta Türkiye Cumhuriyeti olarak, Orta Asya-Türkistan Türk Cumhuriyetleri ile komşu Pakistan ve Hindistan, Orta Doğu'da Suudi Arabistan başta olmak üzere diğer İslam Dünyasının müslüman devletleri " Doğu Türkistan halkının insani hak ve hukuklarını uluslararası platformlarda pekala savunabilirler ". Burada dikkatinizi çekecek mühim bir husus var ki, ABD, Orta Asya Türk

Cumhuriyetler'iyle diplomatik ilişkilere başlarken ilk olarak Atom gücüne sahip Kazakistan'la Doğu Türkistan'a bitişik olan Kırgızistan'ı ve Tacikistan'ı tanıdı. Sonradan ise Özbekistan ile Türkmenistan'ı tanıdı. Herşeyden önce Kazakistan, Kırgızistan Cumhuriyetler'yle sonradan Özbekistan'la Amerika çeşitli sahalarda anlaşmaları imzaladı. Ondan sonra ise Amerika Çin'in kuzey doğusunda bulunan üslerinden kuvvetlerini çekti ve legvetti. Amerika'nın en zengin petrol şirketlerinden birisi bulunan Exxon şirketi şimdi Doğu Türkistan'dadır... Onun gibi daha nice dünyaca zengin amerika şirketleri Urumçi, Aksu, Kaşgar, Yarkent, Hoten ve Tarım Havzası ile Pekin arasında Doğu Türkistan'ın yeraltı zenginliklerini keşfetme yolunda adeta mekik dokumaktadır. Bu şu demek oluyor ki, Doğu Türkistan Amerika'da toprak zenginliğiyle mahdud bir şekilde tanınsa bile, ilmi ve kültürel sahalarda maalesef henüz yeni keşfedilmiş dünyanın ücra bir köşesi olarak biliniyor. Bunun için ne yapılması lazım ? Bu ayrıca müzakere edilmesi gereken mühim bir mevzudur.

AMERİKA'DAKİ DOĞU TÜRKİSTANLI ÖĞRENCİLER VE ONLARIN DURUMU

Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek tahsil görmekte olan Doğu Türkistanlı öğrencilerin sayısı 22 kişi civarındadır. Bunların ekseriyeti kendi teşebbüsleriyle buradaki çeşitli ilmi kurumlarda okumak üzere hayırsever teşkilatlarının sınırlı maddi yardım ve destekleriyle yani bu müesseselerin davetiyle Amerika'ya resmi talebe olarak gelmişlerdir. Bunlar kendi geçimlerini bir veya iki sene sonra kendileri temin ederek, tahsillerine devam eden çalışkan talebelerdir. Bunlardan başka ancak maahdut sayıdaki birkaç öğrenci ise Çin Milli Eğitim Teşkilatı'nın " Büyük feda-

karlığıyla" devlet hesabına tahsil için ABD'ye gelen öğrencilerdir ki, bunlar ekseriyetle mümkün olduğu kadar çok ihtiyatli hareket etmekte ve toplumdan uzakta kalmayı tercih etmek zorunda kalmaktadırlar. Gerçi Amerika ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında öğrenci mubadilesi anlaşması mevcut olsa bile, böyle bir fırsat Han yani Çin asıllı olmayan bilhassa Doğu Türkistan Türkleri'ne nasip olmamaktadır. Amerika matbuatlarıyla güvenilir kaynakların vermiş olduğu bilgilere göre ABD'de yüksek tahsil görmekte olan Çin talebelerinin sayısı (Aile ve çocuklarıyla birlikte)80.000'i geçmektedir ki sayısı 22 olan Doğu Türkistanlı, Amerika'da yüksek tahsil görmekte olan Çinli öğrencilerin binde birini bile teşkil edemiyor. Tabii bu rakam Komünist Çin milli eğitim siyasetini "**Azınlık Millet**" diye adlandırılan Çin neslinden olmayan halka nasıl muamele etmekte olduğunu apaçık gösteren bir aynadır.

Amerika'daki Doğu Türkistanlı öğrencilerin çoğu bir senelik geçim temini garantisizle buraya geldikleri için, geceyi gündüze katarak hem çalışarak ve hem de aynı zamanda tahsillerine devam ettikleri için her bakımdan maddi ve manevi yardımlara muhtaç bir durumda "**Kendi yağıyla kendisi kavrulmuş gibi**" bir hayat içinde yaşamaktadır. Tabii bu fedakarlıkların neticesi olarak şimdi tahsillerini bitirmek mastır ve doktora imtihanlarına hazırlanmakta bulunan soydaşlarımızın üstün başarıları gurur verici ve sevindiricidir. Maalesef birkaç tanesi okullarının tahsil ücretlerini ödeyemediğinden tahsillerine ara vererek yurda dönmek zorunda kalmışlardır.

1989 yılı Haziran ayında Pekin'deki Kızıl Meydan yani Tienenmen meydanında meydana gelen faciadan sonra Başkan Bush'un emriyle ABD'de tahsil görmekte olan Çinli öğrencilerin ve diğer Çinlilerin ikamet izin belgeleri ne durumda olursa

olsun, bunların Ocak 1994 yılına kadar Amerika'da kalabilmelerine ve çalışmalarında izin verilmişti. Buna ilave olarak konmuş olan şartların içinde, Komünist Çin idarecilerinin 1993 senesinin 1 Temmuz tarihine kadar "**İnsan haklarına saygı**" gösterme meselesinde bir ilerleme kaydettiğini, dolayısıyla Amerika'daki Çin vatandaşlarının memleketlerine hiç bir endişe duymadan gidebileceklerini Başkan Bush Amerika Meclisi önünde tasdik ederse, isteyenler Çin'e dönebilir ! Denilen bir açıklama vardır. Siyasi gözlemcilerin ifadelerine göre, Komünist Çin liderlerinin şimdilik böyle bir iyimser değişikliği ummuyor. Alınan bilgilere göre böyle bir durumda 1993 senesinin 1 Haziran tarihinden itibaren Amerika'da bulunan Çin talebeleri ve Çin vatandaşları isterlerse ABD'de daimi olarak kalabilirler isterlerse Amerika vatandaşlığına da müracaat edebilirler.. Şimdilik elde edilen tahminlere göre Amerika'daki 80.000 Çin öğrenci ve tabilerinden 70.000'i burada kalmayı tercih ediyor ve onbini ise bulmuş olduğu iş veya almış olduğu davetiyelerinden dolayı 1993 senesinin 1 Haziran'ından itibaren burada daimi kalma ikamet müzadesini alacaktır.

Şüphesiz ki bu, Pekin için "**İnsan haklarını hiçe saydığından**" Çin'in en büyük kaybı olarak tarihe geçecektir.

AMERİKA'DAKİ TÜRK MÜSLÜMAN TOPLULUĞU VE DOĞU TÜRKİSTAN MESELESİ

Sayıları gün geçtikçe süratle çoğalan ABD'deki 300.000'e yakın Türk toplumu sanki 10 sene içinde kültürel ve sosyal sahalarda ve son 5 sene içerisinde ise siyasi ve işbirliği sahasında büyük ilerlemeler kaydetmiştir. New York ve Washington'da Türk toplumunun sesini duyurabilecek

güçlü bir Türk lobisi oluşturmuştur. "Birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için..." sloganı herkesin zihnine yerleşmiştir.

Sayıları 23'ü bulan çeşitli isimler altında ayrı ayrı çalışan Türk derneklerini bir tek çatı altında toplayarak birleştiren "Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu" geçen Mayıs ayında ise Amerika'da resmileşerek milli ve geleneksel bir şenlik haline gelen "TÜRK GÜNÜ" büyük yürüyüşünün 11. senesini Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlarının milli oyun ekibi, mehter takımı ve Türkiye Cumhuriyeti Hava gücü taburunun iştirakiyle kutlandı. Bu büyük "Türk günü yürüyüşü" ne 35.000'den fazla Türk ırkına mensup soydaşlar kendi milli giysisi ve milli bayraklarıyla iştirak ettiler. Tabii böyle büyük bir toplum içinde çoğunlukla Türkistanlılar şu cümleden Doğu Türkistanlılar da vardı. Bu yıl Mayıs ayının 16.günü ise yeni kurulan "Dünya Türkleri Konseyi" nin muhteşem toplantısı New York'un en büyük ve en modern hoteller'inin birinde ve Türkiye Cumhuriyeti Devletini temsilen 12 Bakan ve 30'dan fazla Milletvekili ve 42 Belediye reisi ve 100'den fazla Basın mensubu yeni Egemenliklerine kavuşmuş Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan ve birde Doğu Türkistan temsilcilerinin iştirakiyle tarihi bir hava içinde toplandı. İşte bu Kongre'nin şeref minberine asılan 9 Türk Devleti'nin milli bayrakları arasında (Tam ortada) Doğu Türkistan'ın ay-yıldızlı gök bayrağına yer verilmişti. Demek ki Doğu Türkistan'ın milli bayrağı dolayısıyla onun milli egemenlik davası Amerika'daki bütün Türk Müslüman toplumunu yakından ilgilendiren müşterek bir dava haline geldi.

Yine bu yılın 4-7 Haziran tarihleri arasında New York'taki meşhur "Dünya Ticaret Merkezi" nin Vista hotelinde "Türk Amerikan Dernekleri Assam-

beli" nin 13.toplantısı, yine bütün dünyadaki Türk temsilcilerinin iştirakiyle muhteşem bir şekilde toplandı. Kardeşlik ve birlik havası içinde tüm Türklüğün müşterek dert ve devalarını gözden geçirerek müsbet kararlar kabul etti. Burada da Doğu Türkistan Türkleri'nin yeni arkeolojik kazılara dayanan eski kültür tarihi, son yarım asır içinde değişen daha doğrusu değiştirilen imla, yazı meseleleri ve şimdiki ekonomik ve siyasi durumları dile getirildi ve dünyanın her tarafından gelen Türk aydın ve alimlerine bilgiler verildi. Tabii olarak bu olaylar Amerika'nın ve dış memleketlerin radyo, televizyon ve basın temsilcileri tarafından heyecanla izlendi. İnsanların basın-yayın, söz ve fikirde tam serbestliği devletin kanuniyle kefalet altına alınan ve halkıda tam serbestliğe almış bulunan Amerika'da özellikle kafasını çalıştıran her topluma geniş çapta çalışma imkanlarının kapısı açıktır, yeter ki doğru kapıyı bulabilsin.

AMERİKA'DAKİ TÜRKİSTANLILAR DERNEĞİ

Bundan 27 sene önce yani 1966 senesi New York'ta bulunan 5-6 kişilik Türkistanlı göçmenler tarafından kurulan "Türkistanlılar Derneği" nin, şimdi yalnız New York ve onun yakınlarında bulunan şehirlerden ve ayrıca Washington ve California eyaletlerinden hemen hemen ikibine yakın üyeleri mevcut olmakla bu sayı özellikle Afganistan muhacirlerinin Amerika'ya gelmelerinden sonra süratle artmış bulunmaktadır. Amerika'daki Türkistanlılar Derneğinin ana tüzüğüne göre bu dernek aslında ekseriyeti teşkil eden yalnız Özbek Türkleri'nin değil, Büyük Türkistan'ın doğusu ve batısı dahil Özbek, Uygur, Kazak, Kırgız, Türkmen, Tacik ve ya Tatar vb. Kabile ve "Aymak" farkı gözetmeksizin bütün Uluğ Türkistan Türklerinin ABD dairelerince resmi tanıtılan ve ismi İngilizce olarak, "Turkistanian

American Association " yani " Amerika'daki Türkistanlılar'ın Derneği " diye tescil ettirilmiş bulunan bir dernektir. Bu nedenle; " Birleşen Uzar, Ayrılan Tozar", " Köp yakkan ot kök-ke yeter, Köpnin küçi tağ kötürer" yani, çoğunluğun yaktığı ateş göğe kadar yükselir, birleşen çoğunluğun gücü dağı bile yerinden oynatır, denilen Atalar sözüne uyararak ikilik yaratmamak için " Amerika'daki Türkistanlılar'ın Derneği" diye ayrı bir dernek kurma teşebbüsü olmamıştır. Geçen yılın 15 Kasım günü yapılan derneğin yeni seçiminde bu derneğin yalnız bir tek Özbekler'in derneği olmayıp şimdiki yeni istiklallerine kavuşmuş bulunan 5 Orta Asya Türkistan Cumhuriyetleri ve bir de Doğu Türkistan'ında içine alan " Büyük Türkistan " Türk müslümlerinin müşterek derneği olduğu hiç itirazsız alkışlarla tekrar ilan edilmiş oldu. Ayrıca bundan böyle bazı vatandaşlarımızın " Realiteyi kabul etmek zorundayız " şimdi Türkistan değil, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan beş Cumhuriyet ve bir de Doğu Türkistan vardır. Türkistan ismi yerine Cumhuriyetler'in şimdiki BMT'de resmi tanıtılmış isimlerini söyleyelim ve Doğu Türkistan'a da onun gibi yani Orta Asya Türk Cumhuriyetleri gibi " Uyguristan " diye hitap edelim diyen teklifleri hiç çekinmeden, ilmi ve yahutta tarihi yönlerini hiç araştırmadan, " Yok, biz bütün Türkistan'ın birliğini istiyor ve Milli mücadelemizi bu istikamette devam ettirmeye çalışacağız." fikri yine çoğunluk tarafından bir tek sesle hiç itirazsız alkışlarla kabul edilmiş oldu. Tabii bu konuşmalar Amerika'da yaşayan Türkistanlılar'ın müşterek ve çoğunluk görüşü olarak sadece herkes tarafından benimsenmiş gibi bir fikir ve nabız yoklamasından ibaret bir gerçektir. Bu fikri daha açık ifade eden (Amerika'daki Türkistanlılar Derneğinin ön duvarına asılmış bulunan) yeni bir harita örneğini bu yazıma ilişik olarak takdim ediyorum

ki bu sadece Amerika'da yaşayan Türkistanlılar'ın benimsemiş oldukları gerçeği ifade etmekten ziyade ideallerindeki hedef ve arzularını yansıtan bir haritadır. Çünkü Türkistan, İngilizce ifadesiyle " Landlock Country" yani hudutları denize açık bulunmayan dışarıya kapalı bir memleketdir. Bu nedenle aslında hiç bir siyasi veya coğrafi değeri ve önemi olmayan sadece Stalin'in kalemi ile çizilerek dikte edilmiş bulunan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin bu suni hudutları kalkmadan, parçalanmış bu küçük devletler ekonomik bakımdan tam egemenliğine kavuşamaz ve uzun ömürlü olamaz görüş ve kanaati burada hakimdir. Bunun için Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin ileride birleşmesi şarttır ! İşte yine bu nedenle Türkistan isminin gölgelenmemesi lazımdır denilen görüş ve kanaatler Amerika'da yaşayan her Türk'ün zihnine yerleşen bir gerçektir.

Özetle söylemek gerekirse Amerika seçimlerinin Demokratların zaferiyle sonuçlanması Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile bilhassa Doğu Türkistan'ın siyasi önemini bir kere daha arttırmakla bu bölge üzerinde geleceğin karanlık ufuklarında ümit ışıklarının görüldüğünü müjdelemiş bulunmaktadır. Yeter ki Türkistan Türkleri gaflet uykusundan uyansınlar ! Bu ; " Atalar sözü, Aklın gözü, Sözümün özü" olan şu aşağıdaki Uygur-Türk şivesindeki dörtlük ile tamamlayacağım ;

Eğer ne boldi ise tedbiring,
Bolar şu hilda takdiring,
Bağing'ni asrasang cut'tin,
Gulung bergi hazan bolmas.

YANI ;

Tedbirin nasıl olduysa,
Takdirin öyle olur,
Bahçeni soğuktan korursan,
Çiçeklerinin yaprakları solmaz.

MİLLİ KURULTAYIMIZ İLHAMINDA DOĞU TÜRKİSTAN DAVASI GÜN GEÇTİKÇE CANLANMAKTADIR

12-14 Aralık 1992 tarihleri arasında Doğu Türkistan Vakfının koordinatörlüğünde İstanbul Doğu Türkistan Göçmenler Cemiyeti ve Kayseri Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından ortaklaşa düzenlenen Doğu Türkistan Milli Kurultayı halkımızın geleceği ile ilgili birçok karar ve prensipleri kabul etti. Ve bunları dünya kamuoyuna ilan etti. Dünyanın dört bir yanından Kurultay'a temsilci sıfatı ile iştirak eden Doğu Türkistan Kuruluşlarının vekilleri yaşadıkları ülkelerin kanun ve nizamlarına uygun olarak yasal yollardan, milli kurultayımızdan aldığı şevk ve heyecanla Doğu Türkistan davası için büyük bir çalışma içine giriştiler.

Doğu Türkistan'ın Sesi Dergisi olarak Doğu Türkistan davası için büyük fedakarlıklarla çalışan Doğu Türkistanla ilgili bu kuruluşlarımızı ve aydınlarımızı candan kutluyor ve bundan sonraki faaliyetlerinde başarılar diliyoruz.

Aşağıda bu kuruluşlarımızı ve faaliyetlerini bulacaksınız.

DOĞU TÜRKİSTAN VAKFINİN FAALİYETLERİ

Dünya Türkleri Konseyi Başkanı ve Türk-Amerika Dernekleri Federasyonu Başkanı Dr.ATA ERİM ziyaret edildi.

ABD'den İstanbul'a gelen Türk-Amerika Dernekleri Federasyonu ve Dünya Türkleri

Konseyi Başkanı Sayın Dr. Ata Erim 21 Şubat 1993 günü Vakıf Başkan Yrd. Sayın Doç. Dr. S. Mahmut Kaşgarlı başkanlığında Genel Sekreterimiz Gazeteci-Yazar Mehmet Emin Hazret, Vakıf Müdürü Hamit Göktürk, Gazeteci Arslan Alptekin ve cemaatimizin ileri gelenlerinden Sayın İsmail Hüdaverdi beyden kurulu bir heyet tarafından İstanbul Yeşilyurt'ta kaldığı evde ziyaret edildi.

Başkan Yrd. Sayın S. Mahmut Kaşgarlı Dr. Erim'e hitaben yaptığı konuşmada kendilerinin ABD'de Türk milleti için büyük hizmetler yapmakta olduklarını her yıl gerçekleştirdikleri Türk Günleri etkinliklerinin özellikle Doğu Türkistan Türklerini büyük sevinç ve heyecanına sebep olduklarını ifade etti. Kendisine bu çalışmalar için teşekkür etti ve başarılar diledi.

Doç. Dr. Kaşgarlı Doğu Türkistan'ın içinde bulunduğu acı durum hakkında bilgiler verdi ve Doğu Türkistan davasının ABD'de tanıtılması için yardımda bulunmalarını rica etti.

Dr. Ata Erim cevabi konuşmasında ;

" Doğu Türkistan'ın bütün Türklerin ana vatanı " olduğunu Doğu Türkistan'ı ABD'de yaşayan Türkler olarak hiç bir zaman unutmadıklarını, bu davanın en az bir Doğu Türkistanlı kadar kendilerinin de davası olduğunu belirtti. ABD'de yaşayan Doğu Türkistanlı temsilci Sayın Gulamettin PAHTA Bey ile yakın ilişki ve işbirliği içinde olduklarını kendilerine Federasyon ve Konsey olarak her türlü destek ve yardımın verileceğini ifade etti.

Daha sonra Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin'in kitapları takdim edildi.

1- DOĞU TÜRKİSTAN VAKFI ANTALYA KURULTAYINA İŞTİRAK ETTİ

21-23 Mart 1993 tarihleri arasında Antalya'da yapılan Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayına Vakıf Başkanımız Em.Gn.M.Rıza Bekin Başkanlığında Başkan Yrd. Sayın Doç.Dr.S.Mahmut Kaşgarlı, Vakıf Genel Sekreteri M.Emin Hazret ve Vakıf Müdürü Hamit Göktürk'ten kurulu bir heyet iştirak etti.

Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin ve Avrupa-Doğu Türkistan Derneği Başkanı Sayın Erkin Alptekin ile birlikte komisyolarda Doğu Türkistan davası dile getirildi. Komisyonlardan Doğu Türkistan'la ilgili kararların çıkması sağlandı.

Ayrıca, dünyanın dört bir yanından gelen Türk Devlet ve Topluluklarının temsilcileri ile görüşmeler yapılarak onlara Doğu Türkistan'ın içinde bulunduğu durum hakkında bilgiler verildi.

2- BARIN ŞEHİTLERİ ANILDI

5-6 Nisan 1990 tarihinde Doğu Türkistan'ın Kaşgar şehrine bağlı Barın kasabasında Doğu Türkistan Partisi'nde gerçekleştirilen Barın Ayaklanmasının 3. yıldönümü 5 Nisan 1993 günü Vakıf Merkezimizde düzenlenen bir törenle anıldı.

Kuran-ı Kerim Hatmi yapılarak bu ayaklanmada ve Doğu Türkistan'ımızın hürriyet ve bağımsızlığı yolunda vefat eden şehitlerimiz için dua edildi.

Daha sonra Barın kasabası ve bu kasaba halkı hakkında Vakıf Genel Sekreteri Gazeteci Yazar Mehmet Emin Hazret tarafından bilgiler verildi.

İstanbul'da yayınlanan Zaman Gazetesi 5 Nisan tarihli nüshasında Barın Şehit ve Gazilerinin tanıtımı için tam sayfa ayırdı.

Zaman Gazetesine Doğu Türkistan davasına gösterdiği ilgi ve yardımları için bir kez daha teşekkür ediyoruz.

DOĞU TÜRKİSTAN VAKFI, NEVŞEHİRLİ DAMAT İBRAHİM PAŞA MEDRESESİ KÜLTÜR MERKEZİ TÖRENLE AÇILDI

Doğu Türkistan Vakfı'nın girişimleri ile 1990 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğüne Vakfımıza tahsis edilen ve restorasyonu tamamlanan İstanbul'un Merkezi semti, Şehzadebaşı'ndaki Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Medresesi hamiyetli ve hayırsever yurttaşlarımızın katkı ve yardımları ile restore edilerek kullanılabilir duruma getirilmiştir.

Vakfımızın kültür faaliyetlerini yapacak mekandan yoksundu. Kültür Merkezi bu yöndeki boşluğu doldurmuş oldu.

18 Temmuz 1993 Pazar günü Kültür Merkezimizin açılış töreni yapıldı. Törene Doğu Türkistan Lideri Sayın İsa Yusuf Alptekin, Aydınlar Ocağı Genel Başkanı ve Türkiye Gazetesi Başkanışmanı Prof.Dr.Nevzat Yalçıntaş, TGRT'den bir ekip Gazeteciler ve kalabalık misafirler ve Doğu Türkistanlılar iştirak etti.

Toplantı başlamadan önce Medresenin içinde bulunan Camii'de Doğu Türkistan'ımızın bağımsızlığı ve hürriyeti için şehit düşenlerin aziz ruhları için Hatm-i şerif okundu ve dua edildi.

Daha sonra şeref konuşmasını yapmak üzere Doğu Türkistan Lideri İsa Yusuf Alptekin kürsüye geldi. Alptekin konuşmasında, 70 yıldan beri Türkistan'ı Rus ve Çin esaretinden kurtarmak için mücadele ettiğini bundan sonra da var gücü ile çalışacağını, Doğu Türkistanlıların da artık silkinme zamanının geldiğini, bütün imkanlarını kullanarak çalışmalarını gerektiğini söyledi. Zor durumda olan insanın

bu zor durumdan kurtulmak için önce kendisinin çaba sarfetmesi gerektiğini, kendine yardım etmeyene kimsenin yardım etmeyeceğini ifade etti.

Açılış konuşması Vakıf Başkanımız Em.Gn M.Rıza Bekin tarafından yapıldı. M.Rıza Bekin Vakıf'ın tarihçesi hakkında bilgi verdi. Vakıf'ın esas gayesinin Doğu Türkistan'a hizmet olduğunu şimdiye kadar bu yönde çalışmalar yaptığını, değişik ülkelerden gelip Vakıf'ın sağladığı burs ve başka imkanlarla 53 civarında Doğu Türkistanlı gencin yüksek öğrenim görmekte olduğunu beyan etti. Kültür Merkezinin açılışı ile birlikte büyük bir çalışma hamlesine gireceklerini, Gençlik ve Kadınlar Kolu oluşturacaklarını, Doğu Türkistan davasını toplumun her kesimine mal etmek için çaba sarfedeceklerini belirtti.

Daha sonra kürsüye gelen Vakıf Başkan Yrd.S.Mahmut Kargarlı restorasyon ile ilgili bilgiler verdi. Restorasyon için maddi ve mavi yardım ve katkıda bulunanları teşekkür etti.

Daha sonra konuşmaya davet edilen Aydınlar Ocağı Genel Başkanı ve Türkiye Gazetesi Başkanışmanı Prof.Dr.Nevzat Yalçıntaş söz aldı. Prof.Yalçıntaş, geçen yılın Aralık ayında İstanbul'da yapılan Doğu Türkistan Milli Kurultayı ile yürütülmekte olan Doğu Türkistan davasının büyük mesafe aldığını, Kurultayın birçok kararlar aldığını, çalışmalara ışık tutacak ve yol gösterecek birçok program kabul ettiğini bildirdi. Bu karar ve programların tarihi nitelikte olduğunu belirtti. Ümitsiz olunması gerektiğini, zulmün elbet bir zeval bulacağını, Sovyetler'in buna bir örnek olduğunu, Çin emperyalizminin de ergeç yıkılacağını ve parçalanacağını, dünya siyaset mehfillerinde bunun konuşulmaya başlandığı ifade ederek, Doğu Türkistan da mutlaka bağımsız olacaktır. Bundan hiç kimsenin şüphesi olmasın dedi. Daha sonra ikram edilen Doğu Türkistan yemeği yenildi.

Tören o gün akşamı TGRT Tv.'da haber olarak verildi.

13 Odası bulunan Medresenin ;
1 Odası İdare

- 2 " Dershane
- 3 " Yatakhane (Geçici Barınma için)
- 1 " Mülze
- 1 " Türkistan Araştırma Merkezi
- 2 " Kütüphane ve Okuma Salonu
- 1 " Bekçi evi
- 2 " Mutfak ve Çay evi olarak kullanılması planlanmıştır.

DERSHANE VE KÜTÜPHANE :

Özellikle, Vakfımız tarafından Doğu Türkistan ve diğer Türk Cumhuriyetlerinden yüksek tahsil için getirilen öğrencilerin milli ve dini yönden eğitilmesi amacı ile tatil günlerinin müsait saatlerinde, konferanslar verilerek yetişmelerini sağlayacak şekilde düzenlenmektedir.

YATAKHANE :

Öğrencilerimiz Türkiye'ye geldikten sonra Devlet yurtlarına yerleştirilinceye kadar geçici olarak barındırılmaları gayesi ile tesis edilmiştir.

ETNOGRAFYA MÜZESİ :

Doğu Türkistan Türk Kültürüne ait her türlü eserlerin toplanıp korunması, sergilemek sureti ile kamu oyuna tanıtılması gayesi ile düzenlenecektir.

TÜRKİSTAN ARAŞTIRMA MERKEZİ :

Vakıf senedimizin 3. maddesine göre Vakıf Yönetim Kurulunun 27.12.1990 tarih ve 47 sayılı kararı ile kurulmuş olan bu Merkez; Türkistan'la ilgili ilmi araştırmalarını bundan böyle bu merkezde sürdürecektir.

MUTFAK VE ÇAY EVİ :

Doğu Türkistan'ın mutfak kültürünü zaman zaman örnekleri ile tanıtmak gayesi ile açılacaktır.

BEKÇİ EVİ :

Merkezin güvenlik, bakım ve temizlik işlerinden sorumlu bir kişiye tahsis edilecektir.

DOĞU TÜRKİSTAN LİDERİ SAYIN İSA YUSUF ALPTEKİN'İN FAALİYETLERİ

Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin 1. Antalya Kurultayına katıldı.

21-23 Mart 1993 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayına davet edilen Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin 20 Mart 1993 günü Antalya'ya gitti.

21 Mart günü yapılan muhteşem açılıştan sonra Liderimiz İsa Yusuf Alptekin Merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Başbakan Süleyman Demirel, Devlet Bakanı Ekrem Ceyhan, Bakanlar ve Milletvekilleri tarafından Belek Tatil Köyü lobi-sinde ziyaret edildi.

Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin öğleden sonraki oturumda ve ertesi günkü siyasi ve hukuk komisyonunda birer konuşma yaptı.

İsa Yusuf Alptekin ART'de canlı

yayında konuştu.

Doğu Türkistan Lideri Sayın İsa Yusuf Alptekin 21 Mart 1993 günü akşamı Antalya ve yöresinde yayın yapan Akdeniz Radyo Televizyonu Yöneticilerinin daveti üzerine Türkiye Gazetesi yazarı ve Türk Edebiyatı Vakfı Başkanı Ahmet Kabaklı ile birlikte 1 saat kadar devam eden bir canlı yayına katıldı.

Daha sonra telefonla Stüdyo'yu arayan ve Doğu Türkistan konusunda sorulan soruları cevapladı.

İsa Yusuf Alptekin 4. Erciyes Zafer Kurultayında ;

Yeni düşünce, Bizim Ocak ve Yıldırım Gazeteleri Kayseri Temsilcilikleri tarafından ortaklaşa düzenlenen 4. Erciyes Zafer Kurultayına davet edilen Liderimiz Sayın

İsa Yusuf Alptekin 6 Ağustos günü uçakla Kayseri'ye gitti.

Kayseri-Erkilet Hava alanında Kayseri Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği mensupları ile kalabalık bir heyet tarafından karşılandı. Karşılama da ayrıca MHP İl Başkanı Sayın Cihan Metin, Erciyes Dergisi Sahibi Av. Nevzat Türkten, Genel Yayın Yönetmeni Alim Gerçel, Geçit Dergisi Sahibi Aydın Çetinkaya'da hazır bulundu. 7 Ağustos günü Kayseri ve civarında yayın yapan Hilal-1 Tv. ile Doğu Türkistan konusunda 1,5 saat süren bir mülakat yaptı. Mülakat aynı gün akşamı TV'de yayınlandı.

7 Ağustos günü akşam saatlerinde 4. Erciyes Zafer Kurultayının yapılacağı Erciyes dağı eteklerindeki Tekir Yaylasına geldi. Buradaki misafirhanede dinlenen Liderimiz aynı gün akşamı MHP Lideri Sayın Alparslan Türkeş'le onuruna verilen yemeğe katıldı. Daha sonra Erciyes Kayak tesisleri misafirhanesinde Türk dünyasından Kurultaya katılmak için gelen Temsilcilerle tanıştı ve sohbet etti.

8 Ağustos günü Tekir Yaylasında toplanan ve Türkiye'nin dört bir yanından ve değişik ülkelere gelen yaklaşık 100 bin kişilik bir topluluğa hitaben şu konuşmayı yaptı ;

"Can, kan, dil kardeşlerim Zafer Kurultayı'na katılmak sizlerle görüşmekten dolayı çok bahtiyarım. Bugün sizlere, sizlerin şahsında bütün Türk milletine imha edilmek istenen Doğu Türkistan'ın kurtuluş davasını anlatmak için, bu davayı size emanet etmek için geldim. Yılmadan, yıkılmadan, taviz vermeden, onların yalanlarına inanmadan, tuzaklarına düşmeden, parapul için vatanımı Çinlilere, Ruslara satmadan 70 yıldır mücadele edi-

yorum. Çinliler, Doğu Türkistan'ı iligine kadar sömürdüler. Şimdi Doğu Türkistan'ı yok etmek, tarih sahnesinden silmek istiyorlar. Dünya Türklüğünün lideri, Ümit Kaynağı, yıkılmaz kalesi olan aziz Türkiye'yi Allah ilelebet payidar etsin. Bütün Türkler bir ordu, katılmayan kaçaktır, alçaktır."

Konuşması sık sık Türkistan kanımız, feda olsun canımız sloganları ile kesildi.

8 Ağustos akşamı Kayseri-Doğu Türkistan Derneği Başkanı Sayın Mehmet Cantürk Başkanlığında kalabalık bir Doğu Türkistan cemaati tarafından Hava alandan uğurlandı.

Liderimiz İsa Yusuf Alptekin Kazakistan Cumhurbaşkanı Nur Sultan Nazarbayev'e teşekkür etti.

30-31 Ağustos 1993 tarihleri arasında Kazakistan'ın Başkenti Alma-ata'da Doğu Türkistanlı Türklerin kurduğu Nevada-Semey Antinükleer Teşkilatına bağlı Lob-Nor Komitesinin de içinde bulunduğu Nükleer Silahlanmaya Karşı Teşkilatlar tarafından ortaklaşa düzenlenen konferansın açılışında ÇHC'nin Doğu Türkistan'ın Lob-Nor bölgesinde yapmakta olduğu nükleer denemeleri durdurmaya çağırarak Kazakistan Cumhurbaşkanı Nur Sultan Nazarbayev'e bir mesaj gönderdi.

Doğu Türkistan Lideri mesajında Nazarbayev'i bu cesur girişiminden dolayı kutladı ve Doğu Türkistan Türkleri adına teşekkür etti.

Liderimiz Alptekin, Doğu Türkistan halkı ve barış sever insanlık alemi sizin ÇHC yönetiminin Doğu Türkistan'daki nükleer denemeleri durdurması yolundaki çağrınıza yürekten katılacaklarına eminim dedi.

DOĞU TÜRKİSTAN GÖÇMENLER DERNEĞİNİN FAALİYETLERİ

Doğu Türkistan Kahramanı Osman BATUR ve Türkistan Şehitlerini anma toplantısı düzenlendi.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği, Şehadetinin 42. yıldönümü münasebetiyle 15 Mayıs 1993 günü saat 14.00'da Zeytinburnu'ndaki Emine İnanç Vakfı Konferans Salonunda Osman Batur ve Doğu Türkistan şehitlerini anma toplantısı tertip etti.

Kuran-ı Kerim okunması ile başlayan toplantıda şehitler için dua ve saygı duruşu ile başladı.

Açış konuşması Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Başkan Yrd. Av. Abdulhamit Erbaş tarafından yapıldı.

Daha sonra sırası ile Doğu Türkistan Hükümeti Sabık Genel Sekreteri ve Doğu Türkistan Lideri İsa Yusuf Alptekin, Türk 2000'e Doğru Vakfı Başkanı Türkolog Ord.Prof.Dr.Reha Oğuz Türkkkan, Türkiye Gazetesi yazarı Mustafa Necati Özfatura, Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Yönetim Kurulu üyesi Hızırбек Gayretullah, Doğu Türkistan Vakfı Müdürü Hamit Göktürk, Kazak Türkleri Vakfı Başkanı Toktabay Toplu ve Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Yönetim Kurulu üyesi Abdulaziz Erenler birer konuşma yaptılar.

Konuşmacılar Osman Batur ve Doğu Türkistan şehitlerini anlatarak Doğu Türkistan konusundaki görüşlerini sundular.

Çok sayıda Basın Mensubu ve Siyasi Partilerin ilçe Temsilcilerinin izlediği Anma toplantısı Dernek Genel Sekreter Yrd-

cısı Dr.Erpolat Dönmez'in başarılı takdimciliği ve Kura'n-ı Kerim Hatmi ile sona erdi.

DOĞU TÜRKİSTAN Gazetesi başarılı yayını sürdürüyor.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneğinin yayın organı DOĞU TÜRKİSTAN Gazetesi son 4.sayısı ile başarılı yayını sürdürüyor.

Gazetede Dernek faaliyetleri ile ilgili haberler, yorumlar ve ciddi araştırmaların yer aldığı gazete okuyucuları ve Doğu Türkistanlılar tarafından ilgi ile okunmaktadır.

Doğu Türkistan'ın Sesi Dergisi olarak kardeş gazetemize başarılar diliyoruz.

Gazetenin temin edilebileceği adres :

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği
58. Bulvar Cad. No.130/1 Zeytinburnu-İSTANBUL

Tel : 558 69 63

Faks: 558 27 09

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Başbakan Tansu Çiller'e telgraf çekerek Doğu Türkistan'da ki tutukluların serbest bırakılmasının sağlanmasını istedi.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği, 18.9.1993 tarihli gazetelerde Çin Halk Cumhuriyeti'nin olimpiyatlara katılmak için bütün siyasi tutukluların serbest bira-

kıldığını yazdığını belirterek, oysa halen Doğu Türkistan'da 20.4.1993 günü Cuma nahiyesi ilkokul öğrencilerinden yedi öğrencinin cami duvarlarına " Doğum kontrol planlaması kaldırılсын,Çinliler yurdumuzdan defolun " yazdıkları için tutuklanarak cezaevine gönderildiklerini ifade ettiler.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği, Başbakan Tansu Çiller'e bir mektup göndererek,1990 Mayıs ayında dini okullarda okumaktan ve Çin hükümetine inanç özgürlüğü için dilekçe yazarak dertlerini anlatan Hoten şehri Karakaş nahiyesinden 4 kişi, Guma nahiyesinden 2 kişi, Kaşgar şehri Kargılıktan 3 kişi,Aksu Kuçar'dan 9 kişi,Korla'dan 4 kişi,toplam 123 gencin 3 yıldan 11 yıla kadar hapis cezasına çarptırıldıklarını bildirdi.

1992 yılı Temmuz ayında tutuklanan 8 siyasi tutuklunun ise halen Urumçi hapisanesinde bulunduğunu haber veren Doğu Türkistan Göçmenler Derneği,bütün

bunları Başbakan Tansu Çiller tarafından Monaco'da toplanacak Olimpiyat Komitesi toplantısında dile getirilmesini istediler.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Kamu yararına çalışan Dernek Statüsü kazandı.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Bakanlar Kurulunun 12.4.1993 tarih ve 4322 sayılı kararı ile Kamu yararına çalışan Dernek Statüsü kazanmıştır.

Türkiye'de Doğu Türkistanlılar tarafından kurulan ilk Dernek olan Doğu Türkistan Göçmenler Derneği faaliyette bulunduğu 31 yıl içinde Doğu Türkistan davasına ve Doğu Türkistan Türkleri için birçok önemli hizmette bulunmuştur.

Doğu Türkistan'ın Sesi Dergisi olarak Doğu Türkistan Göçmenleri Cemiyetini kutluyor ve bundan sonraki faaliyetlerinde başarılar dileriz.

KAYSERİ-DOĞU TÜRKİSTAN KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ'NİN FAALİYETLERİ

Doğu Türkistan Şehitlerini Anma Gecesi Tertip Edildi.

Kayseri-Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği 22 Mayıs 1993 günü Kayseri Atatürk Spor Salonunda Doğu Türkistan Şehitlerini Anma Gecesi tertip etti.

1991 yılından beri Mayıs ayının son haftasında geleneksel olarak yapılan gecenin üçüncüsünde yine büyük bir heyecan yaşandı.

Kayseri-Doğu Türkistan Kültür ve Da-

yanışma Derneği Başkanı Mehmet Cantürk gecenin açış konuşmasını yaparak Doğu Türkistan Türklerinin içinde bulunduğu feci durum hakkında kamuoyunun dikkatini çekti.

Barın Ayaklanmasının dramatize edildiği gece de şiirler okundu ve milli marşlar söylendi.Türk tarihinin unutulmayan simaları gençler tarafından canlandırıldı.

Doğu Türkistan Lideri İsa Yusuf Alptekin ve Doğu Türkistan Vakfı Başkanı Em. Gn. Mehmet Rıza Bekin geceye birer

kutlama telgrafı gönderdiler.

Kayseri-Doğu Türkistan Derneği 4. Zafer Kurultayında ;

Kayseri'nin sembolü sayılan Erciyes dağının eteklerindeki Tekir yaylasında bu yıl 4.'sü gerçekleştirilen Erciyes Zafer Kurultayına Kayseri-Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği aktif olarak katıldı. Tekir yaylasında dikilen Doğu Türkistan çadırında Doğu Türkistan milli yemekleri teşhir edildi ve iştirakçilere ikram edildi.

Doğu Türkistan çadırı Kurultay çadırları içinde en fazla ilgi toplayan çadırıdır.

4. Erciyes Zafer Kurultayına katılan Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin Doğu Türkistan çadırını ziyaret etti ve Doğu Türkistanlılar ve ziyaretçiler ile bir süre sohbet etti.

Kayseri-Doğu Türkistan Derneği Anadolu Fuarında Sergi Açtı.

Kayseri-Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği bu yıl 26. defa açılan Kayseri Anadolu Fuarında her yıl olduğu gibi bu yıl da Doğu Türkistan Sergisi açtı.

Doğu Türkistan'ı tanıtıcı bir çok eserin yer aldığı sergide Doğu Türkistan'ı her yönü ile tanıtılan Doğu Türkistan büyük boy haritalar dikkat çekti.

Barın Ayaklanması Şehitleri ile Barın Kahramanlarının büyük boy resimlerinden bir Barın Resim Sergisi açıldı.

Sergide ayrıca, hergün Doğu Türkistan'ı tanıtıcı video gösterileri de yapıldı.

Anadolu Fuar'ında Kültür ağırlıklı tek Kuruluş olduğu yerel basınca ifade edilen Doğu Türkistan Sergisi hergün ziyaretçilerle dolup taşı.

Türk Cumhuriyetler'inden gelen öğrencilere çay verildi.

Türk Cumhuriyetler'inden Türkiye'ye yüksek tahsil için gelen öğrencilerden bir bölümü Kayseri'yi ziyaret ettiler.

Kayseri-Doğu Türkistan Derneği bu öğrencileri ziyaret etti ve Fuar dolu Doğu Türkistan Sergisinde onurlarına Tanışma Çayı tertip etti.

Kayseri'deki Yüksek Öğrenim Gençliği Temsilcilerinin de katıldığı Çayda Türklük ve Türk Dünyası ile ilgili konuşmalar yapıldı ve fikir alış-verişinde bulunuldu.

DOĞU TÜRKİSTAN VAKFI YAYINLARI - II

Dr. Kurtuluş ÖZTOPÇU'nun Doğu Türkistan'da Derlenmiş

UYGUR ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ

**KİTABI ÇIKTI. Fiyatı : 50.000 TL.
Vakfımızdan Temin Edilebilir.**

AVRUPA-DOĞU TÜRKİSTAN KÜLTÜR VE SOSYAL YARDIMLAŞMA DERNEĞİNİN FAALİYETLERİ

Avrupa-Doğu Türkistan Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği Uluslararası platformlarda Doğu Türkistan davasını başarılı bir şekilde savunmaya devam etmektedir.

Birleşmiş Milletler başta, bir çok Uluslararası Kuruluşların Merkezlerinin Avrupa'da bulunması uluslararası birçok toplantının Avrupa'da yapılması Avrupa-Doğu Türkistan Derneğinin faaliyetleri için olumlu şartların ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Bu yılın başlarında Hollanda'da toplanan Birleşmiş Milletler'de temsil edilmeyen Milletler Teşkilatı Genel Kurulunda Avrupa-Doğu Türkistan Kültür ve Sosyal Yardım Derneği Başkanı Sayın Erkin Alptekin'in Genel Başkanlığına seçilmesi Doğu Türkistanlılar ve Doğu Türkistan davası için onur verici bir gelişme olmuştur.

Uluslararası arenada önemli ağırlığa sahip bir kuruluş olan UNPO'nun başında Erkin Alptekin gibi tanınmış bir Doğu Türkistanlı'nın bulunması hiç şüphesiz Doğu Türkistan davası için büyük bir avantajdır.

Avrupa-Doğu Türkistan Kültür ve Sosyal Yardım Derneği Başkanı Sayın Erkin Alptekin'i UNPO Genel Başkanlığına seçilmesi dolayısıyla candan kutluyor. Bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Erkin Alptekin Konferans verdi.

Avrupa-Doğu Türkistan Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği Başkanı Erkin Alptekin, Hollanda'da faaliyet gösteren Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi'nin daveti üzerine 20 Ocak tarihinde Hararlem şehrinde Doğu Türkistan konulu bir konferans verdi. Konferans kalabalık bir dinleyici kitlesi tarafından ilgi ile izlendi.

Konferansın sonunda 1992 yılında Doğu Türkistan'a giden Hollandalı gazeteci Kadir Van Lohuizen'in Doğu Türkistan'da çektiği fotoğraflardan bir resim sergisi açıldı.

Ömer Kanat ABD'deki Orta Asya Konferansına katıldı.

Avrupa-Doğu Türkistan Derneği Genel Sekreteri Ömer Kanat 15-18 Nisan 1993 tarihleri arasında ABD'nin Madison şehrinde

tertiplenen Orta Asya Konferansına iştirak etmiştir.

Ömer Kanat Konferansa "Sovyetler Birliğinin parçalanması ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarına kavuşmalarının Doğu Türkistan'a olan etkisi" konulu bir bildiri sunmuştur.

Büyük bir sosyal ve siyasal öneme haiz bu konferans'a Türk Cumhuriyetlerinden de birçok ilim adamı ve siyasiler katılmıştır.

Ömer Kanat bu konferansa katılan birçok önemli şahsiyetlerle tanışmış ve onlara Doğu Türkistan hakkında bilgi vermiştir.

Erkin Alptekin Cenevre'deki Toplantıya Başkanlık etti.

Birleşmiş Milletler Teşkilatının Cenevre'deki Merkezinde 4-5 Ağustos 1993 tarihlerinde UNPO'nun toplantısı yapıldı. UNPO Genel Başkanı sıfatı ile Avrupa-Doğu Türkistan Derneği Başkanı Erkin Alptekin bu toplantının Başkanlığını yaptı. Avrupa-Doğu Türkistan Derneği Başkanı Sayın Erkin Alptekin bu toplantıya "Çin Komünist idaresinin Doğu Türkistan'daki İnsan Haklarına olan saldırıları" konulu bir bildiri sunmuştur.

AVUSTRALYA-TÜRKİSTAN DERNEĞİNİN faaliyetleri canlanmaktadır.

Avustralya'da yaşayan ve sayıları 300 civarında olan değişik boylara mensup Türkler birleşerek Türkistan Cemiyeti adı altında bir Dernek kurmuştur.

Daha önceleri Özbek Derneği, Tatar ve Uygur Derneği adı ile Sosyal ve Kültürel sahalarda faaliyet göstermekte olan bu Derneklerin Türkistan Cemiyeti adı altında birleşmeleri Avustralya Türk toplumu arasında büyük takdirle karşılanmıştır.

Türkistan Cemiyeti bu yaz ilk faaliyet olarak genç nesillerin ana dillerini unutmamaları için Türkçe kursları düzenlemiştir. Ayrıca Kura'n-ı Kerim Kursları da açarak çocuklarına İslami bilgilerin de öğretilmesini sağlamışlardır.

TÜRKİSTAN MİLLİ İSTİKLAL GÜNEŞ'İNİN MEŞALESİ, VELİ KAYYUM HAN ATA

Dr.Baymırza Hayıt

Milli Türkistan Birlik Komitesinin Başkanı Türkistan İstiklali için yılmadan mücadele eden büyük mücahid, milli hareketimizin önderi Veli Kayyum Han Ata 13 Ağustos 1993 Cuma günü Allah'ın rahmetine kavuştu. Merhuma Allah'tan rahmet diliyoruz.

O 89 yıl 28 gün yaşadıktan sonra 13 Ağustos Cuma günü saat 9'da aniden vefat etti.

Veli Kayyum Han Ata 1922 yılında Buhara Cumhuriyetinin Maaruf Bakanı Abdurrauf Fitrat'ın teşebbüsü ile Almanya'da tahsil için tahsil için gönderilen öğrencilerden birisi idi. O, önceleri Berlin Üniversitesi Ziraat Fakültesine kaydoldu. Bu Fakültenin giriş imtihanını kazandıktan sonra aynı Üniversitenin Siyasi Bilimler Fakültesine devam etti. Bu Fakültede "Kulturpolitik in Turkistan" yani Türkistan'da Medeniyet ve Siyaset konulu bitirme tezi ile devlet imtihanını kazandı. Veli Kayyum Han öğrencilik yıllarının sonlarında Alman basınında Türkistan konusu ile ilgili makaleler yazmaya başladı. O, basın yolu ile Türkistan istiklali için mücadele platformundaki yerini aldı.

1941 yılında Rus-Alman harbi başladığı zaman o Berlin'de yaşamakta idi. Veli Kayyum Han o zamanlar da Almanya'da yaşayan yegane Türkistanlı idi. Paris'te Mustafa Çokay Bey yaşıyordu. Milli Hareketin bu iki siması savaşla birlikte bir milyondan fazla Türkistanlı'nın Almanlara esir düştüğünü öğrendi. Her iki milli rehber'in zihnini bu esirlerin ne şekilde kurtarabilecekleri sorusu meşgul etmekte idi. O, Almanlar Fransa'yı işgal ettikten sonra, Paris'te tutuklanarak cezaevine konulan Mustafa Çokay oğlunun kurtarılması için büyük mücadeleler verdi. Mustafa Çokay'ın Berlin'e gelmesini sağladı. Türkistan Milli İstiklali için dış dünyada mücadele etmekte olan bu iki sima Almanya'

nın esir kamplarında ölüm döşeginde yatan Türkistanlı esirleri kurtarmak için harekete geçti. Mustafa Çokay Beyin 1941 yılının Aralık ayında vefat etmesi üzerine Almanya'daki Türkistanlı esirlerin kurtarılması faaliyetlerini tek başına yürüttü. Kamplardaki Türkistanlılar'ın tesbit edilmesi bunların esir kamplarından çıkarılıp işe yerleştirilmeleri, işlerine büyük bir azimle devam etti.

Namussuz, insafsız ve acımasız Sovyet-Komünist rejimi dış dünyaya kendilerinin esiri olmadıkları yolunda bilgi vermişti. Halbuki uluslararası kurallara göre savaşa katılan bir devlet hasım ülkeye esir düşen sivil-asker vatandaşlarını giyim, yemek ve ilaçlar ile temin etmesi gerekirdi. Moskova'daki cellatlar kendilerinin vatandaşları olan esirlere yardım etmediler. Veli Kayyum Han almanya Hükümetine müracaat edip Türkistanlı esirlerin Sovyet ordusunun gerçek savaşçıları olmadıklarını, bunların top mermileri için yem olarak tutulduklarını, Sovyet-Alman sınırında ellerinde silah yerine tutuşturulan sopalarla nöbet tutturduklarını bildirdi.

Almanya Hükümeti de Sovyet Devletinin yüzüzlüğünü, Türkistan gibi Rus olmayan halkların bir savaş stratejisi olarak görüldüğünün farkına varmıştı. Veli Kayyum Han 1942 yılının başlarından itibaren birkaç yüzlerin Türkistanlı esiri kamplardan çıkararak, bunları sivil halde çeşitli işlere yerleştirmeye muvaffak oldu. Açlık, hastalık ve soğuktan korunacak giyeceklerden mahrum bir şekilde hayat sürmekte olan Türkistanlı esirler Veli Kayyum Han'ın hizmetlerini bizzat gördükten sonra ona ATA diye hitap etmeye başladı. O, gerçekten biz Türkistanlılar için Ata oldu.

Almanya Hükümeti Rus olmayan halkların milli ordularını kurmalarına müsaade ettikten sonra Almanya'da Türkistan Lej-

yonu teşkil edildi. Milli askerlerimiz temel olmak üzere Veli Kayyum Han Ata Milli Türkistan Birlik Komitesi'ni kurdu. 1942-1945 yılları arasında 112 binden fazla Türkistanlı Milli Komitede çalıştılar. Komite onun önderliğinde esirlerimizin durumu ve yeniden Almanlara esir düşen Türkistanlılar'ın problemleri ile meşgul oldu. Milli Komitenin Başkanı ve üyeleri Türkistanlar'ın birliğini korumak Milli askerlere Milli Tarih, Türkistan medeniyeti ve örf adetlerini öğretmek, istiklalimizi elde etmenin yollarını göstermek, Türkistan'ın geleceği için hazırlıklar yapmak gibi görevleri başarı ile yerine getirdiler. Veli Kayyum Han Ata Komite azaları ile birlikte " Yengi Türkistan " gazetesini "Milli Türkistan" mecmuasını ve "Milli Edebiyat" dergisini neşretti. Bunlardan başka Türkistan'a ait birçok broşür ve kitaplar yayınladı. Bunları Türkistan Lejyonlarına, daha sonra bu Lejyonun yerine kurulan Türkistan Milli ordusunun askerlerine ücretsiz olarak dağıttı. Askerler ise Milli Komiteyi maddi yönden temin etmekte idi.

İkinci Dünya Harbi sona erdikten sonra Veli Kayyum Han Ata Amerikalılar tarafından tutuklandı. İki yıl süre ile Nürnberg şehrinde devam eden uluslararası müttefik kuvvetlerin kontrolündeki Askeri Mahkeme tarafından yargılandı. 1947 yılında Mahkemece suçsuz bulunarak serbest bırakıldı. Veli Kayyum Han Ata hürriyetine kavuştuktan sonra milli hareketi fikri sahada devam ettirmeye başladı. " Milli Türkistan " dergisini öz dilimizle ayrıca, İngilizce, Arapça olarak Latin ve Arap alfabesiyle de neşretti. O, birçok uluslararası konferanslarda Türkistan meselesini dile getirdi ve çeşitli konularda muhtıralar takdim etti. 1956 yılında Hac farizesini eda etmek üzere Suudi Arabistan'a gitti. Onun çıkardığı Milli Türkistan dergisi Türkistan'ımızda gizli olarak okunuyordu.

Veli Kayyum Han Ata Türkistan'ın Milli İstiklal meselesinde kesin ve tavizsiz

idi. Onun tek gayesi vardı; O da, Türkistan'ı istiklaline kavuşturmak.

O, hayatının sonuna kadar "Bolşevizme Karşı Milletler Teşkilatı"na bağlı halklar şurasının Başkanlığını yaptı. Bu görevi 40 yıl süre ile büyük bir fedakarlıkla yürütmeye çalıştı. Veli Kayyum Han Ata bu teşkilat'ın Başkanı sıfatı ile tarihe mal olmuş eski Sovyetler Birliği'ndeki Rus olmayan Milletlerin bağımsızlığı için çalışanların arasında tanınmış bir siyasi teşkilatçı idi. O yılmadan, usanmadan bölünmez bir Türkistan ve onun birliği için mücadele etti. Her Türkistanlı'yı sever ve sayardı. Dış ülkelerde onu tanımayan Türkistanlı yoktur. Türkistan'daki kardeşlerimiz de onu iyi biliyor, onu seviyor ve kendisine engin bir sevgi bağı ile hürmet ederlerdi. O hayatını istiklal için mücadeleye adanmıştı. O aramızdan ayrıldı ve ebedi hayata göçtü. Onun aziz ruhu bizler için örnek bir insan olarak kalbimizdeki yerini almıştır.

İstiklalimiz için büyük fedakarlıklar ve çabalar sarfeden Milli Türkistan Birlik Komitesi mümtaz Liderinin kaybından dolayı kaygısını ve derin üzüntüsünü bildirir.

Biz kendi kaygı ve üzüntümüzü onun milli ruhunu korumak sureti ile ancak, giderebileceğimizin bilinci ile merhuma rahmet diliyoruz.

Cenab-ı Hak'a onun yattığı yerin Cennet-i-ala'dan olması için dua ve niyazlarımızı sunuyoruz.

Veli Kayyum Han Ata **ALLAH BİZ BİLAN, TÜRKİSTAN** şiarı ve bayrağı altında aramızdan ayrıldı.

Bütün Türkistanlılar'a, merhum'a gösterdikleri saygı için, onunla birlikte çalışan ve onun etrafına toplanan milliyetçi istiklalcilere en derin taziyelerimizi sunarız.

Merhum'un ruhu Türkistan İstiklal'inin bir siması olarak ebediyyen aramızda yaşayacaktır.

Enderin Saygı ve Taziyelerimizle
Milli Türkistan Komitesi adına
Dr. Baymırza Hayıt

MUHACERETTEKİ DOĞU TÜRKİSTAN TÜRKLERİ ŞÜKRAN YEMEĞİ VERDİ

Muharetteki Doğu Türkistan Türkleri komşu,kardeş,dindaş ve dost ve hayırsever ülkelerde yaşamakta olan Doğu Türkistanlılar'a ve Doğu Türkistan'ın hürriyet mücadelesine ilgi,şefkat ve yardımlarını esirgemeyen Doğu Türkistan dostlarının onuruna Liderimiz Sayın İsa Yusuf Alptekin'in himayelerinde bir şükran yemeği verdi.

15 Eylül 1993 günü Vakıf Başkan Yardımcısı Doç.Dr.S.Mahmut Kaşgarlı Başkanlığında Doğu Türkistan Göçmenler Cemiyeti Başkan Yardımcısı Av.Abdulhamit Erbaş ve Arslan Alptekin'den kurulu bir Heyet Ankara'ya giderek,Özbekistan,Kazakistan,Kırgızistan,Türkmenistan Afganistan,Pakistan ve Suudi Arabistan Büyükelçilerini ziyaret ettiler.Bu ülkelere Doğu Türkistan Türklerinin şükranlarını ve iyi dileklerini iletti ve kendilerini şükran yemeğine davet etti.

İstanbul-Ataköy'deki Mavi Marmara Et Lokantası'nda 25 Eylül 1993 günü tertip edilen şükran yemeğine Kırgızistan Büyükelçisi Sayın Tölemiş Akayev, Suudi Arabistan'ın İstanbul Başkonsolosu Dr. Ali Gamdi, Azerbaycan Cumhuriyetinin İstanbul Başkonsolosu Abbas Abdullah Hocoğlu, Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı Büyükelçi Sayın Namık Kemal Zeybek,MHP Kayseri Milletvekili Op.Dr. Seyfi Şahin, Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) Başkanı Büyükelçi Sayın Umut Arık,TİKA Koordinatörü ve Doğu Türkistan Vakfı Yönetim Kurulu üyesi Sayın Prof.Dr.Mehmet Saray, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı Prof.Dr. Sayın Turan Yazgan,Türk Edebiyat Vakfı Başkanı ve Türkiye Gazetesi yazarı Sayın Ahmet Kabaklı,İstanbul Üniversitesi Öğretim üyeleri Prof.Dr.Ahat Endican,Prof. Dr.Abdulkadir Donuk,Marmara Üniversitesi Öğretim üyesi Prof.Dr.Nadir Devlet, Türkiye Gazetesi yazarı Dış Haberler Mü-

dürü Sayın Hayrettin Turan, Tercüman Gazetesi Genel Yayın Müdürü Sayın Nazif Okumuş,Zaman Gazetesi Dış Haberler Müdürü Sayın Mustafa Özcan,Zaman Gazetesi Köşe yazarı Sayın Süleyman Ünal, Ortadoğu Gazetesi Yayın Koordinatörü Sayın Arslan Bulut iştirak ettiler.

Ayrıca, Suudi Arabistan'dan gelen Doğu Türkistanlı işadamı Abdulgafur Emin Türkistani, Abdulahat Türkistani, Zuhuriddin Türkistani, Hacı Hamit Mirzaahmet Mehmet Kasım Emin Türkistani ve Turdi Yahya Türkistani'de yemeğe katıldılar.

İstanbul Doğu Türkistan Göçmenler Derneği Başkanı Sayın Abdulveli Can, Kayseri-Doğu Türkistan Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Mehmet Cantürk ve Genel Sekreter Hayrullah Efendigil Türkistanlı, hamiyet perver işadamımız Sayın Abdurrahman Özgül, Gazeteci-Yazar Ergun Göze, İsmet Tümtürk'de yemeğe katılanlar arasında idi.

Yemekte Doğu Türkistan Lideri Sayın İsa Yusuf Alptekin birer konuşma yaparak şimdiye kadar Doğu Türkistanlılar ve Doğu Türkistan davasına ilgi gösteren ve yardımcı olanlara teşekkür etti.

Ayrıca, Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı Büyükelçi Namık Kemal Zeybek,MHP Kayseri Milletvekili Op.Dr.Seyfi Şahin, Azerbaycan Cumhuriyetinin İstanbul Başkonsolosu Abbas Abdullah Hocoğlu, TİKA Başkanı Büyükelçi Umut Arık, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı Prof.Dr.Turan Yazgan,Türk Edebiyat Vakfı Başkanı Yazar Ahmet Kabaklı ve Av.İsmet Tümtürk birer konuşma yaparak hatıralarını ve Doğu Türkistan konusundaki düşüncelerini dile getirdiler.

Yemek sonunda Doğu Türkistan Vakfı Ses ve Saz Ekibi Doğu Türkistan Müziğinden örnekler sundular.Ekibin gösterileri yemeğe katılanlarca ilgi ve beğeni ile takip edildi.

DOĞU TÜRKİSTAN VAKFI BAŞKAN YARDIMCISI KAHRAMAN ÇAKMAK VEFAT ETTİ

Doğu Türkistan Vakfı Yönetim Kurulu üyesi ve Vakıf Başkan Yardımcısı Kahraman Çakmak 18 Ağustos 1993 geçirdiği bir kalp krizi sonucu evinde hak'kın rahmetine kavuştu.

Gök ve Albayrağa sarılı tabutu 19 Ağustos 1993 Perşembe günü ikindi namazını müteakip kılınan cenaze namazından sonra Küçükçekmece Tepeüstü mevkiideki Aile Kabristanına defnedildi.

Cenaze namazından sonra Doğu Türkistan Lideri İsa Yusuf Alptekin merhum için bir konuşma yaptı. Alptekin konuşmasında Kahraman Çakmak'ın samimi bir yurtsever büyük bir milliyetçi ve yılmaz bir mücahit olduğunu Doğu Türkistan için yapılan bütün faaliyetlerde hazır bulunduğunu, para, pul ve makam için kendisini ve davasını düşmanlara satmadığını ifade

ederek bütün Doğu Türkistanlılar'a ve kederli ailesine başsağlığı diledi.

Kahraman Çakmak 1923 yılında Doğu Türkistan'ın Barköl bölgesinde doğdu. Çocukluk yıllarında muhaceret hayatına atıldı. 1938 yılında Rus kuklası General Şeng Sı Say'ın takibinden kaçarak Kokonur ve Tibet yolu ile 1942 yılında Pakistan'a iltica etti. 1953 yılında Doğu Türkistan Liderleri Merhum Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin'lerin girişimleri ile Türkiye'ye iskanlı göçmen olarak getirilen Doğu Türkistanlılar ile birlikte Türkiye'ye gelerek, Manisa'nın Salihli ilçesine yerleşti. Daha sonraları İstanbul'a göçtü.

Merhum Doğu Türkistanlılar'ca çok sevilen bir kişi idi. O, hayatı boyunca Doğu Türkistan davası için bir nefer olarak çalıştı. Doğu Türkistan'la ilgili bütün faaliyetlerde aktif olarak yer aldı.

Kendisi Doğu Türkistan Göçmenler Derneğinin kurucularındandır. En son Doğu Türkistan Vakfı Başkan Yardımcılığı görevinde bulunuyordu.

Kahraman Çakmak 2'si erkek 7 çocuk babası idi.

Doğu Türkistan'ın Sesi Dergisi olarak Merhuma Cenab-ı Allah (C.C) ' dan rahmet ve mağfiret bütün Doğu Türkistanlılar'a ve kederli ailesine başsağlığı dileriz.

12 مۇقام تېكىستلىرى

قادىرىم قۇدرەت بىلەن بىزنى ئەزىز جان ئەيلىدى،
 شۇكرى ئىللا جان بېرىپ تۈزۈپ ئىمان ئەيلىدى.
 بىرگە بەردى مالۇ - مۈلكەت ساھىبى دۆلەت قىلىپ،
 بىرنى خارو، بىرنى زارو، بىرنى ۋەيران ئەيلىدى.
 ياغدۇرۇپ يامغۇرلىرىنى، ئاققۇزۇپ چەشمەلىرىنى،
 ئۆلدۈرۈپ تاغدا گىياھ، چۆللەردى بوستان ئەيلىدى.
 خوجا مەغرۇر بولمىغىن دۇنيا - مۈلۈككە ئالدىنىپ،
 بۇ ئۆلۈم كۆپ خوجىنىڭ مۈلكىنى ۋەيران ئەيلىدى.

ئەگەر سەن خانى خاقان سەن ئۆلەرسەن ئاقىبەت بىر كۈن،
 ۋەگەر سەن شاھى دەۋران سەن ئۆلەرسەن ئاقىبەت بىر كۈن،
 ئەگەر سەن پەيلى ئۆمۈر كۆرسەلا تىرىكلىك كۈپىدا ھاپىل،
 ئەجەلنىڭ شەرىپىنى ئاتىر ئىچەرسەن ئاقىبەت بىر كۈن،
 مىنىپ سەن ئەسپى گەۋھەرنى جاھاننى سەپ ئېتىپ يۈرسەلا،
 باغاج ئاتقا، ئانا قىپىل سەرسەن ئاقىبەت بىر كۈن،
 تەكەببۇر تەختى ئۆستۈم كىمبەن ئەگىگە زىيا،
 پاقىتى، يېڭى يوق بولسى كىمبەرسەن ئاقىبەت بىر كۈن،
 چىراغى مەشئەلنى يالىدۇرۇپ ئەيشنى تەلەپ قىلسا،
 چىراغى يوق قارا كۆرگە كىرەرسەن ئاقىبەت بىر كۈن،
 كەل ئى مەشرەپ ئاۋازى، قىل خۇدا پادى بىلە پولىقىل،
 بۇ يۈرگە ئىنىڭ ھېساپتى بېرەرسەن ئاقىبەت بىر كۈن.

(مەشرەپنىڭ)

تارىخىي قەبرىگاھ

بۈيۈك، مۇتەپەككۈر شائىر يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ قەبرىگاھى قەشقەر شەھىرىدىكى ئەسكەھسار قەدىمىي شەھىرىنىڭ شىمالىغا جايلاشقان پايىناپ يىزىسى تەۋەسىدىكى «ئالتۇنلۇق» قاتۇرۇنلاشقان. يېقىندا شەرقى تۈركىستاندىكى ئالىم، مۇتەپەككۈر يۈسۈپ خاس ھاجىپ قەبرىگاھى توغرىسىدىكى ئىككى پارچە تارىخىي ھۆججەتنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ دۇنياغا ئىلان قىلدى.

بىرىنچىسى: ئون توققۇزىنچى ئەسىردە، ئۇيغۇر شائىرى ئىمىر ھۈسەيىن سەبىرى تۈزگەن «ئەسەپ دەرياسى» ناملىق كىتابىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بېتى سول بۇرجىگىگە، كىتابىنى داۋاملاشتۇرغان شاگىرتى قازى مۇھەممەت سايم سونئاللا يارى: «يۈسۈپ خاس ھاجىپ ھىجىرىيە تۆرت يۈزىيە تىمىشنىڭ يىلى ۋافات بولغان. قەبرىسى شىمالى كونا ھىساك (ئەسكەھسار) دىكى پايىناپ دېگەن جايىدا. كېيىنچە يۈسۈپ قەبرىسى دىرخان، يۈسۈپ قەدىرخاندىن ئىبارەت ئىككى كىشىنىڭ جەسىدى مۇيۈسۈپ خاس ھاجىپ بىلەن بىر قەبرىگە دەپنە قىلىنغان...»، ئۆك بۇرجىگىگە: «...ئۇستادىم مەرھۇم موللا مىر ھۈسەيىن سەبىرىنىڭ ۋە سىنىڭ بىلەن يۈسۈپ خاس ھاجىپنىڭ دەپنىگاھىنى بۇ «بەھرۇلئەنساپ» (ئەسەپ دەرياسى) غا كىرگۈزۈپ، جامائە مۇسولمان، ئەۋلادى تۈرك خەلقىنىڭ يادىغا قىلدىم...» دەپ يېزىپ قازىلىق مۆھۈرىنى باسقان.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى
ئىستانبولدا ياشلار جانلانماقتا

«شەرقى تۈركىستان ياشلىرى» گىزىتى نە شىردىن چىقتى.
بۇيىل ئالتىنچى ئايدا ئىستانبولدىكى ۋە تەنپەرۋەر ئۇيغۇر ياشلىرى
شەرقى تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيىنىڭ روھى ۋە ئىلھامى بىلەن تەش
كىلىنىپ «شەرقى تۈركىستان ياشلىرى» گىزىتىنىڭ رەسمىي نەشر
قىلىنىغانلىقىنى جاكارلىدى ۋە تارقىتىش مۇراسىمى ئۆتكۈزدى.
ھازىرقى زامان ئۇيغۇر يىزىقىدا چىقماقتا بولغان بۈگۈنكى كىشىلەر
رەڭلىك سۆرە تىلىك بولۇپ، سەھىپىلىرى رەڭدار، مەزمۇنى مول، ياش
لارغا خاس جەڭگىۋارلىقنى ئىپادىلىگەن. شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇس
تەقىللىقى ئۈچۈن كۆرەش قىلىش غايىسىنى مەخسەت قىلغان بۇ
گىزىت ۋە تەن سىرتىدىكى شەرقى تۈركىستان دەۋاسىغا ئائىت يى
ڭى خەۋەر-ئۇچۇرلار، ۋە تەن ئىچىدىكى يىڭى يۈزلىنىشلەر، تارى
خى شەخسە ۋە شەھىتلەرنىڭ كۆرەش شەجەرىسى، پەن-مائارىپ،
مەدەنىيەت، ئىختىسات، سەھىيە ساھەلىرىگە ئائىت ئىلمىي مۇلاھىزە
ئوبزورلار ۋە ئىسلام مەدەنىيىتىگە دائىر ماقالىلارنى نەشر قىلىدۇ.
گىزىتنىڭ مەسئۇلى: مۇھەممەت قاشقارلى، مەسئۇل مۇھەررىرى:
ئابدۇجىلىل تۇران. ئادرېسى: يىڭى دۇغان مەھەللىسى 41-كوچا، 3/30-نۆ
مۇر — زەيتىن بۇرني — ئىستانبول.

شەرق تۈركىستان ياشلىرى
ئىستانبولدا ياشلار جانلانماقتا

Uoqu Turkistan Gencleri

ئەيسا ئەفەندىم شەرقى تۈركىستان
ياشلىرىدىن ئۆست كۈتمەكتە

بۇ كۈنلەردە ئىستانبولدا ياشلار جانلانماقتا. شەرقى تۈركىستان ياشلىرى گىزىتى نەشر قىلىنىپ، مۇراسىم ئۆتكۈزۈلدى. بۇ گىزىت ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ روھى ۋە ئىلھامى بىلەن تەشكىلىنىپ، رەسمىي نەشر قىلىندى. ھازىرقى زامان ئۇيغۇر يىزىقىدا چىقماقتا بولغان بۈگۈنكى كىشىلەر رەڭلىك سۆرە تىلىك بولۇپ، سەھىپىلىرى رەڭدار، مەزمۇنى مول، ياشلارغا خاس جەڭگىۋارلىقنى ئىپادىلىگەن. شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقى ئۈچۈن كۆرەش قىلىش غايىسىنى مەخسەت قىلغان بۇ گىزىت ۋە تەن سىرتىدىكى شەرقى تۈركىستان دەۋاسىغا ئائىت يىڭى خەۋەر-ئۇچۇرلار، ۋە تەن ئىچىدىكى يىڭى يۈزلىنىشلەر، تارىخىي شەخسە ۋە شەھىتلەرنىڭ كۆرەش شەجەرىسى، پەن-مائارىپ، مەدەنىيەت، ئىختىسات، سەھىيە ساھەلىرىگە ئائىت ئىلمىي مۇلاھىزە ئوبزورلار ۋە ئىسلام مەدەنىيىتىگە دائىر ماقالىلارنى نەشر قىلىدۇ. گىزىتنىڭ مەسئۇلى: مۇھەممەت قاشقارلى، مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابدۇجىلىل تۇران. ئادرېسى: يىڭى دۇغان مەھەللىسى 41-كوچا، 3/30-نۆمۇر — زەيتىن بۇرني — ئىستانبول.

ئۇيغۇران!
مۇستەقىللىقىمىز كۈز ئالدىمىزدا

بۇ كۈنلەردە ئىستانبولدا ياشلار جانلانماقتا. شەرقى تۈركىستان ياشلىرى گىزىتى نەشر قىلىنىپ، مۇراسىم ئۆتكۈزۈلدى. بۇ گىزىت ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ روھى ۋە ئىلھامى بىلەن تەشكىلىنىپ، رەسمىي نەشر قىلىندى. ھازىرقى زامان ئۇيغۇر يىزىقىدا چىقماقتا بولغان بۈگۈنكى كىشىلەر رەڭلىك سۆرە تىلىك بولۇپ، سەھىپىلىرى رەڭدار، مەزمۇنى مول، ياشلارغا خاس جەڭگىۋارلىقنى ئىپادىلىگەن. شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقى ئۈچۈن كۆرەش قىلىش غايىسىنى مەخسەت قىلغان بۇ گىزىت ۋە تەن سىرتىدىكى شەرقى تۈركىستان دەۋاسىغا ئائىت يىڭى خەۋەر-ئۇچۇرلار، ۋە تەن ئىچىدىكى يىڭى يۈزلىنىشلەر، تارىخىي شەخسە ۋە شەھىتلەرنىڭ كۆرەش شەجەرىسى، پەن-مائارىپ، مەدەنىيەت، ئىختىسات، سەھىيە ساھەلىرىگە ئائىت ئىلمىي مۇلاھىزە ئوبزورلار ۋە ئىسلام مەدەنىيىتىگە دائىر ماقالىلارنى نەشر قىلىدۇ. گىزىتنىڭ مەسئۇلى: مۇھەممەت قاشقارلى، مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابدۇجىلىل تۇران. ئادرېسى: يىڭى دۇغان مەھەللىسى 41-كوچا، 3/30-نۆمۇر — زەيتىن بۇرني — ئىستانبول.

ئاۋستىرالىيەدىكى شەرقى تۈركىستانلىقلار

ۋە تەن ئازاتلىقى ئۈچۈن كۆرەش قىلماقتا

ئاۋستىرالىيە مەركىزى دۇنيادىن يىراقلىقى يەتتە مىليون كىلومېتىر كىلومېتىر زىمىنىگە، ئون يەتتە مىليون ئاھالىگە ئىگە مەملىكەت. يەتتىنچى يىللارنىڭ ئاخىرى ۋە سەككىزىنچى يىللاردا ئۈرۈمچى، غۇلجا، چۆچەكلەردىن سەككىز ئائىلىگە يىقىن ئۈچيۈزدىن ئارتۇق ئۇيغۇر، ئۆزبېك، تاتار، قازاق تۈركلىرى بۇ يەرگە كېلىپ يەرلەشكەن ئىدى.

بۇلتۇر ئاپرىلدا ئاۋستىرالىيە تۈركىستان جەمئىيىتى قۇرۇلۇپ، ئەخمەت ئىگە مېھرىدى رەئىسلىككە، مۇھەممەت ئابدۇللا مۇئاۋىن رەئىسلىككە، تاھىر جان ماھمۇدى باش كاتىپلىققا تەئىنلەندى. جەمئىيەت تۈركىستانلىقلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، تۈركىستان بايرىقى ئاستىغا توپلاپ مىللىتىل، ئۆزبېك، ئادەت، مەدەنىيەتنى ساقلاپ قېلىش يولىدا كۆپ خىل جىرىمىگەندۈردى. ئىككى نەپەر تۈركىستانلىق ئاۋستىرالىيە ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنىغا سايلاندى. تۈرك تىلى مەكتىپى قۇرۇلۇپ ئاتىمىشتىن ئوشۇق بالىلارنى ئانا تىل ۋە ئىسلام بىلىملىرى بىلەن تەربىيەلدى. ئۇلار كۆپ قىتىم ژىغىلىشلار ئۆتكۈزۈپ ھۆكۈمەت دائىرىلىرىنى ۋە قىرغاقلىرىدا جەمئىيەتلەرنىڭ ۋەكىللىرىنى تەكلىپ قىلىپ ۋە تەن داۋاسىنى خەلقاراغا تونۇتۇش يولىدا تىنماي كۆرەش قىلماقتا.

مەككىدىكى راباقلاردا

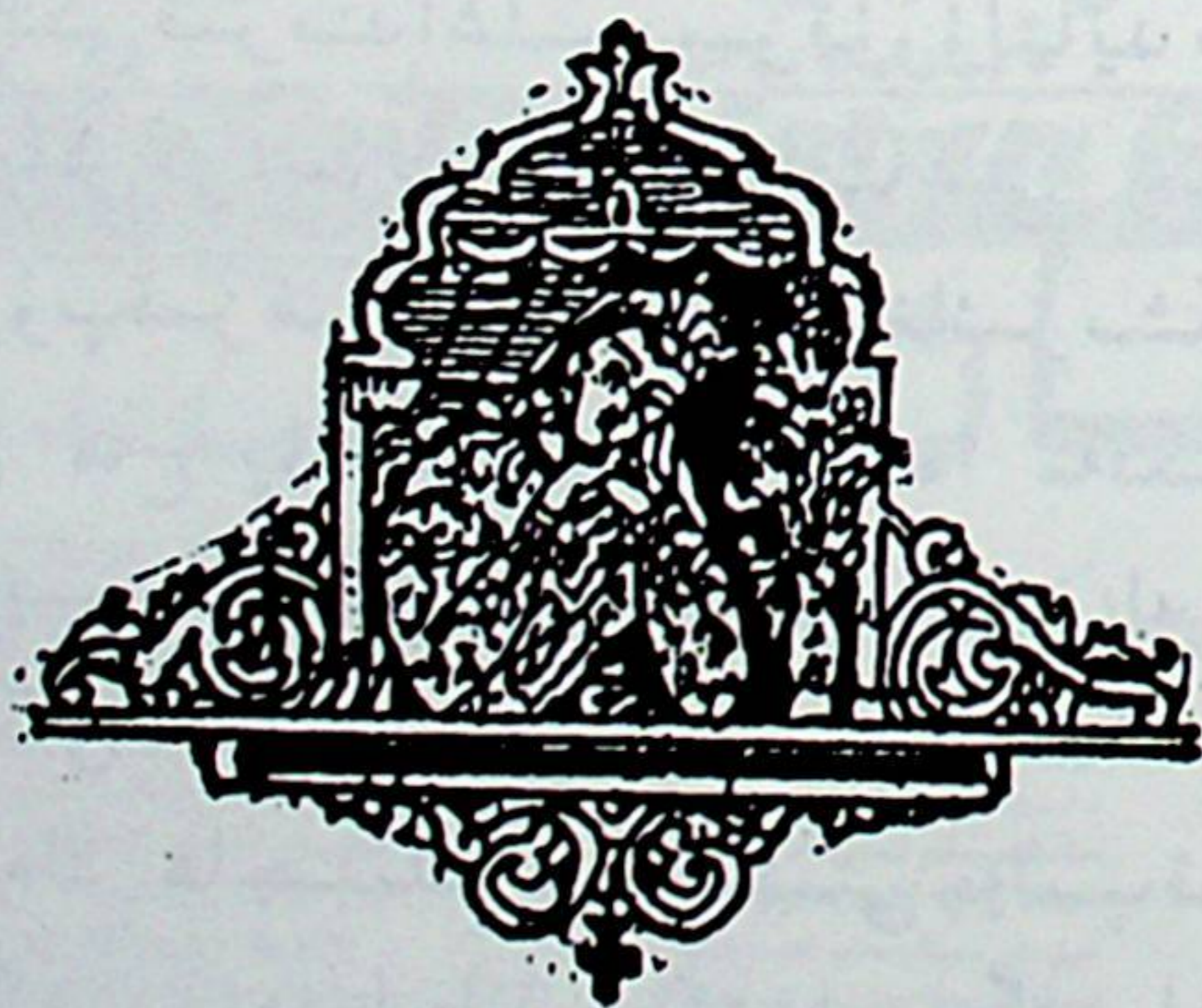
شەرقى تۈركىستان بايرىقى جەۋلان قىلدى

سەئۇدى ئەرەبىستاندىكى قىرغاقلىرىمىز قۇرۇلتايدىن كىيىن تۈركىيەنىڭ سەئۇدى ئەرەبىستاندىكى باش كونسولى ياۋۇز ئاقتاشنى زىيارەت قىلىپ بەش تۈرلۈك تەلىپنى تاپشۇرۇپ قىزغىن كۈتسۈش ئىشغالىرى شەكىل ئىدى. ئۇلار تىخىر مۇجاسارەت بىلەن، بۇيىل ھەج پائالىيىتى داۋامىدا مەككىدىكى تۆرت راباقتا شەرقى تۈركىستاننىڭ ئايىپولتۇزلۇق كۆك بايرىقىنى لەپىلدەتتى، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن نەچچە مىليون ھاجىنىڭ شۇنىڭدەك شەرقى تۈركىستاندىن كەلگەن ئالتە مىڭدەك ھاجىنىڭ دىققىتىنى جەلىپ قىلدى. ھاجىلار ۋە تەننىڭ مۇقەددەس بايرىقىنى كۆرۈپ ھاياجاندىن كۆزلىرىگە ياش ئالغان ھالدا ئازاتلىق بايرىقىنىڭ ۋە تەننىڭ تىزراق قانلىشىنى تىلەپ ئاللاغا نىياز قىلدى.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

چە مېستىنىڭ ئىلتىماسى بىلەن شەرقى تۈركىستان مەسلىسى نامى-
رىكا پىرىزدىنت مەسلىھەتچىلىرى، كۈنگرە ۋە زالىرى، تاشقى ئىشلار مە-
نىستىرلىكى ئىنسان ھوقۇقلىرى كومىتېتى قاتارلىق ئورۇنلارغاۋە
شەخسە رىگە تەپسىلى تونۇشتۇرۇلدى. توقسان ئۈچۈنچى يىلى ئون
ئۈچۈنچى نويابىردا «خەلقارا ۋە ئوتە شكىلاتى» تەرىپىدىن شەرقى
تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرى، سىياسى تۇتقۇنلارغا مۇناسىۋەتلىك
بىر پارچە دوكلات دۇنياغا ئىلان قىلىندى. «خەلقارا يىشىلار تەشكىلاتى»
ۋە «تەبىئەت ئۈچۈن خەلقارا ھوقۇقچىلار كومىتېتى» قاتارلىقلارمۇ شەرقى
تۈركىستان دەۋاسىنى قوللاپ قۇۋەتلىدى.

«ئاۋروپا شەرقى تۈركىستانلىقلار بىرلىكى» ھازىرغا قەدەر ئوتتۇز
نەچچە قېتىم خەلقارا يىغىنلارغاۋە كىل ئىۋە تىپ شەرقى تۈركىس-
تان دەۋاسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئەركىن ئالپتىكىن، ئەنۋەر جان ،
ئۆمەر قاناتلار كۆپ قېتىم سىرتتادوكلاتلار سۆزلىدى. ئۇلار يىقىندا «دۇن-
يا ئاز سانلىق مىللەتلەر ۋە يەرلىك خەلق رىنىڭ مەسلىسىنى كۆز-
دىن كۈچۈرۈش يىغىنى»، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان
ھوقۇقى كومىسسىيۇنى ۋە باشقا خەلقارا يىغىنلارغا قاتنىشىش ياكى دوكلات
لار ھازىرلاش قاتارلىق مۇھىم خىزمەتلەرگە تەييارلىق كۆرمەكتە.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

شەرقى تۈركىستان دەۋاسى

ئاۋروپا دۆلەتلىرىدە جانلانماقتا

گېرمانىيەنىڭ مېيونىخ شەھرىدە قۇرۇلغان «ئاۋروپا شەرقى تۈركىستانلىقلار ئۇيۇشمىسى» ئاۋروپادىكى ۋە تەنھاشلىرىمىزنى ئويۇشتۇرۇپ ۋە تەن دەۋاسىنى خەلقئاراسەۋىيىگە كۆتۈرۈش يولىدا ماددى ۋە ئادەم كۈچىنىڭ ئاز بولۇشىغا قارىماي، ئەركىن ئالپىتىكىنىڭ يىتەكچىلىكىدە ناھايىتى زور ئەھمىيەتلىك كۆرەشكە رىئايى قانات يايدۇرماقتا. ئۇلار «شەرقى تۈركىستان، ئىچكى مۇڭغۇلىيە، تىبەت خەلىقلىرى بىرلىكىگە تەشكىلاتى» ۋە «ۋاكالىتسىزلىك تەرتىپى» قاتارلىق خەلقئارا تەشكىلاتلاردىكى قولايلىق شارائىتلىرىدىن پايدىلىنىپ كۆپلىگەن ئىشلارنى قىلدى. ئويۇشما ھازىر ئىنگلىزچە، نېمىسچە، تۈركچە ۋە ئۇيغۇرچە قوشنا يىلقى خەۋەرنامە نەشر قىلىۋاتىدۇ. تىبەت شەكىلاتلىرى نەشر قىلىۋاتقان توققۇز پارچە ژورنالدا شەرقى تۈركىستان دەۋاسى ھەققىدە ماقالىلارنى ئويۇشتۇرۇپ ئىلان قىلىۋاتىدۇ. تىبەت مەسلىسى ھەققىدىكى خەلقئارا يىغىنلاردا شەرقى تۈركىستان دەۋاسى بىرلىكتە ئوتتۇرىغا قويۇلۇۋاتىدۇ. ئەركىن ئالپىتىكىن «ۋاكالىتسىزلىك تەرتىپى» نىڭ رەئىسى بولغاندىن كىيىن ئاۋروپا ئامېرىكا قىتئەلىرىدىكى دۆلەت پارلامېنتلىرى، ئىنسان ھوقۇقلىرى تەشكىلاتلىرى بىلەن زىچ مۇناسىۋەت باغلاپ شەرقى تۈركىستان خەلىقلىرىنىڭ ئىنسان ھوقۇقلىرى مەسلىسىنى دۇنياغا ئاڭلىتىش يولىدا ئۆزۈملىك ھەرىكەتنى ئىلىپ باردى. ئەنگىلىيە پارلامېنتى ئىنسان ھوقۇقى كومىتېتى شەرقى تۈركىستان ھەققىدە دوكلات تەييارلىدى، تارقىتىپ. ئاۋستىرالىيە پارلامېنتى ئىنسان ھوقۇقى كومىتېتى شەرقى تۈركىستانغا بىر ۋەكىل رېئومىگى ئىۋەتتى. ئاۋروپا پارلامېنتى ئامېرىكا كونگرېسسىنىڭ ئىنسان ھوقۇقى كومىتېتىمۇ شەرقى تۈركىستان ئىنسان ھوقۇقلىرى توغرىسىدا تەكشۈرۈش ئىلىپ بېرىپ دوكلات تەييارلىماقچى. توقسان ئىككىنچى يىلى ئالتىنچى مارت كۈنى «دۇنيا ئاز سانلىق مىللەت رىئايى قوغداش تەشكىلاتى» تۇنجى قېتىم شەرقى تۈركىستان دەۋاسىنى بىرلەشكەن دۆلەت تەشكىلاتىنىڭ ئىنسان ھوقۇقى كومىتېتىغا كۆتۈرۈپ چىقتى. «ئاسىيا ئۈچۈن دېموكراتىيە»

ئىستانبول شەرقىي تۈركىستان ۋە خېيى ۋە تەن داۋاسىدا

مۇھىم رول ئوينىماقتا

مىللى قۇرۇلتاينىڭ روھى ئىلھامى ئاستىدا، شەرقىي تۈركىستان ۋە خېيى باشقان مەھەتتىرىز ئابەككىنىڭ باشچىلىقىدا ۋە تەن داۋاسى كۆرۈشنى يەنىمۇ بىر قەدەم ئىلگىرىلەپ قانات يايدۇرماقتا. مەھەتتىرىز ۋە خېيىنىڭ باش كاتىپلىقىغا، ھامىد كۆك-تۈرك مۇدىرىلىكىگە يېڭىدىن تەسىسلىنىپ تەشكىلى ئاپاراتلار كۈچەيتىلدى. شەرقىي تۈركىستاندىن كىلىپ ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلارنىڭ كەسپى ئارخىۋى تۈرغۈزۈلۈپ ئوتتۇز ئۈچ نەپەر ئوقۇغۇچىنىڭ ئوقۇش راسخودى، تۈرۈمۈش ئورۇنلاشتۇرۇشى كاپالەتكە ئىگە قىلىندى. ئورتاناز بىياتۈرك جۈمھۇرىيەتلىرىدىن يىگىر مەئۇچ نەپەر ئوقۇغۇچى تاللىنىپ تۈركىيىدە كىيىم ئالى مەكتەپلەرگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ۋە خېيى ۋە كىلىمىرى ئامىرىكا دىكى تۈرك ئامىرىكا دەرنەكلىرى فېدېراتسىيەسىنىڭ ۋە دۇنيا تۈركلىرى كېڭەشچىسىنىڭ باشلىقى دوكتور ئاتائە رېم بىلەن كۆرۈشۈپ داۋائە ھۆللىمىزنى تونۇش-تۈزۈدى. گىنىرال م. رىز ئابەككىن دۇنيا ئىسلام ئىتتىپاقى يىغىنىغا، تۈرك دۇنياسى ئۈز-ئۆزى سىتتىرىكتورلىرى دائىمىي كونسۇلىنى قۇرۇلۇش يىغىنىغا قاتنىشىپ شەرقىي تۈركىستان مەسلىسىنى دۇنيا ئىسلام ئەللىرىگە، تۈركىيە بىلەن ئادەملىرىگە ئاڭلاتتى. ۋە خېيىمىز ئانتالىيادىكى تۈرك دۇنياسى قۇرۇلتىيىغا مەخسۇس ۋە كىلىمىز ئۆمىكى يول-لاپ ۋە تەن داۋاسى ھەققىدە زور نەتىجىلەرنى قازاندى. ۋە خېيى بۇ يىل بارىن ئىنىقىلا ۋە-نىڭ ئۈچ يىللىقىنى خاتىرىلەپ يىغىن، قۇرئان تىلاۋىتى ۋە ئالاھىدە رەسىم كۆرگەزمىسى ئۈيۈشتۈردى. ھەج مەزگىلىدە ۋە تەندىن كەلگەن ھاجىلارنىڭ ئوڭۇشلۇق ھەج قىلىشى، تۈركىيىدە كىيىم قېرىنداشلارنىڭ ئورۇنلىشىشى، سەپەر ئىشلىرى ئۈچۈن ئوڭاي-لىق يارىتىپ بەردى، تېنەپ-تەمتىرەپ قالغان مۇساپىرلارغا ياردەملىشىشى.

تۈركىيە ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ۋە خېيىمىزگە بىرىلگەن ئون نەچچە ئېغىز ئۆيى بار مەدرىسە ئورنىنىڭ چوڭ رىمونت ئىشلىرىنى تاماملاپ، ئويغۇر مەدەنىيەت مەركىزى-نىڭ قۇرۇلۇش مۇراسىمىنى داغدۇغىلىق ئۆتكۈزۈدى. «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» ژورنىلىنىڭ خىزمەتلىرىنى تەرتىپكە سالدى ۋە ئورۇنلاشتۇردى. چەتئەللىرىنىڭ مۇنا-سىم ۋە تىلىك تەشكىلاتلىرى ۋە مۇتەخەسسسلرى بىلەن يىگىر مەنە چە ئادەم / قىتىم ئۈچ-رۈشۈش ئىلىپ بىرىپ ئۇلارغا ۋە تىنىمىزنىڭ ھازىرقى سىياسى، ئىختىسادى تالان تاراج قىلىنىشى ئەھۋالىدىن ئاخبارات بەردى.

شەرقى تۈركىستان رەھبىرى مۇھىتىرەم ئىيسا يۈسۈپ ئالپتىكىن
ۋە تەندە ۋاسىنىك ئالدىنى سىپىدە

مۇھىتىرەم ئىيسا ئەفەندى بۇ يىلى مارت ئاينىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۆتكۈزۈلگەن تۈرك دۆلەتلىرى ۋە توپلۇقلىرى دوستلۇق، قېرىنداشلىق ۋە ئىش بىرلىكى قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىپ، تۈر غۇت ئوزال، سۇلايمان دەمىرەل، ئەرتەم جەيھۇن قاتارلىق دۆلەت رەھبەرلىرى ۋە مىللەت ۋە كىلىمىرىنىڭ قوبۇل قىلىشىغا ئېرىشتى، ئۇلارغا ۋە تىنىمىزنىڭ ھازىرقى ئومۇمى ئەھۋالىدىن مەلۇمات بەردى. شۇ مەزگىلدە، ئاقدېڭىز رادىئو-تېلىۋېزىيە ستانىسىدا بىر سائەتلىك سۆھبەت ئۆتكۈزدى. ئىيسا ئەفەندى ئاۋغۇست ئىيىمىدا تۈركىيىنىڭ قەيسىرى شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن تۆتىنچى قىتئەلىق ئىر جىيەس زەفر قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىپ مۇھىم سۆز قىلدى ھەمدە تېلىۋېزوردا بىر يىم سائەتلىك سۆھبەت ئۆتكۈزدى. شۇ ئاينىڭ ئاخىرىدا ئازار بايمۇقتا شەككۈر خىتى يوللاپ، ئۇنىڭ چىنلارنىڭ ۋە تىنىمىزدە ئاتوم سىناقلىرى ئۆتكۈزۈلگەنلىكىگە نارازىلىق بىلدۈرگەن جەسۇرلىق قى ئۇچۇن رەخمەت ئىيتتى. ئەفەندىم سىنتە بىر ئىيىمنىڭ ئاخىرىدا تۈركىيە دۆلەت رەھبەرلىرى، بىلىم ئادەملىرى، سەئۇدى ئەرەبىستان، ئوتتۇرا ئازىيا تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ دىپلوماتىك ئەمەلدارلىرىغا شۇ كرانزىيا پىتى بەردى

شەرقى تۈركىستان كۆچمەنلەر دەرنىكى داۋاسىپىدە

كۆچمەنلەر دەرنىكىمىز قۇرۇلتاي ھارپىسىدا، «شەرقى تۈركىستان گېزىتى» نىڭ سەھىپىلىرىنى يىڭىلاپ، تىخىمۇ جانلىق ۋە مەزمۇنلۇق نەشىر قىلىشقا باشلىدى. ئۇلار يىقىندا، قەھرىمان ئوسمان باتۇر ۋە شەرقى تۈركىستان شەھىتلىرىنى خاتىرىلەش پائالىيىتىنى ئۆتكۈزۈپ، چىن كوممۇنىستلىرىنىڭ قانلىق قىرغىنچىلىقلىرىنى ئۈستىدىن قاتتىق شىكايەت قىلدى، ئوسمان باتۇر قاتارلىق مۇجاھىتلارنىڭ باتۇر ئانە جاسارىتىگە مەدھىيە ئوقۇدى. قەھرىمانلارنىڭ روھىغا دۇئا تىللاۋېتى ئوقۇدى. دەرنەك باشباقدان تانىسۇچىلارگە ۋە خەلق ئادىكى ئورگانلارغا تىلىگرا مەكتۈپ يوللاپ، چىن كوممۇنىستلىرىنىڭ ئىنسان ھەقلىرىگە خىلاپ جىنايىتى قىلىشىلىرىنى ئۈستىدىن شىكايەت قىلدى ۋە ئۇنى پاش قىلدى.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

چىلىك تارىخچىلەرگە قارشى رەددىيە بىر شتە چوڭ قورال بولوپ كەلدى. شۇنى ئالاھىدە تەكىتلەش كىرەككى، مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا زامانىسىدا (30- يىللەردە) تۈركى خەلقلەر تارىخى بىر تۇتاش تۈركىستان تارىخى سۈپىتىدە قارىلىپ (ئىزلىنىپ) كەلگەن ئىدى ۋە بەلكى بۇ تارىخ ھازىرقىدەك ئويغۇر، ئۆزبەك، قازاق، قىرغىز كەبى خەلقلەرگە بۆلۈنۈپ قارالمىغان. شۇنداقلا - يىلى ئويغۇر مىللىتى رەسمى شەرقى تۈركىستان مىللىتى دەپ قارالغان بولسىمۇ، لېكىن كونا ئوقۇموشلوق ئويغۇر زاتلىرى يانائىلا تۈركچىلىك (تۈرك ئۇلۇسىنىڭ بىرلىكى) غا يىسىنىڭ ئىلگىدە پىكىر يۈرۈتۈشكەن. شۇڭلاشقا مىللەتنىڭ بۇ خىل تۈركچىلىك چۈشەندۈرۈشى ئۇنىڭ مەزكۇر ئەمگە كىمگە باشتىن ئاياغ سىڭگەنلىكى ئىنىق. ماھىيەتتە ئويغۇرلار (شۇ جۈملىدىن باشقا تۈركى خەلقلەر) تارىخى كەڭ ھەم چوڭقۇر چۈشۈنۈشكە تۈركلۈك چۈشەنچىسى بىلەن تۈركى خەلقلەر تارىخىنى بىر تۇتاش قاراش ئۇسۇلىنى تارىخ ئىلمىدا كام بولۇشقا بولمايدىغان زۆرۈرىيەت دېيىشكە بولۇدۇ. مۇشۇ مانادا مۇئەللىپ ئۆز ئەمگە كىنى (شەرقى تۈركىستان تارىخىنى) ئۇمۇمى تۈركى خەلقلەر تارىخىنىڭ بىر بۆلۈمى دەپ ھىساپلايدۇ. ئويغۇر ئىستان، ئۆزبەك ئىستان، تۈركمەنىستان، قازاق ئىستان، قىرغىز ئىستان كەبى مىللىتى ئۆلكىلەرنى "بىر پۈتۈن - تۈن تۈركىستان" ئىچىدىكى بۆلۈنمەردەپ ۋە بۇ تۈركى خەلقلەرنى تۈركىستاننىڭ يارالمىشتىن باشلاپ ئىگىلىرى ھىساپلايدۇ. شۇڭا تارىخچى شەرقى تۈركىستان تارىخىنىڭ مەسلەلىرىنى ئۇمۇمى تۈركى تارىخىنىڭ مەسلەلىرى دەرىجىسىگە كۆتۈرۈپتە ھىل قىلىش ئۇسۇلىنى قوللانغان. كۆچۈرۈش مەسلەسىدە شۇنى ئىتىتىشتا بولۇدۇكى، مۇئەللىپ ئەسلىدە كونا ئويغۇر (چاغاتاي) ئەدەبىي تىلىنىڭ ئاخىرقى دەۋرى بىلەن يىمگى زامان ئويغۇر تىلىنىڭ شەكىللىنىش دەۋرىدە ياشىغانلىقى ئۇچۇن ياناشۇ - ئارىلىق دەۋرىنى بۆكتاپتاقوللانغان.

ئۇنىڭ ئۈستىگە كونا خەت بىلەن ئەستىلىك ئىملا مۇكتاپتا ھۆكۈم سۈرگەن بۇ ھال بىزنى تۈۋەندىكىچە ئىش قىلىشقا مەجبۇر قىلدى:

۱- مۇئەللىپنىڭ تىلى، جۈملە تۈزۈش سىلى، ئاتالغۇلەر بىلەن ئىسىملەرنى قوللۇنۇشى،

(ئاخىرى 59 - بەتتە)

تە قىل دۆلەتلەرنىڭ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش قاتارلىق مۇھىم قارارلارنى ئالدى. شۇنىڭدەك قۇرۇلتاينىڭ يىلداپىر قىتىم نەپىسى ۋاخشىتا چاقىرىلىدىغانلىقىنى ھەمدە كېلە رېيلى ئازار بەيجاننىڭ باكۇشە ھەرىدە ئۆتكۈزۈلىدىغانلىقىنى قارار قىلدى.

پۈتۈن تۈرك دۇنياسى

ئورتاق ئېلىپبە ھەرىپلىرى جەدۋىلى

	A	ا	/le/	L	ل
/ba/	B	ب	/me/	M	م
/ca/	C	چ	/ne/	N	ن
/ca/	Ç	چ	/ne/	N	ن
/da/	D	د		O	و
	E	ە		Ö	ۈ
	F	ف	/po/	P	پ
/ta/	G	گ	/re/	R	ر
/ga/	Ğ	غ	/so/	S	س
/he/	H	ھ	/se/	Ş	ش
/ha/	X	خ	/te/	T	ت
	I	ي		U	ۇ
	İ	ي	/ve/	Ü	ۈ
/je/	J	ج	/we/	V	ۋ
/ke/	K	ك	/ye/	W	ۋ
/ka/	Q	ق	/ze/	Y	ي
				Z	ز

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

لازم. «،» شەرقى تۈركىستان ۋە بالقان تۈركلىرىنىڭ ئىنسان ھەقلىرى دائىرىسىدىكى ئىنسانىي غورورى ۋە خىسلىتىگە ئۇيغۇن شەرتلەرگە ئىرىشىشى ئۈچۈن كۈچ چىقىرىش كىرەك. «

«تىلدا، پىكىردە، ئىشتابىرلىك» شۇئارى ئاساسىدا توپلانغان ۋە كىللەر ئىسىملىرىدىن بىرى ئاۋرۇپا-ئاسىياقتىن لىرىدە ياشاۋاتقان پۈتۈن تۈرك مىللىتىنىڭ شانلىق تارىخى ۋە مەدەنىيىتىگە ۋارىسلىق قىلىپ دۇنيا تىنچلىقى ھەم بەخت سائادىتىگە تۆھپە قوشۇش مەخسەتدە ئورتاق ئىلىپبەنى يولغا قويۇش ئارقىلىق تىل بىرلىكىنى قىلىپلاش-تۈرۈش، گىزىت، رادىئو، تىلئۆزۈرلەردە ئۆگىتىش، كلاسسىك ۋە ئەدەبىي ئەسەرلەرنى ئورتاق تەتقىق قىلىش ۋە بىرلىكتە نەشر قىلىش، تۈرك مەدەنىيىتى بىبلىيوگرافىيىسىنى تۈزۈش، ئورتاق مەتبەئە، نەشرىيات، رادىئو، تىلئۆزۈن مەركەزلىرىنى قۇرۇش، «تۈرك بالىلىرى جەمئىيىتى» قۇرۇش، ئورتاق تۈرك تارىخى ۋە تۈرك ئانىسىگە ئىپادىلىنىشىنى يېزىپ چىقىش، ئورتاق تۈرك سۆزلۈكلىرى لوغىتىنى تەييارلاش، دىنى مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىدىغان مەخسۇس يىغىنلارنى ئويۇشتۇرۇش، «تۈرك مەدەنىيىتى ئاكادېمىيىسى» قۇرۇش، يوقۇرىدىكىلەرگە مۇناسىپ ئاپاراتلارنى، تەشكىلاتلارنى، ۋە خىپلەرنى تەشكىللەش، تۈركىيىدىكى ئۈنۈرلىرىنىڭ ھەرقايسى پاكولتتىلىرىدا قىرىنداش تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىنى ئىھتىياج، ئىمكانىيەتلىرىگە قاراپ ئوقۇتۇش، تۈرك بىلىملىرى ئاكادېمىيىسى قۇرۇش، ئورتاق ئىختىسادى، پەن-تېخنىكا تۈرلىرىنى تەشكىللەش، خەلقئارادىكى ھوقوق قۇراللىرىغا، ياۋروپاخە ۋەپسىزلىك كىڭىشى قارارلىرىغا، خىلىنىشكى پىرىنسىپلىرىغا، پارىژشەرتنامىسىغا، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى بەلگىلىمىلىرىگە ئۇيغۇن بولغان شەرت ئاستىدا تىداھەرقايسى تۈرك ئەللىرىنىڭ ئىنسانىي ھوقۇقلىرىنى قوغداش، سىياسى ۋە مەدەنىيەت جەھەتتىكى بىسىملارغا قارشى تۇرۇش، تۈرك دۇنياسىنىڭ بىرلىكى-دۇنيا تىنچلىقىنىڭ تەمىناتىدۇر شۇئارى ئاستىدا تۈرك دۇنياسىدا ئىنسان ھەقلىرىگە مۇۋاپىق، مىللى، دىموكراتىك، مۇستە

دوستلۇق، قىرىنداشلىق ۋە ئىش بىرلىكى
تۈرك دۇنياسى قۇرۇلتىيىنىڭ شەرقى تۈركىستان ساداسى

بۇيىل قۇربان ھىيت ۋە نوروز بايرىمى كۈنى تۈركىيىنىڭ گۈزەل
شەھرى ئانتالىيادا «تۈرك دۆلەتلىرى ۋە توپلۇقلىرى دوستلۇق، قىرىنداشلىق ۋە ئىش بىرلىكى قۇرۇلتىيى» داغدۇغىلىق چاقىرىلدى.
تۈرك دۆلەتلىرى ۋە باشقا تۈرك بويلىرىدىن كەلگەن مىڭدىن ئوشۇق ۋە كىل باش قوشۇپ ئۈچ كۈن ئىچىدە تۈرك دۇنياسىغا ئائىت مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىپ، ئورتاق تىل ئىشلىتىپ، مەدەنىيەت، مائارىپ، ئىلىم پەن، ئىختىساسات، تىخنىكا، سىياسەت، ھوقوق قاتارلىق ساھەلەردە بىرلىككە كەلگەن قارارلارنى ماقۇللىدى. قۇرۇلتايفاشەرقى تۈركىستان ۋە كىلە رەئومىگى نامىدا ئىسپايۇسۇپ ئالىپتىكىن، مەدەنىيەت رىزابىكىن، مەمتىمىن ھەزرەت، ئەركىن ئالىپتىكىن، ھامىد كۆكتۈرك قاتارلىق ئون نەچچە نەپەر شەرقى تۈركىستانلىقلار قاتناشتى ھەمدە ھەرقايسى كومىسسىيونلاردا ۋە تەن داۋاسىغا ئائىت پىكىرلەرنى قاتناشتۇردى. تۈركىيە، قىبرىس، ئازارە، پىچان، قازاقىستان قاتارلىق نۇرغۇن دۆلەتلەرنىڭ ۋە كىللىرى شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقى مەسىلىسىنى چۆرىدەپ پىكىر بايان قىلدى. ئىسپان نەندى چوكۇ رىغىندا سۆزگە چىقتى. يىغىنىدىن كىيىن تۇرغۇت ئۆزال، دەمىرەل قاتارلىق دۆلەت رەھبەرلىرى ئىسپان نەندى باشلىق شەرقى تۈركىستانلىقلارنى يوقلىدى ھەمدە ئىلھاملاندۇرۇپ مۇھىم يوليورۇقلارنى بەردى.

قۇرۇلتاينىڭ سىياسەت-ھوقوق كومىسسىيونى شەرقى تۈركىستان مەسىلىسىدە تۆۋەندىكىلەرنى قارار قىلدى: «شەرقى تۈركىستان - تارىخىي تۈرك يۇرتىدۇر. رايوندىكى چىن كۆچمە نەچىلىگى شەرقى تۈركىستان تۈركلىرىنى يوق قىلىش خەۋپىنى پەيدا قىلماقتا ھەمدە جىددى راھەتسىزلىككە رگە يول ئاچماقتا. بۇ ۋەزىيەتنى توسماق

ئىستانبولغا كىلىپ مۇھتىرەم لىدەر سىمىز ۋە قەھرىمان مۇجاھىت ئىسايۇسوف ئالپتىكىن بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭ تەۋسىيەلىرىنى ئىلىپ يۇرتقا قايتتى، ئۇنىڭ ئەمگىكى بىر نەچچە يىلدا مۇسۇسنى بىر شىكە باشلىدى، خائىن ۋە خىتاي جا- سۇسلىرىنى ئۆلتۈرۈپ خەلق ئىچىدە يوشۇرۇنۇپ يۈرگەن ئوبۇلقاسىم مەخسۇمنىڭ تالىپىدور، بار بىندىكى ئىنقىلاپنىڭ يولباشچىسى زەينىد بىن يۇسۇپ ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە شېھىت بولغان ياكى تۈرمىلەردە ئازاپ چىكىۋاتقان بىر مۇنچە ئىنقىلاپچى ياشلار ھەم ئابلىكىم مەخسۇمنىڭ تالىپلىرىدۇر، بۇگۈن تۈرمىدە يىتىۋاتقان، كۈ- چارلىق سىياسى مۇجاھىت كەرىم قارى ۋە ئۇنىڭ دوستلىرى بىمۇ ئابلىكىم مەخسۇمنىڭ تالىپلىرىدۇر، بارىن ۋە قەسىد بىن كىيىنلا ئابلىكىم مەخسۇمنىڭ مەدرىسى مەج- بۇرى تاقاۋىتىلدى، ئوقۇغۇچىلار تارقىتىلدى، نارازىلىق بىلەن گەنلەر كولىك- تىپ ھالدا تۈرمىگە تاشلاندى، ئابلىكىم مەخسۇم نەزەربەنت ئاستىغا ئىلىندى ۋە بۇ- يۈك سىياسى ۋاقىنىڭ ئالدىنى ئىلىش ئۈچۈن خىتاي ھاكىمىيىتى ئابلىكىم مەخسۇم- گە ئۈرۈمچىدە يۇقۇرى مەرتىبە، يۇقۇرى مائاش ۋە دەقىلدى، ئەمما مەخسۇم بۇنى رەت قىلدى، ئۇ پۈتۈن ھاياتىدا ئىمانىنى، ۋىزىدىنى پاك قوغداپ ياشىدى، كۈن- لۈك تۈرمۇشىنى ئاددى- ساددى ئۆتكۈزدى، ئىمكان بار چاغلاردا مۇيوقسۇل خەلق بىلەن ئوخشاش ياشىدى، ئىمكانلىرىنى تالىپلىرىغا بەردى، ئەك ئېغىر شار- ئىتلاردا مۇبىر ۋاخىمۇ نامىزىنى قازاقلىمىدى، ۋافات ئەتكەن كۈنىمۇ ئاخشام نامىزى- غا تاھارەت ئىلىپ بولۇپ نامازغا تۈرۈدىغان چاغدا ئالەمدىن ئۆتتى، مەرھۇمنىڭ ئولۇمى شەرقى تۈركىستاننى ماتەمگە بوغدى، جىنازا نامىزى پىغانون مىڭلارچە ئادەم قىتىلدى، قەشقەر، خوتەن يوللىرى ساقچىلار تەرىپىدىن كونتىرول ئاستىغا ئىلىندى- غىنى ئۈچۈن جىنازا نامىزىغا كىلىشنى ئىستىگەن نۇرغۇن جامائەت كىلەلمىدى، مەخسۇمنىڭ ئىككى مىڭدىن ئارتۇق تالىپلىرى ئىچىدە ئالتە يۈز ئەتراپىدا- دىكى تالىپى تۈرمىلەردە ياكى شېھىت بولغانلارنىڭ ئارىسىدا، ئۇنىڭ ئولۇمى- دىن كىيىنلا تالىپلىرىدىن سىرتتا قىپ قالغانلار تۇتۇپ كىتىلمەكتە، مەرھۇم- نىڭ ۋاپاتى شەرقى تۈركىستان ئاسمىنىڭكى پارلىغان بىر يولتۇزنىڭ ئوچۇشى- دىمەكتۇر، مەرھۇم ئابلىكىم مەخسۇم شەرقى تۈركىستان تارىخىدا ئىمگىر مىنچى ئە- سىرنىڭ ئەك قاراڭغۇلۇق يىللىرىدا ۋە تىنى، مىللىتى ئۈچۈن ئەك قىممەتلىك خىز- مەت قىلغان تارىخى شەخسە قاتارىدا ئورۇن ئىلىشى مۇھەققەتتۇر، ئاللاھ ئۇنىڭ ياتقان يېرىنى جەننەتتە قىلغاي!

مەكتەپنى تاقىدى ، ئوقۇغۇچىلارنى تارقىتىۋەتتى ۋە مەكتەپ مۇلكىنى مۇسادىرە قىلدى . مەخسۇم ئەللىك ئالتىنچى يىلى ئون بىر بىنچى ئاينىڭ ئاخىرى تۈرمىدىن چىقتى ۋە دەرىھال ئوقۇغۇچىلىرىنى توپلاپ مۇبارەك خىزمىتىنى داۋاملاشتۇردى . ئەللىك يەتتە ۋە سەككىز بىنچى يىللىرى شەرقى تۈركىستاننىڭ بىر مۇنچە يەرلىرىدە خىتاي كوممۇنىستىلەرغا قارشى قۇراللىق قوزغۇلاڭلار پار تلىدى . بۇ قوزغۇلاڭلار غا قاتناشقان ياكى رەھبەرلىك قىلغانلارنىڭ بىر مۇنچىسى ئابلىكىم مەخسۇمنىڭ ئاتا- لىپلىرى ئىكەنلىكى بىلىنىشى بىلەن ، مەخسۇم ھامان كۆز ئالتىغا ئىلىندى . خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ جازا قانۇنىدىكى ئەك ئۇزۇن تۈرمە جازاسى يىگىر مە يىل بولۇپ ئەل- لىك توققۇزىنچى يىلى ئون ئىككىنچى مارتتا مەخسۇم يىگىر مە يىللىق تۈرمە جازا- سىغا ھۆكۈم قىلىندى . تەسەۋۋۇز سىز قىيىن قىستاق ، ئېغىر جىسمانى ئەمگەك ۋە چى- دىغۇسىز ئاچلىق ئازاۋىنى بىشىدىن كۆچۈرگەن ئابلىكىم مەخسۇم يەتمىش توققۇز- زىنچى يىلى ئون ئىككىنچى مارتتا تۈرمىدىن چىقتى . ئۆيىگە كىلىپ بىر ھەپتە- دىن كىيىن مەخپى قۇرئان كۆرسى ئاچتى . دىن ۋە مىللى تۇيغۇدىن يىراقلاشتى- رولغان خەلقىمىزنىڭ يىگى ئۆسمۈرلىرىنىڭ ۋۇجۇد بىغا ھاياتى كۈچ بىر شىكە باش- لىدى . تالىپلار قىسقا زاماندا نەچچە يۈزگە يەتتى .

سەكسەنچى يىلى دەرىۋازىنى سىز بىتتى دۇنياغا ئىچىشقا باشلىغان دىك شاۋ- پىك " دىنغا ئەركىنلىك " ئىلان قىلدى . پۈكۈنلەردە ، قاغىلىقتا خىتاي ئەسكەرلىرى- نىڭ بۇلاڭچىلىغىنى توسماق ئىستىگەن بىر كالا باققۇچىنىڭ بۇ ئەسكەرلەر تەرىپى- دىن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلۈشى ۋە بىر ئۆسمۈرنىڭ خىتاي شونىر تەرىپىدىن قەستەن ما- شىنىغا باستۇرۇلۇپ ئۆلتۈرۈلۈشى ۋە ئارقىدىن بىر مەسچىتكە ئوت قويۇپ كۆي- دۈر بۆستىلىشى قاتارلىق ۋاقىلەر تۈپەيلىدىن يىگىر مەمگىدىن ئارتۇق ئادەمنىڭ نارازىلىق ناما يىمىشلىرى باشلاندى . تانكا ۋە تىك ئوچار ئايروپىلان بىلەن كونتىرول ئاستىغا ئىلىپ باستۇرۇلغان بۇ ۋاقىدىن خىتاي ھۆكۈمىتى يەنە ئابلىكىم مەخسۇمنى جاۋاپكار تۇتتى ۋە مەخسۇمنىڭ پائالىيەتلىرىنى تىخىمۇ كونتىرول ئاستىغا ئالدى . شۇنىڭغا قارىماي مەخسۇمنىڭ ئويغۇر ، ئۆزبېك ، قىرغىز قاتارلىق ياشلاردىن تە- كىپ تاپقان تالىپلىرى مگىدىن ئاشتى . قاغىلىقتا ئىككى ئېغىز ئۆيى بار بىر ئائىلە بىر ئېغىز ئۆيىنى تالىپلارنىڭ يىتىشىغا بەردى . ئىختىسادى ئەھۋالى ناچار تالىپ- لارنىڭ يىمەك- ئىچمىگىنى قاغىلىقتىكى خەير سۈيەرتىجارەتچىلەر تەمىلىدى . سەكسەن بەشىنچى يىلى ھەجگە كەلگەن ئابلىكىم مەخسۇم ، ھەجدىن قايتىشىدا

بۇ خەلقنى ئويغا تىماق ، ۋۇجۇد سىدا بار بولغان كۈچ قۇۋۋەتنى ئۆز بېگە ھىس قىلدۇرماق ، ئىندە-
سىانلىق ۋە موسۇلمانلىققا يار بېشىدىغان ھالدا مۇستەقىل ۋە ھۆر ياشىماق پىكىرىنى
يىتىشىۋاتقان ياشلارنىڭ قەلبىگە يەرلەشتۈرۈمەك ، كۆپ ئەمگەك ، كۆپ سەۋرى-تاقەت ۋە
كۆپ ئەھتىيات تەلەپ قىلىدىغان ئىش ئىدى . ئابلىكىم مەخسۇم ئەرەپچە ، فارىسچە ۋە چىن-
خاتاي ، ئوسمانلى تۈركچىسىدىكى بىر مۇنچە قىممەتلىك كىتاپلار دېن كۆپ بىلىم تەھ-
سىل كۆردى ۋە ئۆز بېگە ئوخشاش ياشلارنىڭ يىتىلىشىگە كۆپ كۈچ چىقاردى .

قىرىق تۆتىنچى يىلى شەرقى تۈركىستاننىڭ شىمالىدا شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى-
يىتى قۇرۇلدى . غەربى ۋە شەرقى تۈركىستاندا تونۇلغان مەشھۇر دېنى ئالىم ۋە كۆرەش
تەجرىبىسىگە باي دۆلەت ئادىمى ئەپلىخان تۆرەنىڭ باشچىلىقىدا قۇرۇلغان بۇ دۆلەت
جەنۇبتىكى خەلقنىڭ مىللى ئىستىقلال كۆرۈشىگە بۈيۈك مەنەۋى قۇۋۋەت بەردى . ھۆكۈ-
مەت ئارمىيىسىنىڭ ماسلىشىشى بىلەن تاشقورغان ، قاغىلىق ، پوسكام ناھىيىلىرىدە
قوزغالغان قۇراللىق ئىنقىلاپنىڭ يىتەكچىلىرىدە بىر ئابلىكىم مەخسۇم ئىدى .
ئازات قىلىنغان بۇزىمىنلار ئىستانلىق خىيانتى بىلەن خىتايلارغا قايتۇرۇپ بىرىل-
گەندە نۇرغۇنلىغان ئىنقىلاپچىلار بىلەن باراۋەر ئابلىكىم مەخسۇم ، قىرىق ئالتىنچى يى-
لى خىتاي تۈركىسىگە قامالدى . قىرىق سەككىزىنچى يىلى بىر لەشە ھۆكۈمەتنىڭ مۇ-
ئاۋىن رەئىسى مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا ئابلىكىم مەخسۇمنى ئۆلۈمۈدىن ۋە تۈرمىدىن قۇ-
تۇلدۇرۇپ قالدى . ئىنقىلاپنىڭ مەغلۇبىيىتىدىكى ئەڭ مۇھىم سەۋەپلەرنىڭ بىرى جاھىد-
لىيەت ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر ھىس قىلغان ئابلىكىم مەخسۇم-مەمتىمىن بۇغرا ئىكەنلىكى مە-
لىھەتتى بىلەن ۋە تەن ئىستىقلالى ئۈچۈن ياشلارنى يىتىشتۈرۈمەك خىزمىتىگە بىرىل-
دى ۋە قاغىلىق ناھىيىسىدە بىر دېنى مەكتەپ ئاچتى . شەرقى تۈركىستاننىڭ ھەرقايسى

جايلىرىدىن ئەڭ قابىلىيەتلىك ياشلارنى تاللاپ كېلىپ ئوقۇتتى . موسۇلمانلارغا
قۇللۇقنىڭ ياراشمايدىغانلىقىنى ، مىللى ئىستىقلالىيەت ئۈچۈن جەڭ قىلماق مۇ-
سۇلمانلار چىلىقنىڭ ئەڭ مۇھىم پەرىزى بىر دېنى ئىكەنلىكىنى قۇرئانى كىرىم-
دىن ۋە ھەدىسە-شىرىپتىن دەلىل كەلتۈرۈش بىلەن ئۈگەتتى . شەرقى تۈركىستان
نى چىن كوممۇنىستلىرى ئىشغال قىلغاندىن كىيىنمۇ مائارىپ ئىشىنى قەتئىي دا-
ۋام ئەتتى . ئەللىك بەشىنچى يىلى خوتەندە كوممۇنىست خىتايلارغا قارشى پار تىل-
غان قۇراللىق قوزغۇلاڭدا ئابلىكىم مەخسۇمنىڭ قولى بار دەپ ھىساپلىنغان ھاكىم-
يەت مەخسۇمنى شۇ يىلى ئىككىنچى ئاينىڭ يەتتىنچى كۈنى تۇتۇپ تۈرمىگە ئالدى .

شەرقى تۈركىستاندا پارلىغان بىر يولتۇز ئوچتى

سەنارسىت يازغۇچى مەمتىمىن ھەزرەت

شەرقى تۈركىستان يىگىر مىنچى ئەسىردە ئۆزىنىڭ مىللى رەھبەرلىرىنى، مىللى قەھرىمانلىرىنى، پەن ئالىملىرىنى، دىن ئالىملىرىنى ۋە قەدىرلىك كىشىلىرىنى ئەك كۆپ چىقىم تارتقان ئەسىر مۇسۇلمان مەملىكەتلىرىدىن بىرىدۇر.

1993 - يىلى 6 - ئاينىڭ 19 - كۈنى، شەرقى تۈركىستان ئۆزىنىڭ ئەك

قەدىرلىك بىر پەرزەندىدىن ئايرىلدى. شەرقى تۈركىستان خەلقى بىر مەنئىلىدە، بىر دىنى ئولما ۋە مەشھۇر مائارىپچى ئابلىكىم مەخسۇمدىن ئايرىلدى.

ئاتمىش سەككىز يىشىدا بىزدىن ئايرىلغان مۇھىم مەملىكىم مەخسۇم ھاياتىدا

نىڭ كۆپ قىسمىنى خىتاي تۈركىستانىدە ۋە نەزەرىيە ئاستىدا ئۆتكۈزدى، مەھۇم

نىڭ دادىسى ئابدۇجىلىل داموللام، ئوتتۇزىنچى يىللاردا شەرقى تۈركىستاندا چەرىيان

ئەتكەن مىللى ئىستىقلال ئىنقىلابىنىڭ مۇھىم يولباشچىلىرىدىن بىرى بولغان بۈيۈك

تارىخ ئالىمى مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا نىڭ مۇجادىلە دوستى بولۇپ، شەرقى تۈركىستان

نىڭ ئىستىقلال كۆرسىتىشىگە ئاكتىپ قاتناشقان ئىدى. ئوتتۇزىنچى يىلى قۇرۇل

غان "شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى" مەغلۇبىيەتكە ئۇچراپ ئاي يولتۇز -

لۇق كۆك بايراق ۋە تەن ئاسمىنىڭ بىن يىقىلغاندا بولسا ئابدۇجىلىل داموللام سەككىز -

توققۇز ياشلىق ئوغلى ئابلىكىمنى يىنىغا ئېلىپ، مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا بىلەن باراۋەر

ئاۋغانىستانغا چىكىنگەن ۋە كىيىن ھەج قىلىپ، ئوتتۇزىنچى يىلى ھەجدىن كىيىن

مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا نىڭ مەسلىھەتى بىلەن مەخسۇم شەرقى تۈركىستانغا كىرگەن.

زامانىنىڭ ئەك قەبىھ ئىستىبادى شىك شىسە يىنىڭ جاسۇسلىرى تەرىپىدىن بىلىنىپ قال -

غان ئابدۇجىلىل مەخسۇم ۋە ئونبىر ياشلىق ئوغلى ئابلىكىم تۈركىستانغا قاالمىغان. شىك شى -

سەي ۋە ئىستىلا نىنىڭ ھەمكارلىقىدا شىيىل ئىچىدە شەرقى تۈركىستاندا مەخسۇم ئۆلتۈ -

رۈلگەن ئىككى يۈز ئەللىك مىڭ سىياسى مەھبۇس ئىچىدە بىر بىنچى تۈركۈمدە شىھىت

ئىتىلىگەنلەر ئارىسىدا ئابدۇجىلىل داموللاممۇ بار ئىدى. يىشىنىڭ بەك كىچىك بولغان

لىقى سەۋەبى بىلەن جاللات قىلىچىدىن قۇتۇلۇپ قالغان ئابلىكىم مەخسۇم ئۆزىنى دىن ۋە

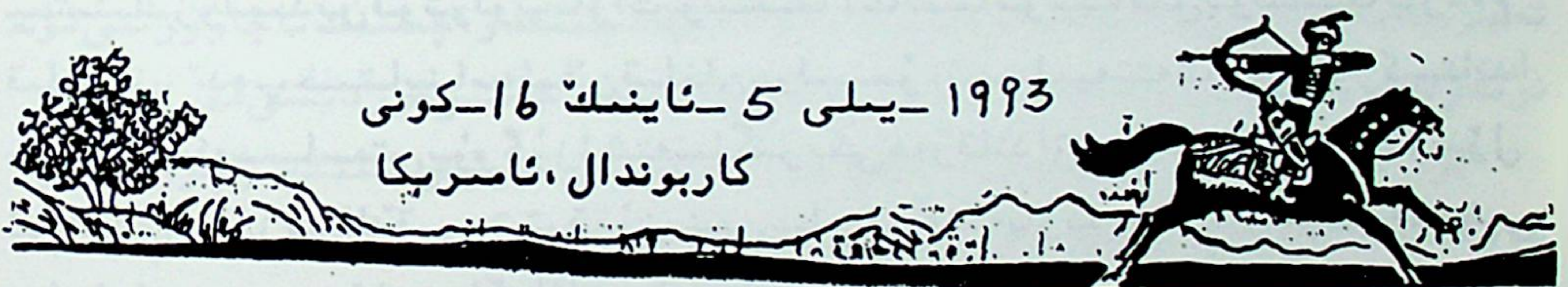
پەن بىلىملىرى بىلەن كۈچلەندۈرۈشكە باشلىدى. نوپۇس جەھەتتە ئۆز خەلقىنىڭ ئونمىڭ

دىن بىر گە توغرا كەلمەيدىغان دۈشمەن ئالدىدا پۈت، قولى باغلانغان قويدەك بىچارە

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

دىن كىيىن " شىنجاڭدا ئاساسى خەۋپ سۆۋىت ھازىرقى زامان شوۋىزىمچىلىرىدىن كىلىدۇ " دېگەن نەزىرىيىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ، يېڭى سىياسەت بەلگىلەپ ئويغۇرلارنى " سۆۋىت شوۋىزىمچىلىرىنىڭ گۇماشتىسى " دەپ ھىساپلاپ ، شۇسەۋەپلىك ئۇلارغا زۇلۇم سالىدى ، شەرقى تۈركىستان خەلقىنى مىڭلاپ - تۆمەنلەپ قوغلاپ چىقىرىپ بۇ زىمىنگە خىتاي مىللىتىنى كۆچۈرۈپ كەلدى .

چىن يانامىرىكا ، يارۇسىيە بىلەن دۈشمەنلىشىشكە كۆزى يەتمىگەن بۇگۈنكى كۈندە " دۆلەتنىڭ ئىچى - سىرتىدىكى مىللى بولگۇنچىلەرگە قارشى تۇرۇش " دىگەن باش سىياسەتنى بەلگىلەپ ، ئامىرىكا ۋە سۆۋىت بىلەن شەكلى جەھەتتە دوستلۇق ئورنۇتۇپ قويۇپ ئويغۇرلارنى يانامىرىكىغا ، ياسۆۋىتكە چاتماي تۇرۇپ زەربە بىرىش يولىنى توتىتى . دىمەك ، چىن كومپارتىيىسى شەرقى تۈركىستاننى داۋاملىق مۇستەملىكە قىلىش خىتايلاشتۇرۇش مەخسەدى ئۈچۈن ئوتتۇز ئالتە يىل پىلانلاپ ، ھېلە - مىكروئىشلەتتىپ « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى » دېگەن كىتاپنى يازدۇرۇپ نەشر قىلدى . ھازىر ئالدى بىلەن ئويغۇرلارنى بۇ كىتاپنى ئىتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلىماقتا . مانا بۇ شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز تارىخى ھەققىدىكى مۇئەييەن چۈشەنچىلىرىنىڭ بايانلىرىدور .

۱۹۹۳ - يىلى ۵ - ئاينىڭ ۱۶ - كۈنى

كاربوندا ، ئامىرىكا

(۵۰ - بەتتە)

يىزىش شەكىللەرى قانداغ بولسا شۇنداق بىرىش قائىدىسىگە ئەمەل قىلدۇق . بىراق ھازىرقى يىزىش قائىدىلىرى شەرت قىلىندى . مەسلەن : " يازىلغان " دېگەن سۆز " يىزىلغان " ، " ھەيپەتلىك " دېگەن سۆز " ھەيپەتلىك " بولغانغا ئوخشاش .

۲ - ئەرەپ ، پارس ۋە بىر قىسىم ئاتالغۇلار تىرناق ئىچىدە ئىزاھلاندى .
۲ - سۆز ئاخىرىدا كىلىدىغان " دۈر " ، " لار " كەبى قوشۇمچىلەر ئىشلىتىلدى .
" ئولتۇرماقتا بولغان " دېگەندەك ئايرىم ئىگىرى سۆزلەر " ئولتۇرغان " دەپ ئىشلىتىلدى .

كۆچەرگۈچى ، باتۇر راشىدىن

زىلغان بىر پارچە ھۆججەتتە "تۈركىستان" دېگەن نام ئوچرايدۇ، قۇتاتغوبىلىگ، تارىخى رەشىدى، بوغراخانلار تەزكىرىسىدەمۇ "تۈركىستان" نامى ئوچرايدۇ)

مىڭ يەتتە يۈز ئاتمىش ئىككىنچى يىلى چىن شەرقى تۈركىستانغا تا جاۋۇز قىلىپ، ئىلىدائەسكەر تورغۇزغاندىن كىيىن، چىن خانلىقى بىلەن چارۋىسىيە پادىشاھلىقى ئوتتۇرىسىدا بىر نەچچە شەرتنامە ئىمزالىنىپ ("چىن-رۇسىيە ئىلى، چۆچەك سودا شەرتنامىسى"، "چىن-رۇسىيە بېيجىڭ شەرتنامىسى"، "چىن-رۇسىيە چىڭگرا ئايرىش شەرتنامىسى"، "چىن-رۇسىيە ئىلى شەرتنامىسى" قاتارلىقلار) تۈركىستان بۇ ئىككى دۆلەت تەرىپىدىن بۆلۈپ تاشلاشقا باشلانغان. شۇنىڭدىن كىيىن چىن تا جاۋۇز چىلىرى شەرقى تۈركىستاننىڭ نامىنى ئۆزگەرتىپ "شىنجاڭ" (يېڭى چىڭگرا) دەپ ئاتىغان.

مىڭ سەككىز يۈز سەككىسەن تۆتىنچى يىلى ئۆلكە تەسىس قىلىنغان. شەرقى تۈركىستاندىن ۋاز كەچمەي تا جاۋۇز غاقارشى كۆرەش قىلغان ئويغۇرلارنى يۇقۇتۇشنى باشسىياسەت قىلىپ تۈزگەن بولسىمۇ لىكىن ئويغۇرلار تارىختىن بۇيان شەرقى تۈركىستان دېگەن نامنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، چىن تا جاۋۇز چىلىرىنى قوغلاپ چىقىرىش ئۈچۈن كۆرەش قىلىپ كەلمەكتە. چىن كوممۇنىستىلىرى ئىككىنچى قىتئەلىق قۇرۇلتىيىدا "بىز كوممۇنىستلار تىبەت، موڭغۇل، ئويغۇر خەلقلەرنىڭ تارىختىكى چىن ھاكىمىيىتىنىڭ زۇلمدىن قۇتۇلۇپ ئازات بۇلىشىغا، خالىسامۇستەقىل بۇلىشىغا ياردەم قىلىمىز." دەپ خىتاپنامە ئىلان قىلغان بولسىمۇ، ئەمىلىيەتتە شەرقى تۈركىستاندا مۇستەملىكە سىياسىتى يۈرگۈزۈشتە ئىلگىرىكى ھەرقانداق سولالىدىن قەبىھ ئۇسۇل قوللاندى. ماۋزىدۇڭ قىزىق تۇتقۇز بىنچى يىلى تىبەتكە بارىدىغان ئارمىيىگە مەخپىي يول يۈزۈق بىرىپ: "شىنجاڭدا ئاتمىش مىڭ خەنزۇ بار، ئۇلار بىزنىڭ تايانچىمىز، لىكىن تىبەتتە يوق. سىلەر بارغاندىن كىيىن ئۇلارغا ياخشى ئىش قىلىپ بىرىپ، ئىشەنچىسىگە ئېرىشىپ ئالساڭلار، بىز ئۇ يەردە تۇرۇپ قالغىمىز، ئۇ يەردىن بىزنىڭ بولىدۇ." دىگەن (ماۋزىدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرى بەشىنچى توم)

چىن كومپارتىيىسى ئەللىكىنچى يىللاردا شەرقى تۈركىستاندا "ئامىرىكا-ئەنگىلىيە جاھانگىرلىكى ۋە ئۇنىڭ يالاقچىلىرى تەشەببۇس قىلغان پان تۈركىسىزىمگە قارشى تۇرۇش" تىن ئىبارەت باشسىياسەت بەلگىلەپ ئويغۇرلارنى ئامىرىكا، ئەنگىلىيەنىڭ گۇماشتىسى دەپ ھىساپلاپ، ئېغىر زۇلۇم سالىدى، بىر مۇنچە كىشىلەرنى ئۆز ئانا ۋە تىنىنى تاشلاپ كىتىشكە مەجبۇر قىلدى.

ئاتمىشنىچى يىللاردا سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن چىننىڭ مۇناسىۋىتى يىرى بىكەشكەن

ئويغۇر خەلقىنىڭ نەزىرىدىكى ئويغۇر تارىخى

تۈركى خەلقلەر مىلادىدىن بۇرۇنلا ئۆز ھاكىمىيىتىنىڭ نامىنى « ھون تەڭرىقۇتى خاقانلىقى » دەپ ئاتىتتى . شۇ زاماندىلا تۈركى خەلقلەر بىلەن چىن خانلىقلىرى بىنەك چىڭگىز بىسى ئېنىق ئايرىلغان ، چىن سىپىلى (سەددىچىن) ھازىرغا قەدەر بۇ تارىخقا گۈۋا بولۇپ تۇرماقتا . ھون خاقانلىقىنىڭ تىرىپتۇر بېسى شەرقىتىكى لياۋخى دەرياسىدىن كوكئارت (پامىر) نىڭ غەربىدىكى ئىككى دەريا ۋادىسىغىچە ، شىمالدىكى بايقال بويلىرىدىن تىبەتكىچە بولغان كەڭ رايونلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان . تەڭرىتاغنىڭ ئەتراپىدىكى تۆت ئويمانلىق (تۈرپان ، جۇڭغار يېپە ، پەرغانە ، تارىم ئويمانلىقى) بۇ خاقانلىقنىڭ مەركىزى رايونلىرى ئىدى . شۇ زامانلاردا تۈركى خەلقلەر چىننىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچرىغان ، ئۈچ قىتىملىق ئۇرۇش ئارقىلىق چىن تاجاۋۇزچىلىرىنى قوغلاپ چىقارغان . مىلادى ئالتىنچى ئەسىرلەردە تۈركى خەلقلەرنىڭ ھاكىمىيىتى « تۈرك خاقانلىقى » دەپ ئاتىلاتتى ، ئۇنىڭ تىرىپتۇر بېسىم ھون دەۋرىدىكى تىرىپتۇر بېسىم ئىدى . تۈرك خاقانلىقى ئىككىگە بۆلۈنۈپ كەتكەن دەۋىدە شەرقى تۈركىستان غەربى تۈرك خانلىقىنىڭ دائىرىسىدە بولغان .

سەككىزىنچى ئەسىرلەردە ، ئويغۇرلار ھون ، تۈرك خاقانلىرى دەۋرىدىكى تارىخى تەجرىبە ساۋاقلارنى يەكۈنلەپ (مەڭگۈ تاشلاردا ئىپادىلەندۈرۈلگەن) چىننىڭ تاجاۋۇزىنى ئۈنۈملۈك توسۇشقا بولمىغان جايدا - ئورقۇن ۋادىسىدا خانلىق ئوردىسى قۇرغان . بۇ زامانلاردا تۈبۈتلەر چىننىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى ئۇرۇش قىلىش ئۈچۈن شەرقى تۈركىستانغا كەلگەن ، لىكىن ئۇلارنىڭ كۆپ قىسمى تۈركى تىلىدا سۆزلىشىدىغان خەلقلەرگە قوشۇلۇپ كەتكەن . (تۈركى تىللاردا ئىپادىلەندۈرۈلگەن)

ئونىنچى ئەسىرلەردە ، ئىسلام دىنى تۈركى خەلقلەرگە يېتىپ كەلگەندىن كىيىن ، ئوتتۇرا ئاسىيادا (غەربى تۈركىستان ۋە شەرقى تۈركىستاننىڭ بىر قىسمىدا) قارا خانلار ھاكىمىيىتى قۇرۇلغان . ئىسلامغا تېخى كىرمىگەن ئويغۇرلار قۇجۇ ئويغۇر خانلىقىنى قۇرغان . ئون ئۈچىنچى ئەسىردىن كىيىن ، موڭغۇل ئىستىلاسى سەۋەپلىك موڭغۇل قەبىلىلىرى شەرقى تۈركىستانغا كىلىپ ئويغۇرلار بىلەن ئۇرۇشماي دوستانە ئۆتكەن ، نەتىجىدە موڭغۇل قەبىلىلىرى بىنەك مۇتلەق كۆپ قىسمى ئويغۇرلارغا قوشۇلۇپ كەتكەن . (تا - رىخ رەشىد دە ئىپادىلەندۈرۈلگەن)

تارىختا تۈركى خەلقلەر ئۆزلىرى ياشايدىغان زېمىنلارنى " تۈركىستان " دەپ ئاتايتتى (مىلادى ئالتىنچى ۋە ئوتتۇزىنچى يىللاردا تۈرپاندىن تىپىلغان سوغدىچە يىم -

ئويغۇر زىيالىلىرى بۇ كىتاپقا پىكىر بىرىپ نىمىلەرگە ئېرىشتى؟
 كىتاپ پىنلانلىنىپ چىققانغا قەدەر ئوتتۇز ئالتە يىل ئىچىدە ، ئويغۇر زىيالىلىرى
 باشتىن ئاخىر قارىمۇ قارىشى پىكىر ئوتتۇرىغا قويدى . ھەرقىتىمقى يىغىنلاردا پى-
 كىر بىر پىئەك ئاخىرىدا ئاران ئۈچ نەرسىگە ئىرىشتى ؛
 بىرىنچى ، « ئويغۇرلار تارىختا ھەرخىل ھاكىمىيەتلەرنى قۇرغان » دېگەن بىر جۈملە
 سۆزنى كىتاپنىڭ رەسمى سەھىپىلىرىدە ئەمەس ، بەلكى كىتاپ ئۈچۈن يىزىلغان " كى-
 ر بىش سۆز " دە تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشكە ئىگە بولدى . ئەمىلىيەتتە بولسا بۇ بىر جۈملە سۆز-
 نىڭ ئاخىرىغا « بۇ ھاكىمىيەتلەر چىندىكى مەركىزى ھاكىمىيەت بىلەن بەزىدە قارام بول-
 لۇش خاراكىتىرلىق ، بەزىدە تەڭلەشمە خاراكىتىرلىق مۇناسىۋەتتە بولغان » دېگەن يەشمە
 بايان قوشۇلۇپ ، ئالدىنقى جۈملە ماھىيەت جەھەتتىن ئىنكار قىلىنغان .
 ئىككىنچى ، كىتاپنىڭ دەسلەپكى ئارگىنالىرىدىكى « كەمە نىر شىئىرلىرى » ھەق-
 قىدىكى بايانلارنى كىتاپتىن چىقىرىپ تاشلاشقا ئېرىشتى . (ئەمىلىيەتتە ، « مىلادى
 يەتتە يۈزىنجى يىللاردا ئون ئىككى ئەۋلاتقىچە چىنلارنى ئۇستاز توتقان » دېگەن كەك-
 مە نىر ئاتامق شائىرنىڭ شىئىرلىرى ، قەشقەرنىڭ ئوپال يىزىپ سىدىق تىپىلغان بىر پار-
 چە ھۆججەتتىن پايدىلىنىپ ئاپتونوم رايونلۇق كۈتۈپخانىدىكى شىخۇيچاڭ دېگەن
 كىشى موي قەلەم بىلەن يىزىپ چىقىپ ، ئاپتونوم رايونلۇق مۇزىيىدىكى لى جىن دېگەن
 كىشى نەمدەپ قۇرۇتۇپ " مەدەنىي يادىكارلىق " قىلىپ ياساپ چىقىپ گومورۇغا تەت-
 قىق قىلىشقا ئىۋەتىپ بىرىلگەن سۆۋبىت شۇۋېننىزىمغا قارشى ساختا ھۆججەت ئىدى)
 ئۈچىنچى ، كىتاپتا ئوتتۇز ئۈچىنچى يىلى قۇرۇلغان « شەرقى تۈركىستان ئىسلام
 جۇمھۇرىيىتى » ، قىرىق تۆتىنچى يىلى قۇرۇلغان « شەرقى تۈركىستان خەلق جۇمھۇرىي-
 ىتى ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى » نى تىلغا ئېلىشقا ئېرىشتى . لىكىن كىتاپتا خۇنۇكلەشتۈ-
 رۇپ بايان قىلىنغان ، ئۇندىن باشقا شىك شىسەي ھەققىدىكى بايانلارغا « قانلىق » دېگەن
 بىر سۆزنى قوشۇپ « شىك شىسەي نىڭ قانلىق ھۆكۈمرانلىقى » دەپ ئاتاشقا ئېرىشكەن
 ئىدى . لىكىن ئەك ئاخىرقى بىكىتىشتە « قانلىق » دېگەن سۆزنى چىقىرىپ تاشلىغان .
 بۇ ئىشارەت ئارقىلىق شىك شىسەي نىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ئاساسى جەھەتتىن ئىجابى ئو-
 رۇنغا قۇيۇپ ، ئوتتۇزىنجى يىللاردا شەرقى تۈركىستاننىڭ خەلقلىرىنى جۇملىدىن بى-
 لمىلىك زىيالىلارنى ، دىنىي ئولىمالارنى دەھشەتلىك قىرغىن قىلغان ، بايلىغىنى تالان-
 تاراج قىلغان قانخور جاللاتنى ئاشكارا ئاتىغان .

چىن كومپار تىيىسى بۇ كىتاپ ئارقىلىق ئويغۇرلارنى

نىمىگە مەجبۇرلىدى؟

« ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى » دېگەن بۇ كىتاپقا چىن كومپار تىيىسىنىڭ

شەرقى تۈركىستاننى داۋاملىق مۇستەملىكە قىلىش ئۈچۈن ئۇزۇن يىل پىلانلاپ باشقا-

تۈرۈپ تەييارلاپ چىققان بىر مۇنچە « ئۆلچەملىك نەزىرىيە » لىرى سىڭدۈرۈلگەن.

دەمەك چىن كوممۇنىستلىرى بۇ كىتاپ ئارقىلىق ئويغۇرلارنى

بىرىنجى، « شىنجاڭ ئەزەلدىن چىننىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى » دېگەن مەخسەد بىلەن

بىرىنجى ئىتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلاشتىن ئىبارەت.

ئىككىنچى، « خەنزۇ مىللىتى شىنجاڭغا ئەك بۇرۇن قەدىمىيە تەكەن ۋە شىنجاڭنى ئاچ-

قان مىللەت » ئىكەنلىكىنى ئىتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلاشتىن ئىبارەت.

ئۈچىنچى، ئويغۇرلار ئەزەلدىن جوڭخۇا مىللىتىنىڭ بىر قىسمى » ئىكەنلىكىنى

ئىتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلاشتىن ئىبارەت.

تۆتىنچى، چىننىڭ تارىختىن بۇيان ئۆتكەن تاجاۋۇزچى ئورگان ئەسلىھەلىرىنى

ئىلغار ھاكىمىيەت، تاجاۋۇزچىلارغا قارشى تۇرغان شەرقى تۈركىستانلىقلارنىڭ كۆ-

رەشلىرىنى بۆلگۈنچىلىك دەپ ئىتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلاشتىن ئىبارەت.

بەشىنچى، چىن كومپار تىيىسىنىڭ ئويغۇرلارنى ئازات قىلىپ بەختكە ئېرىشتۈر-

گەن قۇتقۇزغۇچ ئىكەنلىكىنى ۋە مۇستەملىكىچى ئەمەلىكىنى ئىتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلاشتىن ئىبارەت.

جەتتىن ئىبارەت.

ئالتىنچى، « شەرقى تۈركىستان » دېگەن ئانا ۋە تەننىڭ نامىدىن تاندۇرۇپ شىنجاڭ

(يېڭى چىڭگرا) دېگەن چىننىڭ ئۆلكىسى نامىنى ئاتاشقا ئادەتلىنىشكە مەجبۇرلىماقتا.

يەتتىنچى، ئويغۇر ئىتتىپاقىنىڭ نامىدىن تاندۇرۇپ خىتاي ئاسمىلا تىيىسىگە

كۆنۈشكە مەجبۇرلىماقتا.

سەككىزىنچى، ھەممە ئىگىلىك ھوقۇقىدىن ۋاز كېچىپ ئۆزلىرىنىڭ مۇقەددەس تە-

بىئى بايلىقىنى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ خالىغىنىچە ئىچىپ مەنپەئەتلىنىشىگە

يول قويۇشقا مەجبۇرلىماقتا.

توققۇزىنچى، ئەگەر ئويغۇر خەلقى چىن كومپار تىيىسىنىڭ يۇقىرىدىكى « ئۆلچەم »

لىرىگە كۆنمىسە " يەرلىك مىللەتچى " ، " مىللى بولگۇنچى " دېگەن گۇنالارغا مەھ-

كۇم قىلىپ قاتتىق جازالاشنى قانۇن قىلىپ تىكلەشكە مەجبۇرلىماقتا.

بىلەن بىللە ئىشلەشكە ئىۋەرتكەن . سەكسەن بەشىنچى يىل ئاخىرىدا بۇ تىزىم تەييارلانغان ۋە بۇ تىزىم بىسقا ئاساسەن تۈزۈلۈپ چىققاندىن كىيىن ، ئۇرۇمچىدە يەنە بىر قىتىم پىكىر ئىلىمىش يىغىنى ئېچىلدى ، بۇ يىغىندا يىموقار شى پىكىرلەر ئۈستۈنلۈكنى ئىگەللىگەندىن كىيىن ، يىغىندا كىتاپنىڭ قەدىمكى زامان قىسمىنى ئويغۇر سايرانى ، قاسىم ئارشى ، قىيۇم خوجا ، شۈاي بەيغۇلار بىرلىكتە يىزىپ چىقىدۇ دەپ قارار چىقىرىلغان ، ئەمەلىيەتتە بولسا تۇرغۇن ئالماس ، ئىمىن تۇرسۇن ، قاسىم ئارشى ، قىيۇم خوجىلار بىر دىن باپنى يىزىپ تاپشورغان . سەكسەن يەتتىنچى يىلى ئالتىنچى ئايدا ماينىڭ ، ئويغۇر سايرانى ، رىن يىمىنى تەرىپىدىن « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى » نىڭ قەدىم زامان باپلىرىنى « بىكىتىش پىكىرى » نى تەييارلاپ چىن كومپارتىيىسىنىڭ شىنجاڭ كومىتېتىغا يوللىغان ، بۇ كومىتېتنىڭ قارار بىغائاساسەن تۆمۈرداۋامەت قاتارلىقلار بۇ بىكىتىش پىكىرىنى تەستىقلىغاندىن كىيىن ، ئويغۇر تارىخىنىڭ قەدىمقى زامان قىسمىنىڭ ئاساسى باپلىرى ۋىي لىياڭجۇن ، لىيويىڭشىڭ قاتارلىقلار تەرىپىدىن قايتىدىن يازدۇرۇپ چىقىلغان .

سەكسەن يەتتىنچى يىل ئاخىرىدىن سەكسەن سەككىزىنچى يىل تۆتىنچى ئايغىچە بىيىڭدا « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى » نى تۆتىنچى قىتىم تۈزىتىش - بىكىتىش يىغىنى ئېچىلغان ، بۇنداق ئۇزۇن يىغىنلاردىن كىيىن كىتاپنى ئەڭ ئاخىرىدا لىيۇ-كەي ، رىن يىمىنلار بىكىتىپ چىقىدۇ دەپ قارار چىقىرىلغان . شۇنىڭدىن كىيىن بۇ كىتاپنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا بىكىتىلگەن ئورگىنالى ئۇرۇمچىنىڭ سەھراسىدىكى بىر كەچىك باسمازاۋۇدىدا يەنە بىر نەچچە كىشىنىڭ نازارىتىدە بىسىلىپ چىققان .

يوقۇر بىكى بايانلاردىن شۇنى چۈشۈنۈپ تۇرۇپتىمىزكى ، بۇ كىتاپ ماۋزۇ - دۇڭنىڭ يوليۇرىغىدىن كىيىن ئوتتۇز ئالتە يىلدا يىزىلىپ پۈتكەن . بۇ جەرياندا چىن كومپارتىيىسى ئويغۇر زىيالىلىرىدىن پىكىر ئىلىمىش ، ئويغۇر رەھبەرلەرنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈش دېگەندەك بىر مۇنچە ئويۇنلارنى ئويىناپ ، يەنىلا ئۆزىنىڭ پىلان كۆزلىگەن مەخسەدى بۇ يىچە تارىخى بۇرۇنلاپ يازدۇرۇپ چىقىپ يازغان كىشىلەرگە ئاپتورلۇق ھوقۇقىمۇ بەرمەي « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخىنى يىزىش گورۇپپىسى » دىگەن ئاپتور نامى بىلەن بۇ كىتاپنى نەشىر قىلدۇرغان .

دەمەك چىن كوممۇنىستلىرىنىڭ ھەقىقىي مەخسەدى ئويغۇرلارنىڭ تارىخىنى يىزىپ چىقىش ئەمەس ، بەلكى ئۇنى بۇرۇنلاشتىن باشقا نەرسە ئەمەس .

چاغدا سەيپىد بىن ئەزىز بىن ئەزىزىنىڭ يەنە بىر ۋەكىللىرى ئۆمىگىنى باشلاپ بىيىجىگىغا بارغانلىقىدىن ئىبارەت ۋاقەنمۇ كىتابقا قوشۇپ قويدى.

ماۋزىدۇك يوليۇرۇق بەرگەندىن كىيىن 36 يىلدا

ئەللىك ئالتىنچى يىلى ماۋزىدۇك ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ تارىخىنى يېزىپ چىقىش توغرىسىدا يوليۇرۇق بەرگەندىن كىيىن ، چىننىڭ خەلق قورولتىپى دائىمى كومىتېتى بىلەن دۆلەت ئىشلىرى كومىتېتى (گۇۋۇيۋەن) دىن ئىبارەت ئىككى ئەك ئالى ئورگىنى « چىندىكى ئاز سانلىق مىللەتلەرنى تارىخى مەجمۇئەسى » نى بىئوئاستە پىلانلاشقا باشلىغان ، ئەللىك توققۇزىنچى يىلنىڭ ئاخىرىدا بۇ « مەجمۇئەلەر » نىڭ كۆپىنچىسى يىزىلىپ بولغان ، ئۇنىڭ بىرى بولغان « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى تەزكىرىلىرى مەجمۇئەسى » دېگەن كىتاب ئاتىمىش ئۆچىنچى يىلى فىڭ جاشىڭ ، چىن سۇلۇ ، موگۇئاگۇۋىن دېگەن ئۈچ كىشىنىڭ نامىدا شەرقىلىنغان .

سەكسەن بىر بىنچى يىلى چىننىڭ مەملىكەتلىك مىللى ئىشلار كومىتېتىنىڭ « مىللى مەسلىگە دائىر بەش مەجمۇئە تەھرىرە يىتتى » دېگەن بۆلۈمچىسىنىڭ قارىمىقىدا « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى » نى يېزىش گۇرۇپپىسى قۇرۇلغان ، چىن سۇلۇ ، ئويغۇر سايرانى (بۇرھاننىڭ كىيىنغىلى) ، رېن يىننى دېگەن ئۈچ كىشىنى بەلگىلىگەن . سەكسەن ئۈچىنچى يىلى بىر بىنچى ئايدا چىن سۇلۇ ، رېن يىننى دىن ئىبارەت ئىككى كىشى ئىلگىرى يىزىلغان « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى - تەزكىرە مەجمۇئەسى » دېگەن كىتابنى كېڭەيتىپ - تولدۇرۇپ « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى » قىلىپ يىزىپ چىققان . شۇنىڭدىن كىيىن بىيىجىگدا « ئويغۇر تارىخى موھاكىمە يىغىنى » ئىچىلىپ بۇ كىتابنى يىغىندا قارايدىن ئۆتكۈزۈپ چىقىپ بولغان .

ئويغۇر تارىخى موھاكىمە يىغىنىغا قاتناشقان ئويغۇر زىيالىلىرىدىن تۇرغۇن ئالماس ، ئىمىن تۇرسۇن ، سابىت ئەخمەت ، ۋەلى ئەلى قاتارلىق كىشىلەر بۇ كىتابتا ئويغۇرلارنىڭ تارىخى بۇرۇنلا نىلىقىنى ، تارىخىنى ئەينەن يېزىش لازىملىقىنى كۆرسۈپ تۇرۇپ كىرىپ قىلغان ۋە بىر مۇنچە تارىخى پاكىتلارنى ئوتتۇرىغا قويغان . ئومۇمەن ، بۇ يىغىندا بۇ كىتاب ماقۇللانمىغان . شۇندىن كىيىن « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى » نى تۈزۈۋاتۇپ چىقىش تىزىمى « تەييارلاشقا ئادەم ئويۇشتۇرۇلغان ، چىن كومپارتىيەسى شىنجاڭ كومىتېتى شۇي بەيغۇ قاتارلىق بىر قانچە كىشىنى ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپا

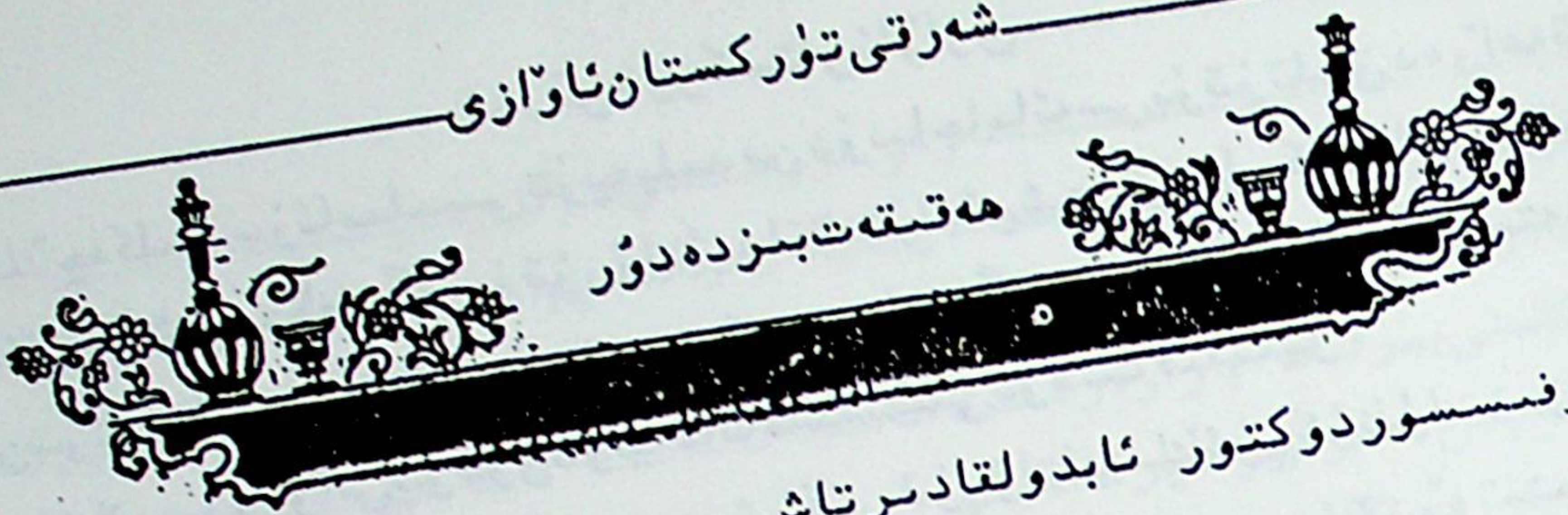
سەيپىدىن ئەزىز مۇئەرز قىلدى

چىن كومپارتىيىسى «ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى» نى يازدۇر سۈاتقان يىللاردا، نىمە ئۈچۈندۇر چىن كومپارتىيىسىنىڭ شەرقى تۈركىستاننى مۇستەملىكە قىلىش سىستېماتىكىسى ۋە كونكرېت سىياسەتلىرى ئۈچۈن بېسىم ئالدىدا تىزىپ-كۈپ ئاكتىپ خىزمەت قىلغان سەيپىدىن ئەزىز مۇئەرز بۇ كىتاپنى يېزىش ئويۇشتۇرۇش ئىشلىرىغا ئارىلاشتۇرماي، بەلكى بۇرھان ئەفەندىنىڭ ئەۋلاتلىرىنى ھەدەپ بۇ كىتاپنى يېزىشقا جەلپ قىلغانلىقىدا ئىنمىنىڭ كۆزدە تۇتۇلغانلىقىنى كىشىلەرتا-زائۇبىدان تەسەۋۋۇر قىلالماي كەلگەن ئىدى، كىتاپنىڭ چىنچە نۇسخىسى چىنچە-چىنچە سەيپىدىن ئەفەندى ئۆزىنى باسالمايغان ھالدا جىددى قارشىلىق ئىپادىلىدى. بۇ كىتاپتىكى بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدا ئۆز پىكرى ۋە كۆز قاراشلىرىنى يېزىپ يۇقۇرغا ئەرز سۈندى. بۇ ئەرزنىڭ كونكرېت مەزمۇنلىرىنى كۆرۈشەلىگەنلىكى كىشىلەرگە سۆزلەپ يۈردى. ئەرزنىڭ كۆچۈرۈلمە نۇسخىسىنى خالىغان يېرىگە ئىۋەتتى، ئۇنىڭ ئەرزىدە ئۈچ ۋىلايەت رەھبەرلىرى ئايرىۋېتىلغان قازاسىغا ئۇچرىغاندىن كىيىن مەن يەنە بىر ۋەكىللەر ئۆمىكىنى باشلاپ بېيجىڭغا بارغان، شۇ قىتتىكى سىياسى مەسلىھەت يىغىنىدا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنى قۇرۇشقا مەن شىنجاڭ خەلقى نامىدىن ئاۋاز بەرگەن، لېكىن بۇ كىتاپتا بۇ تارىخى ۋەقەنىڭ يېرىمى بايان قىلىنىپ ماگامۇناسىمۇ ۋە تىلىك قىسمى ئاتلاپ ئۆتۈلگەن، ھازىرقى ۋاقىتتا مەندەك شەخسنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىشنى رادىئو ئاڭلىغۇچىلار ئۈچۈن مۇنداق چوڭ تارىخى ۋەقەنى بايان قىلماي ئۆتۈپ كەتسە بۇلامدۇ؟ بۇراستچىلىق ئەمەس دېگەن جۈملىلەر بار، شۇنداقلا قومۇل دىخانلار قوزغىلىڭى ئېتىراپ قىلىنىشى لازىم دېگەن پىكىرلەر مۇبايىن قىلىنغان. چىن كومپارتىيىسى بۇ مەسىلىگە قارىتا كىتاپ سەيپىدىننىڭ پىكرىگە ئاساسەن تۈزۈپ ئېلىپ قايتا بېسىلىشى لازىم دەپ يوليۇرۇق چۈشۈردى. لېكىن كىتاپ تۈزۈلۈشى تۈرۈپلا تارقىتىلىۋەردى، ھەتتا ئويغۇرچىغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىندى، ئىنگىلىز تىلىغا تەرجىمە قىلىش ئىشلىرىمۇ باشلاندى. ئىنگىلىزچە تەرجىمىسى داۋامىدا بۇ كىتاپنىڭ ئويغۇرچە نەشرىدە «تۈنتىيەن» دېگەن چىنچە ئاتالغۇنىڭ چىن ئەسكەرلىرى شىنجاڭدا بوز يەر ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلدى، دېگەن مەزمۇندا ئەمەس بەلكى «يەر ئىگەللىدى» دەپ قوللىنىلغانلىقىدىن ئىبارەت يەنە بىر چوڭ خاتالىقنى تېپىپ چىقتى. شۇنىڭ بىلەن بۇ كىتاپنىڭ ئويغۇرچە نۇسخىسى توقسەن بىرىنچى يىلىنىڭ ئاخىرىدا يەنە بىر قىتىم تەھرىرلەندى ۋە مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرنىڭ نازارىتىدا بىر قىتىم ئۆتتى. بۇ

چىن كومپارتىيىسى نەشر قىلدىغان «ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە
تارىخى» ئىلمى ئەسەر ئەمەس

ئەركال تەگرىتاغ

چىن كومپارتىيىسى «ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى» ناملىق بىر كىتابنى يازدۇرۇپ نەشر قىلدى. بۇ كىتاب تۇنجى قېتىم سەكسەن توققۇزىنچى يىلى سەككىزىنچى ئايدا ئۈرۈمچىدە ئۈچ مىڭ تىرانژىدابىسىلىپ چىققاندىن كىيىن، جەمئىيەتتە ئويغۇر تارىخى ھەققىدە مەسىلى كۆرۈلمىگەن كەسكىن مۇنازىرە قوزغالدى. ئۇنىڭ مەزمۇنى بۇ كىتابتىكى ساختىلىقلارنى پاش قىلىش ۋە ئويغۇر تارىخىنىڭ ھەقىقىي پائالىيەتلىرىنى سۆزلەشتىن ئىبارەت بولدى، شۇنداقلا، شۇ كۈنلەردە دېموگرافىيە شەرتىدىكى تېخى بېسىقتۇرۇلۇپ بولمىغان ئىدى. شۇڭلاشقا چىن كومپارتىيىسى بۇ مۇنازىرىنى تىنچىتىش ئۈچۈن بىر قەدەر يۇمشاق ئۇسۇل قوللىنىپ ئەگەر كىتابتا خاتالىق بار بولسا چوقۇم تۈزۈۋېتىش كېرەك، ھازىرچە تارقىتىشنى توختۇتۇپ، ئەتراپلىق پىكىرلىنىپ تۈزۈۋېتىپ چىققاندىن كىيىن ئاندىن تارقىتىش لازىم دەپ يوليۇرۇق چۈشۈردى. بىراق بۇ يوليۇرۇقنىڭ ئىجرائىسى تېخىمۇ غەلىتە بولدى. كىتاب شۇنداقلا يېڭى تارقىتىلىۋەردى، ھەتتا ئۇنى ئويغۇرچە تەرجىمە قىلىشنىڭ سۈرئىتىنى تىزلىتىپ توقسەنچى يىلى تۆتىنچى ئايدا ئۈچ مىڭ تىرانژىدابىسىلىپ چىقتى. شۇنداقلا، شۇ كۈنلەردە قەشقەر رايونىدا بارىن يېزىسى قوزغىلىڭى بولمىۋاتقان ئىدى، بۇنداقلا ۋەزىيەتتە، چىن كومپارتىيىسى بىر قەدەر قاتتىق ۋاستە قوللىنىپ ئويغۇرلارنىڭ تارىخىغا ئائىت ھەرقانداق مەسىلە يېقىندىن نەشر قىلىنغان «ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى» دىگەن كىتابتىكى ئۆلچەم بۇ يىغىنغا ھەل قىلىنىشى لازىم دەپ يوليۇرۇق چۈشۈردى. شۇنداقلا بارلىق نەشرىيات، گېزىت-ژورنال، رادىئو-تېلىۋىزىيە تارماقلىرىغا بۇ ئۆلچەمگە زىت كېلىدىغان ھەرقانداق كىتاب، ماقالىنى قوبۇل قىلماسلىقىنى قاتتىق جەزملەيدى. بۇنىڭ بىلەن ئويغۇرلارنىڭ ئۆز تارىخى ھەققىدە سۆزلەش ئەركىنى گىمۇ بۇغۇپ تاشلاندى. لېكىن بۇ كىتابقا بولغان قارشىلىق باشقىچە شەكىلدە بارغانسېرى كۈچۈيۈپ كەتتى.

ھەقىقەت بىزدە دۇر

پىروفىسسور دوكتور ئابدولقادىر تاش

ئوتكەن ھەپتە تۈركىيەنىڭ ئىستانبۇل شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلگەن شەرقى تۈركىستان مىللى قۇرۇلتىيى پائالىيەتلىرىگە قاتناشقانلىقىم ئۈچۈن خوشاللىق ھېس قىلىمەن. ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك بولغان بۇ قۇرۇلتايدا، تۈنجى قىتىم دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى مۇسۇلمان شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ۋەكىللىرى بىر يەرگە جەم بولدى. ئوتتۇرا ئاسىيا ئىسلام جۇمھۇرىيەتلىرى، تۈركىيە، گىرمانىيە، ئاۋسترالىيە، ئامېرىكا، ئوخشاش ھەرقايسى دۆلەتلەردىكى شەرقى تۈركىستان جەمئىيەتلىرى ۋە تەشكىلاتلىرىنىڭ ئۆمەكلىرى بۇ يەرگە توپلاندى.

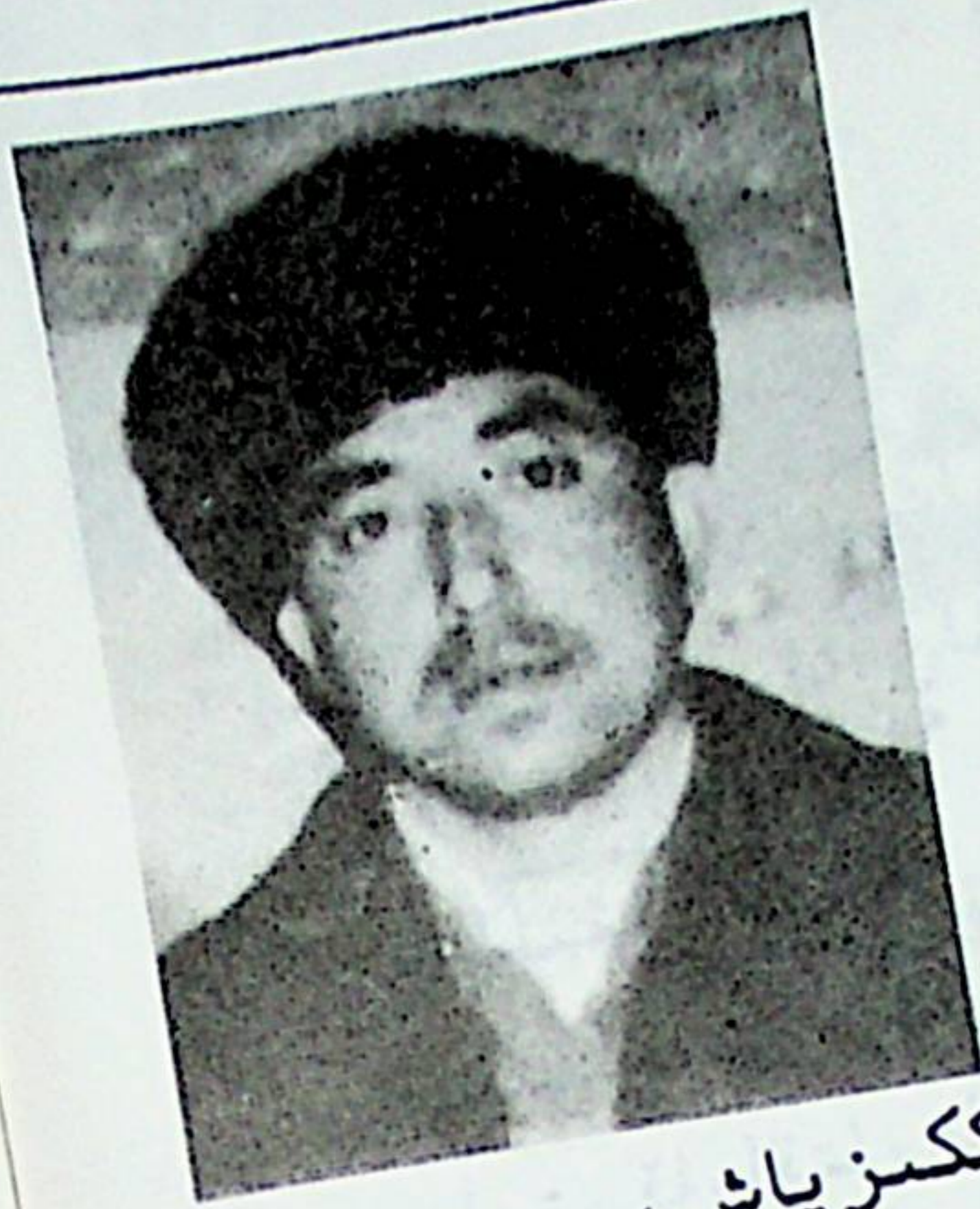
بۇ قۇرۇلتاينىڭ نەتىجىلىرى بولۇپمۇ ۋەكىللەرنىڭ ۋە ئۆمەكلەرنىڭ بىر-بىرى بىلەن كۆرۈشۈپ، تونۇشۇپ، پىكىر ئالماشتۇرۇشى ئەلھەمدۇللىللا ناھايىتى مۇھىم ھەمىيەتلىك تارىخىي ۋاقىدۇر.

قۇرۇلتاينىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك ئاستىدا ئازاپ چىكىۋاتقان ئاسارەتتىكى مۇسۇلمان شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاتتى ۋە مۇستەقىل بولۇش ئىرادىسىنى نامايەن قىلدى.

قۇرۇلتاينىڭ ئىككىنچى نەتىجىسى شۇكى، قۇرۇلتاينىڭ بۇ يەرگە توپلانغانلىقى ئۈچۈن، تاشقىرىدا مۇھاجىرەتتە ياشاۋاتقان تۈركىستانلىقلارنىڭ ئىشۋاتقان، تۆمۈر پەردە ئارقىسىدىكى قىرىنداشلىرىنىڭ ئاسارىتى ئاستىدا ئىپادىلەنگەنلىكى ئۈچۈن غەيرەت كۆرسەتتى.

قۇرۇلتاينىڭ ئىككىنچى نەتىجىسى شۇكى، قۇرۇلتاينىڭ بۇ يەرگە توپلانغانلىقى ئۈچۈن، تاشقىرىدا مۇھاجىرەتتە ياشاۋاتقان تۈركىستانلىقلارنىڭ ئىشۋاتقان، تۆمۈر پەردە ئارقىسىدىكى قىرىنداشلىرىنىڭ ئاسارىتى ئاستىدا ئىپادىلەنگەنلىكى ئۈچۈن غەيرەت كۆرسەتتى.

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

ئىزىز قۇربان، ئوقتۇز ئىككى ياش پارتىيە شۆبىسىنى قۇرغۇچىلاردىن، زەينىدىن شەھىت بولغاندىن كىيىن ئۇرۇشقا تۇماندانلىق قىلىپ، چىن ئەسكەرلىرىنى ئاز-دۇرۇپ قىرىپ تاشلىغان. مۇھاسىرىدە قىرلغاچۇشكەن، ئۈرۈمچى تۈرمىسىدە.

ئىبراھىم ئەمەت، يىگىرمە سەككىز ياش، پارتىيە شۆبىسىنى قۇرغۇچىلاردىن بىرى. قىزىلتاغ باغرىدىكى جەڭدە مۇھاسىرىگە چۈشۈپ، مۇددە تىسىز قالمىغان. ھازىر ئۈرۈمچى تۈرمىسىدە.

يوقۇرىدىكىلەردىن باشقا تۇرغۇن ساقى، ئوبۇلقاسىم ئىبراھىم، ئەمەت تۇرسۇن قاتارلىق ئىككى يۈزگە يېقىن شەھىتنىڭ ۋە ئەچچە مىڭدەك مۇجاھىدىننىڭ قەدىرى ھازىرغىچە مەلۇم ئەمەس.

تە
دو
بۇق
تىر
تۈن
بۇق
مىستى
ئامبلە

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

روزى ھاشىم، يىگىرمە ياش، پارتىيە شۆ-
بىسىنى قۇرغۇچىلاردىن، دىھقان قوزغۇ-
لاڭچىلارغا قوماندانلىق قىلغان، قەھرىمانلار
چە ئۇرۇشۇپ دۈشمەن قولىغا چۈشكەن.
ھازىر ئاتۇش تۈرمىسىدە، ئېغىر كىسەل.

راخمانجان ئەمەت، قۇرال-ياراق ئىسكىلات
باشلىغى، دۈشمەن بومباردىماندا ئىغىر يار-
لىنىپ، قولىغا چۈشۈپ قالغان. ئون ئالتە يىل-
لىق قاماقتا، ھازىر شىخو تۈرمىسىدە.

مەختەپ سەن، ئوتتۇز ياش، ئۇرۇشتا
قەھرىمانلىق كۆرسەتكەن، ئون يەتتىنچى
كۈندىكى ئۇرۇشتا قولىغا چۈشۈپ قىلىپ، ئىك-
كى يىل كىچىكتۈرۈپ ئېتىش جازاسىغا
ھۆكۈم قىلىنغان،

ئەمەت ئىمىن، يىگىرمە سەككىز ياش،
ئۇرۇشتا خىزمەت كۆرسەتكەن، دۈشمەن
قولىغا چۈشۈپ، بەش يىللىق قامالغان.

روزى جۈمە، يىگىرمە سەككىز ياش، ئۇ-
رۇشتا دۈشمەن قولىغا چۈشۈپ قالغان
ھازىر ئىزدەپ بېرىلگەن ئىنىق ئەمەس.

ھۇ سۈيۈن قۇربان، پارتىيە شۆبەسىنىڭ قۇر-
غۇچىلىرىدىن، قەھرىمانلىق بىلەن ئۈرۈ-
شۈپ، تىرىك قولغاچۇشۇپ قالغان. ھازىرىمىز
دىرىگى يوق.

توختى ئىسلام، ئون سەككىز ياش، پارتىيە-
نىڭ مەخپى ئالاقىچىسى بولغان، ئۈرۈشتا
تىرىك قولغاچۇشۇپ قىلىپ، مەخپىيە تلىكىنى
ئاشكارىلىمىغانلىقتىن ئون توققۇز يىللىق
قامالغان. ھازىر شىخوتۇرمىسىدە.

قۇربان جۈمە، ئون ئالتە ياش، ئۈرۈشتا كە
بىلەن چىن ئەسكىرىنىڭ قولىنى چاناپ
ئاپتوماتىنى تارتىۋېلىپ جەڭگە قاتناش-
قان. تىرىك قولغاچۇشۇپ ئون ئالتە يىل-
لىق قامالغان، ھازىر شىخوتۇرمىسىدە.

سۇلايمان ئەيسا، كۆرۈك بەشىدىكى ئۇ-
رۇشتا قەھرىمانلىق كۆرسەتكەن، تىرىك
قولغاچۇشۇپ قىلىپ، ئون سەككىز يىللىق
قاماق ئاللىنغان. ھازىر شىخوتۇرمىسىدە.

تۇرغۇنجان مەمت، يىگىرمە ياش، ئارا
مەھەللە ئۈرۈشىدا قەھرىمانلىق كۆر-
سەتكەن. دۈشمەن قولىغاچۇشۇپ قى-
لىپ ئون سەككىز يىللىق قامالغان.
ھازىر شىخوتۇرمىسىدە.

مەھمەت ئىمىن ئۆمەر، ئوتتۇز ياش،
مۇھاسسىرىدە دۈشمەن قولىغا چۈشۈپ ئون
يىللىق قاماققا ئىلىنغان. ھازىر شىخو
تۈرمىسىدە.

تۇرغۇن ئابدۇكسىم، يىگىرمە سەككىز ياش
ئۈرۈشتا ئالاھىدە خىزمەت كۆرسەتكەن.
جەڭنىڭ توققۇزىنچى كۈنى يوشۇرۇنغان
جايىدىن دۈشمەن قولىغا چۈشكەن، ھازىر
شىخوگە نىشىم بۇلاق تۈرمىسىدە.

ئابدۇرېھىم تۇردى، ئوتتۇز ئىككى ياش، ئالا-
قىلىشىش قوماندانى، چىن ئارمىيىسى مۇ-
ھاسسىرىدە قولىغا چۈشۈپ قالغان، ھازىر
ئىز-دېرىگى يوق.

مەخەت روزى، يىگىرمە سەككىز ياش،
ئاتلىق قىسىم قوماندانى، كۆرۈك بېشى
ئۈرۈشىداقە ھەرىمانلىق كۆرسەتكەن.
دۈشمەن قولىغا چۈشۈپ ئون تۆت يىل
لىق قاماققا ئىلىنغان، شىخو تۈرمىسىدە.

ھارىنخان مەھمەت، خانىترەكتىكى ئۈرۈشتا
تىرىك قولىغا چۈشۈپ ئون تۆت يىللىق قا-
ماققا ئىلىنغان، ھازىر شىخو تۈرمىسىدە.

مەت ياسىن، تۆتىنچى ئاينىڭ بە شىنچى كۈنى بانكا قوراسىدىكى قانلىق جەڭدە ئاكىسى ئابدۇرېھىم بىلەن بىللە قۇچاغلشپ تەك شەھىت بولغان.

ئابابە كرى تۇيغۇن، يىگىرمە ياش، ئۈرۈش قەھرىمانى، خانىتىرەك جىڭدە سەپداشلىرى بىلەن بىللە شەھىت بولغان.

قۇربان مەت، يىگىرمە ئۈچ ياش، دۈشمەن قولىغا چۈشۈپ قالغان، ئىككى يىلدىن كېيىن سۇلايمان سۇپى، غۇپۇرئەۋەلە بىلەن بىللە چىن ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئاقتۇناھىيە بازىرىدا ئۆلتۈرۈلۈپ شەھىت بولغان.

جامال مەت، قوزغۇلاڭنىڭ قۇرۇغچىسى ئارمىيە قۇماندانى، ئۈرۈشتە دۈشمەن قولىغا چۈشۈپ قېلىپ، مۇددەتسىز قامالغان، ھازىر ئۈرۈمچى تۈرمىسىدە.

ئەھت قىلىۋالدى، ئوتتۇز ياش، قوزغۇلاڭ قوشونى بىرىنچى قىسىم قۇماندانى، ئۈرۈش قەھرىمانى، مۇھاسىرىدە دۈشمەن قولىغا چۈشكەن، ھازىر شىخەنزە تۈرمىسىدە.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

زە يىنىدىن يۈسۈپ، يىگىرمە سە كىزىياش، شەرقى تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى بارىن شۆبىسىنىڭ قۇرغۇچى رە ھىبرى، بارىن قوزغۇلىڭىنىڭ باش قومانداى. تۆتىنچى ئاينىڭ بە شىنچى كۈنى قانلىق جەڭدە باتۇرلارچە شەھىت بولغان.

ئابدۇغنى تۇرسۇن، يىگىرمە ئىككى ياش، پارتىيە بارىن شۆبىسىنىڭ مالىيە مىنىستىرى، ئۇزۇن قارىغاي ئورمانلىغىدىكى جەڭدە شەھىت بولغان.

ئىسھاق قارى بايىخان، يىگىرمە ياش، پارتىيە بارىن شۆبىسىنىڭ قۇرغۇچىلىرىدىن، ئۇرۇش قەھرىمانى، ئۇزۇن قارىغاي جىڭىدە دۈشمەن زەمبىرەك، ئايروپىلانلىرىنىڭ بومباردىمانىدا دېھقانلار بىلەن بىللە شەھىت بولغان.

يولۋاس توختى، يىگىرمە سە كىزىياش، زە يىنىدىن شەھىت بولغاندىن كىيىن قوزغۇلاڭغا رەھبەرلىك قىلغان، خانىتىرەك ئۇزۇن قارىغاي ئورمانلىغىدىكى جەڭدە شەھىت بولغان.

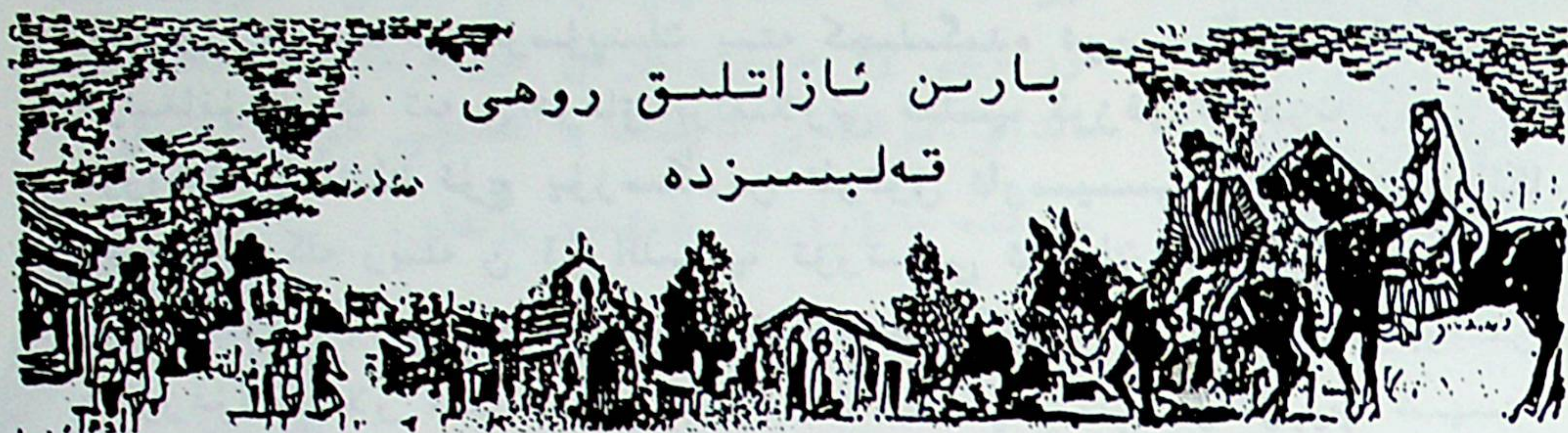

ئابلىمىت قارى، ئون سە كىزىياش، قوزغۇلاڭ يىتەكچىلىرىدىن بىرى، ئۇزۇن قارىغاي دۈشمەن بومباردىمانىدا شەھىت بولغان.

خېبرى زە يىنىدىن يۈسۈپنىڭ يىتە كچىلىكىدە ئون مىڭدەك كىشى
 قولغا تۇرال، كەتسەن، ئوغاق، بولتىلارنى ئىلىپ قوزغۇلاڭ كۆتەردى.
 ئۇرۇشتا چىنىنىڭ ئۈچ يۈزمىڭدىن ئارتۇق ئارمىيىسى ئايروپىلان، تانكا،
 زەمبىرەكلەربىلەن قۇراللىنىپ تۆرتىنچى ئاينىڭ سەككىزىنچى كۈنى -
 نىڭ قەدەربارىن تەتراپىدا، ئوتتۇزىنچى كۈنىگە قەدەرچىگرا، بويلىرى -
 داقوزغۇلاڭچىلارنىڭ ئىككى يۈزدەك جەڭچىسىنى ئۆلتۈرۈپ شەھەت
 قىلدى ۋە بىرنەچچە مىڭ ياشلارنى تۇتقۇن قىلدى. قوزغۇلاڭنى باستۇر -
 رۇشقاچىن باش سىكرىتارى جاك زىمىن، زۇڭلىسى لى پىڭ ۋە ھەربىي
 ئىشلار كومىتېتى مۇئاۋىنى ليۇخوۋاچىڭ تىلىفون ئارقىلىق باشچىلىق
 قىلدى. چىن قۇراللىق ساقچى شتابى مۇئاۋىنى ۋاڭ ۋىنلى بىلەن جاما -
 نەتخە ۋېپسىزلىكى 1-ئىدارە باشلىقى تەن سۇڭچۇ قەشقەرگە -
 بىرىپ بىۋاسىتە قۇماندانلىق قىلدى. ئاپتونوم رايونىنىڭ تۆمۈرداۋامەت،
 لى شۇسەن، جىن يۇڭخۇي، ھامىددىن نىياز، گاۋخوۋەنچاڭ قاتارلىق مەس -
 ئوللىرى ۋە ھەربىي قۇماندانلىرى نەق مەيداندا يىتە كچىلىك قىلدى،
 باش شتاب قۇرۇپ ئىسكىرى قىسىم ۋە ساقچى يۆتكىدى. پۈتۈن قەشقەر
 رولىيىتىنى چوڭ قورشاۋغا ئېلىپ دەھشەتلىك قىرغىن ۋە تۇتقۇن
 ئىلىپ باردى. چىن ئىسكىرىلىرى مىدىرلىغان نەرسىنىڭ ھەممىسىنى
 ئوققاتۇتۇپ بومباردىمان قىلدى. ئىتىزدىكى ئاياللارنى، يۈگرەپ يۈر -
 گەن بالىلارنى ھەتتا بۇشۇكتىكى بوۋاقلارنىمۇ ئىتىپ تاشلىدى. قەھرىمەن
 مان مۇجاھىدلار يۈكسەك زامانىۋى قۇراللانغان ھىساپسىز چىن ئىسكىرىلىرى بىلەن ئىمانىنى، ۋىجدانىنى، نومۇسىنى قوغداش يولىدا جان -
 پىدا قىلىپ ئاخىرغىچە ئۇرۇشتى.
 بارىن جەڭچىلىرىنىڭ ئازاتلىق روھى خەلق قەلبىدە مەڭگۈ ھايات!

بارىن ئازاتلىق روھى
قەلبىمىزدە

بۇ يىل 4 - ئاينىڭ 5 - كۈنى ئىستانبۇل شەھرىدە شەرقى تۈركىستاننىڭ بارىن يىزىسىدىكى ئازاتلىق ئۇرۇشىنىڭ ئۈچ يىللىقى خاتىرىلەندى. بارىن شەھىتىلىرى ئۇ - چۈن ئالاھىدە قۇرئان تىلاۋىتى ئۆتكۈزۈلدى، بارىن ئازاتلىق ئۇرۇشىدا شەھىت بولغان قەھرىمانلارنىڭ، تۈرمىدىكى ئىنقىلاپچى ياشلارنىڭ سۆزى، تەرجىمىھالى توغرىدا نۇقتىلىق ھەيۋەتلىك كۆرگەزمە ئىچىلدى. كۆرگەزمىدە شەرقى تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسىنىڭ پۈتۈن دۇنيا خەلقىگە، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا ۋە دۇنيا ئىسلام بىرلەشمىسىگە يوللىغان مۇراجىتى ئىلان قىلىندى. تۈركىيىنىڭ زامانگىز شەھىتلىرىنىڭ، ھەپسىدىكى قەھرىمانلارنىڭ سۆزى ۋە تەرجىمىھالىنى تولۇق بىر بەت ئاجرىتىپ ئىلان قىلدى.

باتۇر بارىن خەلقى ئەزەلدىن كۆرەشچان ئەنئەنىگە ئىگە بولۇپ، 1950 - يىلى 7 - ئايدا يەتتىنچى رايون ئىككىنچى يىزا باشلىقى ھىكمەت تاش باشچىلىقىدا كوممۇنىستلارنىڭ ئاشلىق بىجىسىغا قارشى قۇراللىق ئۇرۇش قوزغىغان ئىدى ۋە ئاشلىق بۇلاشقا كەلگەن چىن ئەسكەرلىرىنى ۋە مەمۇرىيلىرىنى ئۇرۇپ قوغلىمۇ تەكەن، ئاپتوموبىللارنىڭ ئاشلىقلىرىنى قايتۇرۇۋالغانىدى. كىيىن چىن ئەسكەرلىرى خەلقنى باستۇرۇپ، ھىكمەت تاشنى قەتلىئام قىلدى. 1969 - يىلى 8 - ئاينىڭ 16 - كۈنى بارىن يىزىسىدىكى ئىزىز ئوسمان باشچىلىقىدىكى بەشىۈز دىن ئارتۇق كىشى تەشكىللىنىپ ئاقتۇناھىيىلىك قۇراللىق قىسىم شىتابىغا باستۇرۇپ كىرىپ قۇرال - ياراق، ئوق - دورىلارنى غەنىمەت ئالغانىدى. شۇ يىلى 8 - ئاينىڭ 20 - كۈنى بارىن يىزىسىنىڭ باشلىقى مەمەت ئەيسامىگە دىن ئارتۇق دېھقانلارغا باشچىلىق قىلىپ ئاقتۇناھىيىلىك قۇراللىق ساقچى قىسىملىرىغا ھۇجۇم قىلىپ، ئەللىك ئۈچ چىن ئەسكەرلىرىنى ئۆلتۈرۈپ ۋە يارىدار قىلىپ نۇرغۇن قۇرال - ياراقلارنى غەنىمەت ئالدى. 1990 - يىلى 4 - ئاينىڭ 4 - كۈنى شەرقى تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى بارىن شۆبىسىنىڭ رەھ

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى

پەسىللىك ئىلمى ، مەدەنىي ژورنال
شەرقى تۈركىستان تەتقىقات مەركىزى

ياكى 50 مارك ، تۈركىيىدە يۈزمىك لىرا
بانكا ھىساپ نومۇرى : ئاق بانكا يۈسۈف
پاشا شۆبە : 46452(832-6)
ئىدارە ئادرېسى : مىللەت چاددەسى
كۈچۈكساراي ئاپارتىمان 26/3 نومۇر
ئاقساراي 34270
ئىستانبول ، تۈركىيە
تېلېفون : 534 80 67 (212)
521 60 02
فاكس : 534 80 67 (212)
ئىلان قىلغان ماقالىلارنىڭ مەسئۇلىيىتى
يازغۇچىغا خاس ، بىزگە مۇناسىۋەتسىز ،
ماقالا ئاپتور پىكىرىگە ئاساسەن قىسمەن
ئۆزگەرتىلىدۇ ، ماقالاقايتۇرۇلمايدۇ .
مەتبۇئاتلار ماقالىدىن پايدىلانسا بولىدۇ

10-يىل نەشرى 1993 - 10-سان
قۇرغۇچى : ئىسايۈسۈف ئالپتىكىن
ئىمتىياز ئىگىسى : ش . تۆە خېي باشلىغى
مەھمەت رىزا بىكىن
باش مۇھەررىر : مەمتىمىن ھەزرەت
يىزىقچىلىق مۇدىرى : ھامىد كۆكتۈرك
مەسئۇل تەھرىر : ئابلىكىم باقى ئىلتەبىر
تەھرىر ھەيئەتلىرى ئىسمىملىكى :
مەھمەت ساراي ، سۇلتان ماھمۇت قەشقەرلى
مەمتىمىن ھەزرەت ، ھامىد كۆكتۈرك ،
ئابلىكىم باقى ئىلتەبىر ، كۆكبۆرى تەگرىتاغ
ھەرپ تىزغۇچى : ئاينۇر تۈركىستانلى
باسما : زەفرە مەتبەسى
تۈپلىگۈچى : قېرىنداشلار تۈپلەش ئۆيى
مۇشتىرى ھەققى : چەتئەللەردە 25 دوللار

مۇندەرىجە

78 بارىن ئازاتلىق روھى قەلبىمىزدە

70 ھەقىقەت بىزدە دۇر ئابدۇقادىر تاش

..... « ئويغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى » ئىلمى ئەسەر ئەمەس

67 شەرقى تۈركىستاندا پارلىغان بىر يولتۇز ئوچتى

..... شەرقى تۈركىستاندا پارلىغان بىر يولتۇز ئوچتى

58 تۈرك دۇنياسى قۇرۇلتىيىدا ۋە تەن داۋاسى

54 مەھەممەت ئىمىن بۇغرا نىڭ كىتابىغا ۋە

51 ئىيسائىيەتتىكى داۋانىڭ ئالدىنقى سېپىدە

49 كۆچمە نەردە رىنگى داۋاسىدە

49 ۋە خېمىز ۋە تەن داۋاسىدا مۇھىم رول ئوينىماقتا

48 ئاۋرۇپادا ۋە تىللىرىدە

47 ئاۋستىرالىيىدىكى قىرىنداشلىرىمىز

45 مەككىدىكى راباتلاردا بايرىقىمىز جەۋلان قىلدى

45 ئىستانبولدا ياشلار جانلانماقتا

44 تارىخى قەبرىگاھ

43 ئون ئىككى مۇقام تىكىستلىرى

41

Vakıflar Gn.Müd'ce Vakfımıza tahsis edilen Damat Ibrahim Paşa Medresesi Kültür Merkezi' nin açılış merasiminden görüntüler

Vakfımız Kültür Merkezimizin açılışında Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş konuşurken

UNPO Genel Kurulunda Orta Asya, Ortadoğu ve Avrupa Temsilcilerimiz

UNPO Genel Kurulunda Doğu Türkistan Temsilcileri

Avrupa semalarında Şanlı Gökbayrağımız

Mekke'deki Doğu Türkistan Misafirhanesinde Bayrağımız

شہ رقی تو در کستان ناوازی

TÜRK DÜNYASINDAKİ TÜRK BAYRAKLARI